

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
AGRONOMICKÁ FAKULTA

DISERTAČNÍ PRÁCE

BRNO 2017

KATEŘINA STONAWSKÁ

Mendelova univerzita v Brně
Agonomická fakulta
Ústav aplikované a krajinné ekologie

Agonomická
fakulta

Mendelova
univerzita
v Brně

Moravský venkov ve světle sčítání lidu 2011

Doktorská disertační práce

Vedoucí práce:

doc. RNDr. Antonín Vaishar, CSc.

Vypracovala:

Ing. Bc. Kateřina Stonawská

Brno 2017

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma „Moravský venkov ve světle sčítání lidu 2011“ vypracovala samostatně a použila pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/200 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle §60 odst. 1. autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 15. 9. 2017

Ing. Bc. Kateřina Stonawská

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé disertační práce, doc. RNDr. Antonínu Vaisharovi, CSc. za ochotnou spolupráci, cenné rady, připomínky a konzultace, které mi během vytváření práce poskytl. Rovněž si velmi vážím času a důvěry, jež mi během celého postgraduálního studia věnoval.

Dále bych ráda poděkovala Ing. Tomáši Mašíčkovi, Ph.D. za více než ochotnou a precizní pomoc při tvorbě kartografických výstupů. Poděkování patří i celému kolektivu na Ústavu aplikované a krajinné ekologie za vytvoření skvělých podmínek, zázemí a kolegiální atmosféry pro mé pracovní a vědecké začátky.

Velké poděkování patří především mojí rodině, která mě po celou dobu studia vytrvale podporovala a v časech, kdy jsem ztrácela víru a motivaci, mi byla oporou. Děkuji jim, že mi pomohli zrealizovat všechny mé nápady, podporovali mě v mých rozhodnutích a vytvořili mi podmínky pro mou vědeckou činnost.

OBSAH

1 ÚVOD	8
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	10
2.1 Mikroregion	10
2.2 Pojetí vymezení venkova	13
2.2.1 Venkov, venkovské území	18
2.2.2 Vesnice, venkovská obec	25
2.3 Historické území Moravy a jeho hranice	26
2.3.1 Hranice mezi Moravou a Slezskem	30
2.3.2 Hranice mezi Moravou a Čechami	32
3 CÍL PRÁCE	34
4 MATERIÁL A METODIKA	35
4.1 Metodologie	35
4.1.1 Design výzkumu	35
4.2 Soustava indikátorů pro identifikaci venkova	38
4.3 Příprava a zpracování dat	40
5 VÝSLEDKY	42
5.1 Vymezení Moravy	42
5.2 Vlastní typologie venkova	45
5.2.1 Progresivní venkov	48
5.2.2 Deficitní venkov	49

5.2.3 Suburbánní venkov	50
5.3 Deskripce a lokální analýza modelových venkovských prostorů	51
5.3.1 Progresivní venkov	52
5.3.2 Deficitní venkov	64
5.3.3 Suburbánní venkov	83
5.3.4 Zhodnocení analýzy modelových venkovských oblastí na základě tvrdých dat	91
5.4 Analýza dotazníkového šetření a výsledky subjektivního hodnocení	92
5.4.1 Moravský progresivní venkov	94
5.4.2 Moravský deficitní venkov	102
5.4.3 Moravský suburbánní venkov	110
6 DISKUZE	118
7 ZÁVĚR	126
8 LITERATURA	129
Seznam použitých zkratk a symbolů	143
Seznam tabulek	144
Seznam grafů	145
Seznam obrázků	146
PŘÍLOHY	148

SUMMARY

The term rural is well known and understood by the general public, but generally usable definition does not exist. The precise definition of rural areas is indispensable for the central state administration, a number of experts, or the public administration, as well as for the European Union institutions. Unfortunately, results are not always consistent and are not always clear and homogeneous. Approaches to rural delineation are mostly based on a quantitative or qualitative indicator, or a combination of multiple indicators (population, population density, or various socio-economic indicators) to define rural and urban settlements or areas. However, rural differentiation is increasingly the result of soft factors and subjective definitions, which can differ considerably. Nonetheless, some common indicators can be identified, with common approaches shared.

This is the aim of the dissertation – to use data from the census 2011 and try to create a methodology by which the Moravian countryside could be typified. Work is primarily looking for a solution to a research problem: What is the current Moravian countryside?

Moravia was defined by maps, which record the historical border and territorial division of the Czech Republic and professional publications, which were syntheses. The countryside was categorized by the statistical data obtained from the census 2011, which was categorized into 3 types according to the greatest similarity in the surveyed variables. According to the most significant differences in the variables between groups and the linking of the variables to the development of the area, the rural area categories were identified as progressive, deficit and suburban areas.

The empirical research was carried for a more detailed description of the Moravian country typology. The subjective techniques (questionnaire survey) and soft indicators (photo documentation in the field, non-attended observation) were applied. This part of the research was carried out in selected case model areas. This more detailed analysis of the territory was also aimed at the validation of the specified typology.

Keywords: Countryside, rural typology, Moravia, Municipality with extended competence, questionnaire survey

1 ÚVOD

Již od průmyslové revoluce, kdy se začala města výrazněji segregovat od vesnice, byl venkov v povědomí lidí ukotven jako místo s odlišným stylem života a kulturou, s jinou strukturou krajiny, charakterem osídlení a architekturou, s rozdílnou ekonomikou a demografickou, sociální i profesní strukturou obyvatel. Dnešní široká veřejnost má pocit, že termínu venkov rozumí, a přesto univerzálně platnou definici nalézt nelze. Venkov bývá často vnímán v dichotomii město vs. venkov a bývá pro něj užíváno synonymum vesnice. Termín obec významově jakoby splýval s dvěma předešlými pojmy. Pro řadu odborníků, ústřední instituce státní či veřejné správy i pro orgány Evropské unie je přesné definování venkova zcela nepostradatelné, avšak ne vždy je postupováno koherentně a výsledky tudíž nejsou vždy jednoznačné a homogenní.

Přístupy k vymezení venkova vycházejí většinou z kvantitativního nebo kvalitativního ukazatele, případně z kombinace více ukazatelů (počet obyvatel, hustota osídlení nebo nejrůznější socioekonomické indikátory), na jejichž základě lze definovat venkovská a městská sídla či oblasti. Evropská unie již metodiku k vymezení venkova přijala a aplikuje ji např. na alokování zdrojů na rozvoj, přestože každý členský stát používá jiné kvantifikanty pro deskripci venkova. Naléhavost vymezení venkovských oblastí však v kontextu dotačních programů na podporu venkovských oblastí a snah o řešení krajiny mimo městské zóny stále narůstá.

Venkov je složitě strukturovaný systém sociálních, ekonomických, geografických a demografických atributů a zemědělec, demograf či vládní představitel na něj budou pohlížet rozdílně. Stále více se však dostává do popředí diferenciací venkova na základě měkkých faktorů a subjektivních definic, které se mohou značně lišit. Přesto lze identifikovat některé společné ukazatele, které mají jednotlivé přístupy společné. A právě o to se pokouší předkládaná disertační práce – pomocí dat získaných ze sčítání lidu, které proběhlo v roce 2011, se snaží vytvořit metodologii, pomocí níž by mohl být moravský venkov typizován.

Rozvoj území, socioekonomické transformace a změny preference osídlení jsou dílčími faktory dynamicky ovlivňující charakter venkova. Přesto má venkov historicky hluboce zakořeněnou tradici a lze předpokládat, že zůstane i nadále zachován

a venkovský prostor bude i nadále odlišován. Napomáhá tomu i komodifikace venkovské krajiny, která v dnešní době spolu s nástroji marketingu činí z venkova stále žádanější produkt.

Bude tomu téměř sedmdesát let, kdy z důvodu efektivnějšího vykonávání územní správy bylo zrušeno staleté zemské zřízení a de jure se staly hranice Moravy reliktními. Tato událost byla ještě v devadesátých letech stále vnímána velmi emočně. Zejména v myslích obyvatel Moravy a lidí žijících v blízkosti bývalé česko-moravsko-slezské hranice. Dnes by se dalo říci, že vyjma preambule Ústavy České republiky, která historické země stále spatřuje jako součást republiky, a symbolů orlic ve velkém znaku naší republiky, si jen nemnozí vzpomenou, kam přesně sahalo území Moravy. Přesto se podle výsledků sčítání v roce 2011 hlásí 5,1 % obyvatel naší země k moravské národnosti a identifikace s historickou zemí Moravy je stále velmi silná, což dokládá i celá řada spolků svými iniciativami.

Ačkoliv je dnes pro řadu z nás Morava jakýmsi myšleným územím ve východní části naší republiky, malým územím, kde mezi poli leží malé vísky a na slunných stráních se rozprostírá vinohrad, není Morava tak simplifikovaná. Moravský venkov má oproti severním či západním Čechám svá specifika. Ostatně i geografové jej vnímají odlišně. Ve své disertační práci se proto zaměřím na vymezení dnes již reliktního území Moravy a sestavení typologie moravského venkova.

Doktorskou disertační práci na téma „Moravský venkov ve světle sčítání lidu 2011“ jsem vypracovala v rámci doktorského studia na Agronomické fakultě Mendelovy univerzity v Brně, studijní obor „Aplikovaná a krajinná ekologie“, v doktorském studijním programu „Ekologie a ochrana prostředí“.

Klíčová slova: Venkov, typologie venkova, Morava, obec s rozšířenou působností, dotazníkové šetření

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

První část kapitoly shrnuje klíčové pojmy, které jsou stěžejní pro vhled do problematiky a porozumění v následujících kapitolách disertační práce. Kapitola obsahuje vysvětlení a interpretaci pojmů jako je mikroregion, venkovský prostor a venkov a současně předkládá výsledky vědeckých studií a dosavadní zjištění, které přispěly svými novými poznatky do vědecké oblasti zabývající se vymezením venkova.

Druhá část kapitoly se na základě studia vědeckých prací a historických zápisů pokouší nastínit historický vývoj území a průběh reliktní hranice Moravy. Na základě této teoretické syntézy je následně v kap. 5.1 vymezena Morava.

2.1 Mikroregion

Nejen geografové, krajináři, politici či statistici jsou při své práci nuceni volit referenční území, k němuž budou dostupné údaje a které bude menší, než je území státu, ale větší než katastr jedné obce. Předkládaná disertační práce za vhodné referenční území určila mikroregion. Problémem však může být jeho nejasná charakteristika, neboť český právní řád pojem mikroregion nezná a uplatňuje pouze termín region, který upravuje Usnesení vlády č. 628/2000 Sb. o Strategii regionálního rozvoje České republiky a zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje ve znění pozdějších předpisů. Tento předpis definuje region jako „územní celek vymezený administrativními hranicemi krajů, okresů, správních obvodů obcí s rozšířenou působností, obcí nebo sdružení obcí“. Takové vymezení však poskytuje poměrně značně širokou amplitudu pro vykreslení požadovaného území.

Pojem mikroregion bývá ve svém významu nejčastěji spojován s dobrovolnými sdruženími obcí, které nabývají různou právní subjektivitu. Knoll (2002) mikroregion definuje jako „zpravidla větší území, než je území jedné obce, které má společné rysy nebo problémy“. Případně mikroregionem může být přirozeně spádové území s více subjekty (obvykle obcí), které spolupracují při řešení společných problémů. Spolupráce obcí v mikroregionu může být pouze neformální – libovolný počet obcí se sdruží za účelem splnění či vyřešení úkolu a pouze souhlas zainteresovaných obecních zastupitelstev stačí k definitivnímu rozhodnutí. Formalizovaná spolupráce několika obcí již musí mít statut právnické osoby. Tato právnická osoba již jedná jménem sdružených obcí na vlastní odpovědnost. Je tedy zřejmé, že neformální dobrovolné svazky obcí jsou

nejčastějším typem mikroregionální spolupráce (Galvasová et al., 2007). Podle tohoto vymezení, tj. svazků obcí, jež mají určitý společný cíl, existuje v České republice více než 550 mikroregionů, které se sdružují především kvůli snazší koordinaci celkového rozvoje území, vybudování společné čistírny odpadních vod, plynofikaci obcí či spolupráci na ochraně životního prostředí a obnově krajiny (Risy, 2016).

Důraz na agroekologický prostor při definování termínu mikroregion klade Chiriboga (1993). Mikroregiony koncipuje jako nejmenší územní jednotky, ve kterých se odráží role individuálních a sociálních aktérů pro vytváření hospodářské, sociální, politické a kulturní vazby. Mikroregion podle Chiribogy (1993) je tedy velmi malé, sociálně zkonstruované území.

Pápol et al. (2006) popisuje několik definic mikroregionu, přičemž charakterizuje mikroregion i jako účelově vytvořené území bez administrativních hranic zkonstruované podle subjektivně stanovených kritérií (např. ekonomický, příhraniční, marketingový mikroregion).

Ani v anglosaské literatuře není snadné nalézt pojem mikroregion blíže vyspecifikován. Hledanou definici neobsahuje ani International encyclopedia of human geography (Kitchin a Thrift 2009) ani A dictionary of human geography (Castree et al., 2013). Pro vyjádření mikroregionů používají autoři anglosaských typologií spíše ekvivalent „localities“. Jejich vnímání lokality však postrádá striktní ohraničení. Jedná se spíše o místa, která jsou strukturovaná za působení stejných procesů a jsou oproštěny od širších vlivů, ke kterým dochází na národní či globální úrovni. Lokality jsou dle Murdocha a Marsdena (1995) aktivními, semi-autonomními jednotkami, které reagují a jsou přetvářeny působením struktur z vyšší úrovně. Jedná se tedy o do značné míry subjektivní vymezení, u něhož lze jen s obtížemi modelovat jeho hranice.

Daniels et al. (2008) ve své typologii lokality navíc nijak dále nedělí a neřeší jejich prostorové vymezení. Spíše klade důraz na jejich kvalitativní vymezení.

Je nutné zdůraznit, že vymezení mikroregionu na základě dobrovolných sdružení je subjektivní, zatímco Hampl (1996, 2005) se snaží o objektivní vymezení a poměrně podrobně studuje vymezení regionů na území České republiky. Geograficky seskupuje a třídí společnost na základě nodálního vnímání mikroregionů, které statisticky podložil spádovostí sídel v zázemí centra. Podle Hampla (1996) jsou mikroregiony součástí

přirozených socioekonomických regionů, které definuje mj. na základě cenzálních dat. Hampl (2005) vymezuje mikroregiony 2. stupně, jejichž maximální regionální dosah zahrnuje populační velikost nejméně 40 000 obyvatel; a mikroregiony 1. stupně – požadovaná nejmenší velikost celého regionu je 15 000 obyvatel a centra (zázemí) 5 000 obyvatel.

Typologie vymezení mikroregionu vychází především z předpokladu nutnosti jakési minimální populační velikosti pro formování elementární polarizace středisko – zázemí a navazující funkční/územní dělby práce. Jednoznačné stanovení velikostních kritérií je ovšem problematické vzhledem k relativní kontinuitě velikostní diferenciaci sociogeografických jednotek. Z těchto důvodů Hampl (2015) specifikoval, obdobně jako v předchozích regionalizacích, dvě kategorie středisek „přechodného typu“. Jedná se o subregionální střediska s částečnou mikroregionální autonomií. Subregionální střediska kategorie A splňují kritérium celkové velikosti (alespoň 15 000 obyvatel), ale velikost jejich zázemí je nedostatečná (2 500 – 4 999 obyvatel). Jde tedy o poměrně větší města v exponované poloze. Opakem jsou malá města v periferní poloze, která si vytvářejí dostatečně velké zázemí (5 000 obyvatel a více), avšak jejich subregion (kategorie B) je celkově nedostatečně velký (10 000 – 14 999 obyvatel).

Problematiku vymezení mikroregionů v exponovaných oblastech řeší v českých podmínkách i Trojan (2010). V mikroregionech analyzuje na základě vybraných geografických aspektů jejich potenciál při využívání koncepčních dokumentů a dopady regionální politiky na rozvoj mikroregionů (Trojan, 2016).

Regionalizací se v Česku vedle Hampla, Ježka a Kühnla (1978) zabývali také Maryáš, Toušek, Řehák, Viturka a Vystoupil (zaměstnanci někdejšího Geografického ústavu Československé akademie věd). Souhrnně lze výsledky jejich vědecké práce dohledat zejména v Atlasu obyvatelstva ČSSR (Maryáš et al., 1987).

Výše zmiňované definice mikroregionů vycházejí především ze socioekonomických indikátorů. Mikroregiony však vymezuje také fyzická geografie, a to na základě společných přírodních charakteristik, čehož využívá především krajinná ekologie. Vzhledem ke kritériím hledajícím v území stejnorodosti, jsou pak výsledné mikroregiony více homogenní. Typickým příkladem jsou známé Culkovy publikace

(1996, 2005) biogeografického členění České republiky, nebo vybrané statě atlasové tvorby (např. Mackovčín et al. 2009).

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD z angl. Organisation for Economic Co-operation and Development), potažmo Eurostat při vymezování venkova pro potřeby zavedení Programu rozvoje venkova zvolili za územní jednotku NUTS III (kraje), což ale nereflektuje české podmínky. Perlín (2009) se domnívá, že místo použití příliš velkých sledovaných jednotek – krajů, je nutné vymezit jednotky menší, které přesněji odpovídají územní struktuře České republiky. Za vhodnější shledává hodnotit regiony na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP), což ostatně v řadě svých prací také skutečně realizuje.

Pre-analýza, jejímž cílem bylo nalézt nejvhodnější vymezení mikroregionu pro účely této disertační práce, ukázala Perlínův přístup hodnocení území na úrovni správních obvodů ORP jako nejvhodnější, z důvodu dostupnosti relevantních dat, přesného ohraničení území a možnosti postihnout dostatečnou míru detailu. Především však tyto mikroregiony rozdělují území beze zbytku a každá obec patří právě do jednoho obvodu ORP.

2.2 Pojetí vymezení venkova

Spontánně a intuitivně si při vyslovení termínu venkov každý z nás vybaví vlastní mentální obraz. Pojem venkov je elementárně známý, běžně užívaný a v dnešní době i často skloňovaný v médiích, koncepčních či subvenčních dokumentech, lifestyleových článcích i v rozhovorech týkajících se trávení volného času či hledání bydlení. Přestože se jedná o natolik známý termín, není možné nalézt, ani ve vědeckých kruzích konsenzem ustanovit, jeho univerzálně platnou definici. Odlišování venkova je v naší kultuře hluboce zakořeněné a původ tohoto slova lze sledovat až do hluboké minulosti. Podle Williama (in Woods, 2011) má tento pojem pro společnost stále ohromnou sílu.

Vnímání venkovského prostoru a jeho pojetí se však zásadně liší v závislosti na vyspělosti daného státu či na profesním pohledu jedince. Farmář, právník či politik si pod pojmem venkov představí zcela odlišné obrazy. V dnešní společnosti si však nevystačíme pouze s intuitivním vnímáním venkova. Důležité je najít definici, která by venkov kvantifikovala.

Hlavním důvodem pro vymezení venkova je v současnosti subvenční politika. Neustálé urbanizační a migrační procesy však vymezení venkova jako opaku městského prostoru značně ztěžují, neboť dnešní způsob života lidí, kteří žijí na venkově a do města dojíždí do zaměstnání, rozostřuje hranice mezi oběma prostředími. Městské prvky tak pronikly do rurální krajiny a naopak. Z tohoto důvodu se spíše od dichotomie město vs. venkov přechází k vymezení jádra a periferie (Grabski Kieron et al., 2016). Ani takové vymezení však nemusí být dostačující. Příměstské venkovské oblasti mají hypoteticky blíže k městu (i když obvykle mají charakter venkova, ve smyslu využití půdy, velikosti obcí atd.), zatímco periferní oblasti (se středisky malých měst) se na první pohled jeví být tím pravým a skutečným venkovem. Území ležící mezi jádrem a vzdálenou periferií (často úrodné a relativně dobře přístupné oblasti) byla skutečně v nedávné minulosti považována za typický venkov. V současnosti se však postavení venkova mění – poklesl význam zemědělství a jeho role v zaměstnanosti na venkově, diferencuje se i venkovský způsob života.

Venkov je však složitě strukturovaný systém a neexistuje jeden homogenní venkov, nýbrž vícero rozdílných druhů venkovského prostoru, jež se od sebe diferencují historickým, kulturním a sociálním vývojem a rozvojovým potenciálem (Klufová, 2015). A právě z tohoto důvodu neexistuje jediný správný způsob chápání venkova. V odborné literatuře se objevuje velké množství různě modifikovaných obdobných, ba i zcela rozdílných diskurzů rurality. Woods (2011) ve své knize rozlišuje a podrobně rozebírá politické, mediální akademické (geografie, sociologie) a laické chápání a nahlížení na venkov.

Česká judikatura jasně vymezuje pouze termín obec. Podle čl. 99 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, představuje obec¹ základní územní samosprávný celek. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů, dále vymezuje pojem město² a statutární město³. V České republice však žádný právní rámec vesnici

¹ „Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Obec je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek. Obec vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících“ (Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích).

² „Obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády“ (Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích).

či venkov neupravuje, přesto s těmito termíny operuje Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo zemědělství i řada samospráv.

Jako poměrně triviální a transparentní vydefinování venkovských obcí by se jevilo využití zákona o obcích udělující obcím statut města. Tato na první pohled snadná metodika je však v českých podmínkách neproveditelná, neboť titul města je obcím udělován i na základě historických událostí v daném místě. Titul města tak mají v České republice i obce s několika sty obyvatel (město Výsluní má podle SLDB 2011 pouhých 325 obyvatel).

Přestože není „venkov“ úředním ani oficiálním označením, jde o pojem, který má svou důležitost, význam, tradici a přinejmenším ve střední Evropě je historicky vžitý. V řadě zemí je pojem venkov vázán především na krajinu⁴, která je vnímána jako prostor vhodný k zemědělství. Z řady autorů, kteří v těchto agrárních a krajinných souvislostech venkov dále rozvádějí, lze vyzdvihnout např. Binka (2007), Novotnou (2000), Spoustu (2006), de Souza (1990), Bičíka s Jančákem (2005) či Svobodovou s Věžníkem (2014). Z lexikálního hlediska má však český výraz „venkov“ původ ve vyjádření oblasti ležící „vně“, tj. za hradbami, mimo město.

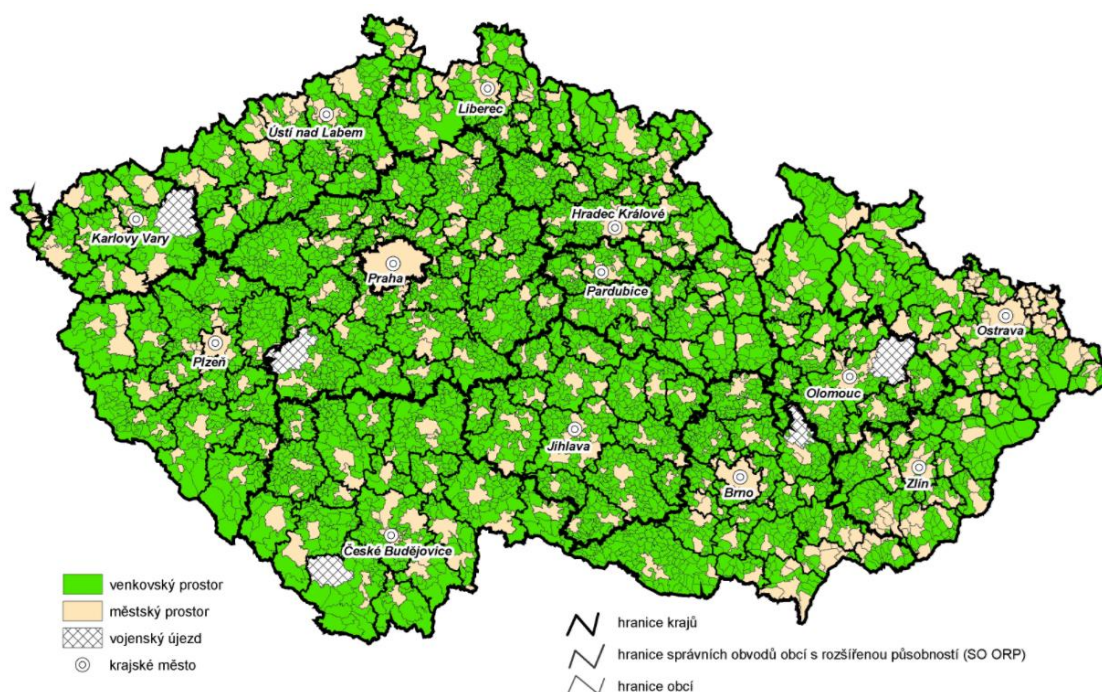
Je tedy zřejmé, že při definování venkova není možné opomenout pojem město. Existují koncepce, které nahlíží na pojmy venkov a město antagonisticky, jiné teorie tyto pojmy staví vedle sebe.

Vymezování venkova jako protikladu k městu má dlouhou historii a stalo se předmětem zájmu filosofů, jako byli Durkheim, Fourier, More, Owen či Weber. Také sociologie vycházela zprvu z polarizované typologie venkov versus město. Rozsáhlé srovnávací studie na toto téma přinesli především Sorokin a Zimmermann (in Košťál, 2007). U nás teorii dichotomie město vs. venkov blíže rozpracovává ve svých pracích například Slepíčka (1981), Keller (1997), Čmejrek (2008) a Kouřilová (2012).

³ Městy se zvláštním postavením (dále jen "statutární město") jsou Kladno, České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Brno, Zlín, Olomouc, Ostrava, Opava, Havířov a Most (Zákon č. 128/2000 Sb.).

⁴ Anglické *countryside*, francouzské *campagne*, polské *krajobraz* či maďarské *vidéket*.

Z obrázku 1 níže je však patrné, že v České republice si pouze s teorií dichotomie nevystačíme.

Obr. 1 Vymezení venkovského a městského prostoru v České republice

Zdroj: ČSÚ, 2014

Je však neoddiskutovatelné, že se město od venkova diferencuje v mnoha ohledech a současně se i prolínají. Z tohoto důvodu je nelehké stanovit hranici mezi oběma termíny venkov – město, a to především v suburbiích, což jsou oblasti v zázemí zejména velkých měst, které lze na základě řady ukazatelů považovat za venkov. Typickým venkovem však také nejsou, tvoří tak jakýsi přechod města ve venkov a naopak (Majerova a kol., 2005).

Obdobně i teorie „core–periphery” odlišuje centrum a od něj vzdálený prostor podle míry koncentrace ekonomických aktivit. Friedmann (1967) na základě této teorie považuje venkovské periferní region za méně inovativní bez větších možností rozvoje. Pělucha, Jakobe, Kouřilová (2012) tuto teorii považují za velmi zjednodušenou, avšak Lněnička (2010) se domnívá, že základní principy teorie se promítají v prostorovém plánování i v současnosti (viz usnesení vlády č. 520 ze dne 17. května 2006). Z této teorie vychází i Shucksmith, Thomson a Roberts (2005), kteří ji staví na ekonomických a politických sítích, neboť pouhá prostorová blízkost nemůže být dostatečnou

podmínkou pro urbánní rozvoj s pozitivními dopady na venkovské oblasti. Copus (2009) tento přístup rozšiřuje o logistické sítě a dopravní obslužnost.

Z teorie core–periphery vychází i Ward (2005), který diverzifikuje venkov na základě inovací a udržitelného rozvoje. Rozvoj venkovských oblastí bude podle Leeuwise (2004) nebo studie ECORYS (2010) stále více otázkou využití inovačních systémů. Kvalitou života a intelektuálními hodnotami se při vymezení venkova zabývá Holátová, Krninská et al. (2012).

V urbanizovaných zemích jsou však dichotomní teorie aplikované jen velmi okrajově, naopak velmi důležitou roli tam hraje obsáhlá typologie venkova. Je zřejmé, že větší referenční území disponuje různými typy venkova, které mají velmi odlišné charakteristiky a vyžadují rozdílná kritéria pro jejich hodnocení, odlišné nástroje jejich řízení a různou podporu v rámci regionální politiky (viz např. Baum et al., 2004).

Na základě teorie ekonomického růstu venkovských regionů a vlivu rozvojových politik na vývoj venkovských oblastí staví svou typologii Cloke (2006). Terluin (2001) tuto teorii využívá pro vydefinování venkova na území EU. Galdeano-Gómez, Aznar-Sánchez a Pérez-Mesa (2010) však ve své práci prokázali, že nelze najít žádný obecně platný model rozvoje venkovských oblastí. Bryden a Hart (2004) však ve svém výzkumu zjistili, že venkovské regiony lze odlišovat na základě kombinace hmatatelných a nehmatalených rozvojových prvků.

Obdobně se i jednotlivá regionální pracoviště Českého statistického úřadu pokoušejí definovat venkovskou obec a venkovský prostor z nejrůznějších pohledů. Současně se také Český statistický úřad snaží o získání sady relevantních statistických ukazatelů, které by dostatečně zobrazovaly postavení venkova a jeho vývoj v jednotlivých krajích České republiky, neboť jak Tichá a kol. (2008) upozorňují, jedná o problematiku zatím statisticky zcela nepopsanou. Pro účely vymezení venkova na území České republiky zvolili jako základní územní jednotku celý kraj a jeho rozčlenění na městské a venkovské obce. Venkov Tichá a kol. (2008) definují pomocí 30 vybraných ukazatelů a jejich rozdílů mezi městskými a venkovskými obcemi. Přesné vymezení venkova však dle Tiché (2008) nenalezneme: „Každý člověk vnímá venkov trochu jinak, proto je vymezování venkovského prostoru do značné míry subjektivní. Je složité nalézt jediné všemi přijatelné kritérium, na základě kterého lze venkov

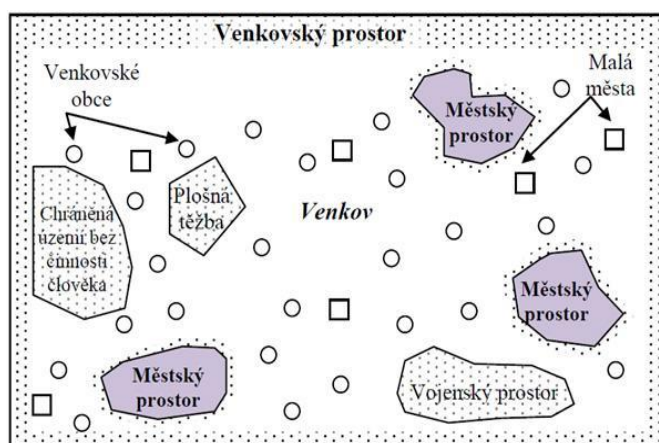
jednoznačně vymezit.“ Autoři tak na základě statistických dat nabízí ve své publikaci osm různých variant pohledu na venkov v ČR.

Důležitosti měkkých faktorů při hledání definice venkova jsou si vědomi i Perlín, Kučera, Kučerová (2010) či Ševčíková (2010), kteří zdůrazňují, že kromě geografické polohy a velikosti obce hrají v diferenciaci venkovských oblastí velkou roli také lidský a sociální kapitál, kulturní podmínky apod. Kocmánková Menšíková (2011) se ve své práci přiklání spíše k sociologickému pojetí vymezování venkova.

Se zajímavým přístupem k vymezení venkova přispěli do diskuze Vard, Willems, Lemmens a Peters (2005), kteří pomocí dat krajinného pokryvu z projektu CORINE považují za venkovskou tu obec, jejíž plocha je nejméně z 90 % pokryta zemědělskými, lesními nebo přírodními plochami.

2.2.1 Venkov, venkovské území

Při definování venkovského území je důležité striktně odlišit dva základní typy hodnocení. Můžeme klasifikovat venkovské obce, nebo se zaměřit na vymezení venkovského území, venkova. Zatímco u venkovských obcí jsou delimitovány územně nespojité jednotky, tj. zastavěné území, při hledání venkova je vymezován spojitý prostor, který tvoří jak zastavěné území venkovských sídel, tak i volná krajina (Perlín, 2009). Názorněji to přibližuje obr. 2.

Obr. 2 Prostorová strukturace území z hlediska přístupů k vymezení venkova

Zdroj: Binek a kol., 2009

Odborná literatura nabízí různé definice venkova, které vzhledem k účelu vymezení využívá odlišných kritérií. Shambaugh-Miller (2007) uvádí, že v USA

existuje 15 různých definic venkova pro federální zdravotnické programy a 50 definic pro všechny vládní programy, s významnými nesrovnalostmi v jejich prostorovém pokrytí (viz také Bell, 2007). Čeští ekonomové účelově klasifikovali venkovské území na úrovni okresů pomocí shlukové analýzy na základě zemědělských a socioekonomických charakteristik (Bednaříková a kol., 2007). V geografii bývá venkov nejčastěji vymezován evaluacemi převládajících funkcí území (zemědělská, rezidenční, lesnická, výrobní a rekreační) nebo na základě geografické polohy a územního odlišení. Urbanisté venkovské prostředí vytyčují na základě specifického typu zástavby.

Sociokulturní či socioekologická definice staví na měkkých faktorech, ze kterých diferencují sociokulturní znaky populace s vazbou na prostředí, v němž daná populace žije. Tato definice staví na předpokladu odlišných sociálních vztazích v rámci městské a venkovské společnosti. Nejznámějšími příklady jsou v této oblasti teorie *Gemeinschafta* a *Gessellschaft* Tönniese či Wirtha, jenž rozlišoval a definoval městský a venkovský způsob života (Woods, 2005). K této teorii se přiklání i Majerová a Čmejrek (2005), kteří ve své publikaci uvádí typické sociální znaky pro venkov, jako je konzervatismus, tradicionalismus, sousedství, participace a sdílení společné historie (Majerová, 2004, in Binek et al. 2007). Analogicky přemýšlí i Perlín (1999), který má za to, že venkov lze mj. vymezit na základě „mnohem užších sociálních kontaktů mezi jednotlivými obyvateli, kde existuje dlouhodobá neformální sociální kontrola a participace“. Nevýhodou tohoto přístupu je nutnost tyto vazby vymezit a analyzovat, což je možné v jednotlivých případech, ne však při analýze většího území.

Výše zmíněné determinační znaky lze bezesporu nalézt i v dnešním moderním venkově, avšak bylo by nerozumné se domnívat, že právě na sociokulturní definici lze postavit definici vymezující venkovský prostor. Ostatně bylo empiricky prokázáno (Halfacree, 1993), že i ve venkovské společnosti lze shledat enklávy městských komunit a naopak. Halfacree (1993) výše zmíněné atributy venkovské společnosti odmítá především z důvodu zidealizovaných představ o venkovském životě, jež mají ve společnosti dlouhou historii. Věžník et al. (2008) navíc podotýká, že typické znaky venkova jsou v dnešní době značně potlačeny.

Bičík (2005), Maříková (2007), Binek et al. (2009) či Chromý et al. (2011) ve svých studiích ale připouští, že je možné venkov definovat na základě sociálních

vazeb, avšak v českém prostředí se s tímto schématem vymezení venkova dále empiricky nepracuje. Percepce venkova se zde studuje především pomocí dotazníkových šetření. Polanecká (2011) na základě dotazníků vyhodnocuje rozdíly ve vnímání krajiny mezi obyvateli města a venkova, Perlín et al. (2012) dotazníky pro starosty 1 074 venkovských obcí zjišťoval faktory rozvoje venkovských obcí, potažmo venkovských oblastí. Obdobnou práci publikoval i Chromý et al. (2011), který prostřednictvím dotazníkového šetření studoval percepci venkova starosty obcí do 3 000 obyvatel a Binek et al. (2009) se dotazníky ptal starostů malých obcí ve Zlínském kraji, zda svou obec považují za venkovskou či městskou.

Percepční důvody a pohnutky lidí k chápání určitého území za venkovské šířeji rozebírá rurální sociologie. Tak, jak je lidstvo heterogenní, tolik existuje reprodukcí jediného objektu. Na tomto základě tady nelze zkonstruovat jednu obecnou definici venkova, a tudíž existují pohledy laické, akademické či politické, v rámci kterých vznikají různé obrazy venkova. Rurální geografové se dokonce snažili zjistit, jak jednotlivec či skupina transformuje do každodenního chování svou percepci rurality (Woods, 2005).

Majoritně však rurální geografové při vytváření typologie venkova vychází ze statistických dat a rurálně-urbánního spojení. Vznikají tak typologie diferencující venkovský prostor dle geometrické vzdálenosti venkovské obce od města, na peri-urbánní (příměstské) oblasti, periferní (odlehle) oblasti a mezi nimi ležící přechodné zóny. Toto vymezení venkovských oblastí bývá nejčastěji využíváno pro plánovací účely evropských i národních politik rozvoje venkova z důvodu jejich snadné aplikace a možného vzájemného porovnání.

Právě na tvrdých statistických datech bývají typologie velmi často postaveny. Důvodem je právě exaktnost a explicitnost dat a snadná aplikovatelnost takovéto typologie pro jiné území. Nejčastěji využívaným prvkem k delimitaci venkova je velikost populace. Právě na základě zákona č. 128/2000 o obcích, který definuje město jako obec čítající alespoň 3 000 obyvatel, lze poměrně snadno vymezit venkovské obce. Některé metodiky však za hranice určující městskou obec považují hranici 2 000 obyvatel. Tuto delimitační hodnotu použil ve svém výzkumu v roce 1929 už Korčák (Maříková, 2007) a hranici 2 000 obyvatel pro vymezení venkovských obcí používá ve svých výzkumech i Ústav zemědělské ekonomiky a informací

a Sociologická laboratoř při České zemědělské univerzitě, aplikuje ho i Národní strategický plán rozvoje venkova (Vobecká, 2009). Perlín, Kučerová a Kučera (2010), Bednářová (2013), Binek et al. (2007) či Chromý et al. (2011) používají ve svých výzkumných studiích populační hranici 3 000 obyvatel. Problematické je na tomto vymezení samosprávné členění obcí, neboť v ČR není výjimkou, že obec tvoří soubor většího množství venkovských sídel. Přestože taková obec převyšuje limit 2 000 nebo 3 000 obyvatel, její jednotlivé části mohou být výrazně venkovské.

Evropská unie, potažmo její statistický úřad Eurostat, rovněž používá pro definování venkova kritérium počtu obyvatel, navíc jej kombinuje s hustotou zalidnění, které stanovila OECD pro územní vymezení venkovských oblastí. Metodika vychází z lokální úrovně (NUTS 5 – obec), kde za venkovskou obec je považována obec s hustotou obyvatelstva menší než 100 obyvatel/km², a z regionální úrovně (NUTS 3, NUTS 4 – region, okres), kde je za venkovské území považován funkční, administrativní region, který je dále členěn dle stupně rurality vyjádřeného podílem obyvatelstva ve venkovských obcích na výrazně venkovský region (více než 50 % obyvatel žije ve venkovských obcích) a venkovský region (15 – 50 % obyvatel žije ve venkovských obcích). Toto vymezení je však na lokální úrovni (NUTS 5) nepřesné, zejména pro příměstské oblasti, kde bývá obvykle vyšší hustota obyvatel. Problém nastane v případě, kdy dvě obce o stejném počtu obyvatel, avšak s rozdílným administrativním vymezením obce, budou vykazovat rozdílné hustoty zalidnění. Metodika totiž nezohlední katastry s větší rozlohou extravilánu. Evropský výbor regionů chce však zohlednit venkovské obce v plném slova smyslu, včetně příměstských oblastí s převážně venkovskou ekonomikou.

V evropském měřítku se typologií venkova zabýval i van Eupen et al. (2012), který ve své práci striktně odmítl typologie založené na hodnocení zemědělství a zdůrazňuje nutnost multidimenzionálního přístupu. Typologii venkovského prostoru v ČR navrhl již dříve zmiňovaný Perlín, Kučerová a Kučera (2010). Hruška (2013) vypracoval typologii venkovských obcí v Moravskoslezském kraji. I v řadě dalších zemí jsou vytvářeny obdobné delimitace a typologie, např. Bański a Stola (2002) vymezili typologii venkova pro Polsko nebo Prieto-Lara a Ocaña-Riola (2010) sestavil typologii venkova ve Španělsku. Murdoch et al. (2003) ve své typologii odlišuje čtyři anglické typy venkova, Karácsonyi (2009) provedl relativní multidisciplinární

venkovskou typologii pro Ukrajinu nebo Bogdanov et al. (2008) vytvořil kategorie venkova v Srbsku.

Dle výše uvedeného se zdá být zřejmé, že dosavadní přístupy k vymezení venkova jsou velmi diferencované a neexistuje obecně vnímaná hranice mezi venkovem a městem (Perlín, 2009). Obecně lze tedy tvrdit, že venkov je prostorem zahrnujícím jak krajinu, tak i venkovská sídla. Integruje jak nezastavěné území, tak i zastavěné území malých sídel – vesnic. Venkov lze chápat jako „synonymum pro prostor mimo městské lokality, vyznačuje se nižší hustotou obyvatel žijících především ve vesnicích, orientací na zemědělskou produkci spojenou se zvýšenou závislostí na přírodě, vyšší sociální kontrolou, menší sociální heterogenitou, menší variabilitou profesních možností“ (Maříková et al., 1996). Venkovem jsou podle Slovníku sociální geografie označovány „oblasti s malým počtem obyvatel, resp. s malou hustotou zalidnění, ve kterých převládají extenzivní formy hospodaření, extenzivní formy využívání půdy, jako zemědělství nebo lesnictví“ (Johnston, 1994).

Definice z Velkého sociologického slovníku či ze Slovníku sociální geografie, ne vždy postačí, ostatně Svobodová, (2009) a Binek et al., (2007 i 2009) se shodují, že přesné vymezení venkova je v některých případech velmi důležité. Perlín (2009) upřesňuje, že v České republice požadavek na exaktní definování venkova nastal právě v kontextu dotačních programů na podporu venkova. Naopak typologie, které vymezují jednotlivé venkovy s menší mírou generalizace a které přistupují k danému území diferencovaně, jsou v řadě případů mnohem důležitější.

Ve druhé polovině 20. století byl geografický výzkum směřován na územní rozvoj venkova a vznikaly teorie vycházející z institucionální ekonomie. Tyto teorie kladou důraz na vzájemné kontakty a spolupráci, roli sítí přenášející informace a znalosti, proces učení se a inovační prostředí. Odklání se od myšlenky rozvoje vázané na vnější rozvojové stimuly (dotace, externí investice atd.) a rozpracovává hlavní ideu, kterou je vnitřní rozvoj území, aktivizace vnitřního potenciálů regionů. Jednotlivé institucionální teorie regionálního rozvoje se navzájem se překrývají a doplňují a je poměrně obtížné, je striktně navzájem odlišit (Klusáček et al., 2016). Přesto je přístup zkoumající endogenní rozvoj stále aktuálním tématem a řada odborníků tyto metody stále ve svých pracích využívá, např. ve snaze o anulování rozdílů mezi městem a venkovem (Illner, 1988). Slepíčka (1971) a Pohl-Doberský (1952) s využitím

paradigmat institucionálního rozvoje studovali územní rozvoj a modernizaci venkovských sídel, Láznička (1956, 1965) typologizoval venkovská sídla, Šprincová (1971) se věnovala venkovským obcím a jejich funkční přeměně. Slepíčka však v roce 1981 vydal *Venkov a/nebo město: lidé/sídla/krajina* – první ucelenou geografickou publikaci, kterou o osm let později rozšířil vydáním *Přeměn venkova/venkov našeho věku* (1989). Jedná se však o práce starší, které pracují s fakty a poznatky tehdejší doby a reagují na tehdejší procesy urbanizace, ale i plánovaného hospodářství.

Se vstupem České republiky do Evropské unie, která politiku rozvoje venkova považuje za jednu z prioritních, začínají vznikat studie zaměřené jak na komplexní přeměnu venkova a jeho diferenciaci (Perlín 1999; Bičík, Jančák 2003; Perlín, Kučerová, Kučera 2010; Bičík a kol. 2010), tak na jednotlivé transformační procesy, které ji formovaly – transformace zemědělství v souvislosti se vstupem do EU (Kabrda, Jančák 2007; Věžník, Konečný 2011), změny spojené s rostoucí mobilitou obyvatelstva – suburbanizace či kontraurbanizace (např. Šimon 2011, aj.) a rozvoj rekreace a turismu (např. Bičík 2001; Fialová, Vágner 2009). Kromě „transformačních“ studií se geografové zaměřují na strategické plánování venkova (např. Bičík, Perlín, Šefrna 2001, Perlín 2006, Hruška 2012) a jeho rozvoj (např. Binek a kol. 2009; Svobodová a kol. 2011, Vaishar 2011), či na studium krajiny (Kučera 2009; Kučera, Kučerová 2009) a kulturních aspektů venkova (Chromý a kol. 2011, Chromý, Skála 2010).

Van der Ploeg a kol. (2008) přichází s typologií venkovských oblastí na základě kvantitativního významu zemědělství. Vymezuje pět ideálních typů a jeden „mezityp“ venkovských oblastí:

- Specializované zemědělské oblasti – ty oblasti, kde zemědělství vykazuje vysokou specializaci, intenzitu a rozsah, a kde ostatní sektory jsou jen slabě napojeny na zemědělství.
- Periferní oblasti – tam, kde zemědělství nikdy nehrálo hlavní roli, nebo tam, kde kdysi bylo významné, ale v současnosti jeho význam prudce klesá.
- Nové venkovské oblasti – v oblastech, kde se rozvíjí multifunkční zemědělství, které se stále více proplétá do regionální ekonomiky a společnosti. Multifunkcionalita se profiluje na úrovni podniku, které nabízí pestrou řadu produktů (multiprodukční farmy).

- Neprofilované oblasti (*segmented areas*) – kromě zemědělství se zde rozvíjí další aktivity (bydlení, turismus, ochrana přírody) charakterizující multifunkční využití půdy raději než multifunkční podniky.
- Nová suburbia – tam, kde upadá zemědělství na úkor nové rezidenční zástavby. Vzhledem k vysoké dojížděce za prací je místní ekonomika významně napojena na ekonomiku měst.
- Země snů (*dreamland*) – mezityp charakterizovaný nahodilými vývojovými tendencemi a fluktuující popularitou. Jde o cílové oblasti amenitních migrantů.

Autoři této typologie tvrdí, že jednotlivé typy však mohou v menšině obsahovat i prvky typické pro ostatní typy. Tak jako zmiňují Marini a Mooney (2006), ani zde jednotlivé typy nejsou v čase stálé, neustále se vyvíjejí, a tak může dojít k přechodu v rámci jedné venkovské oblasti od jednoho typu k druhému.

V českých podmínkách se diferenciací venkova a tvorbou typologií venkovského prostoru Česka jednoznačně nejvíce zabývá pražský geograf Radim Perlín. Perlín je do dnešní doby autorem dvou typologií venkovského prostoru. Ta novější z nich (Perlín, Kučerová, Kučera 2010), je konstruována pro účely stanovení potenciálu rozvoje jednotlivých venkovských oblastí na základě statistických ukazatelů postihující spíše krátkodobý vývoj českého venkova. Perlín (1998, 2003) vypracoval typologii venkova ČR, v níž rozdělil venkov do 6 oblastí: suburbánní zóna, venkov v bohatých zemědělských oblastech, bohaté Sudety, chudé Sudety, vnitřní periferie a Moravsko-slovenské pomezí. „Základní typologie venkovského prostoru je postavena na velikostní a polohové diferenciaci obcí. Polohová diferenciacie je založena na dopravní poloze obcí. Pro zařazení obce slouží počet obyvatel v obci ke konci daného roku“ (Bínek et al., 2007). O něco později vznikla nová typologie venkovského prostoru ČR, která vymezuje celkem 8 základních typů venkova (nerozvojový sousedský venkov, rozvojový venkov, moravské periferie, vybavený moravský venkov, problémový rekreační venkov, intenzivní rekreační oblasti, strukturálně postižený průmyslový venkov a neprofilovaný venkov). Tato typologie zobrazuje podrobnější dělení venkovského prostoru ČR. Rozlišuje tři hlavní typy venkova:

- suburbánní – metropolitní venkov (charakteristické znaky venkova jsou postupně smývány vlivy města),

- český nerozvojový venkov (s charakteristickým vymezením v širším pásu od Rakovníka přes stredo-jihocheské pomezí až do prostoru Vysočiny)
- moravský venkov (rozpadá se do více typů) (Perlín, Kučerová, Kučera, 2010).

Evropský výbor regionů se odvolává na definici venkovské oblasti, jak je obsažená v Evropské chartě venkovského prostoru: „pojem venkovská oblast se označuje část (...) území obsahující vesnice a městečka, jejíž převážná část je používána pro zemědělství, lesnictví, akvakulturu a rybolov; zemědělské a nezemědělské části venkovského prostoru mají povahu odlišnou od prostoru městského, který je charakterizován velkou demografickou hustotou a vertikálními a horizontálními strukturami“.

Podle Evropské Komise představují venkovské oblasti kolem 90 % území EU, ve kterém žije 25 % evropské populace (Úloha venkovských obcí při zhodnocování evropských území Stanovisko Výboru regionů ze 7. prosince 2006).

2.2.2 Vesnice, venkovská obec

Jak již bylo uvedeno výše, ani zákon o obcích přesně nedefinuje pojem venkovská obec. Nabízelo by se poměrně snadné vylišení venkovských obcí vycházející ze zákona o obcích, tedy venkovskou obcí by bylo vše, co nemá statut města. Ani tato koncepce však není v českých podmínkách neproveditelná tak, aby nepostrádala větší smysl. Odůvodnění je uvedeno výše v úvodu kap. 2.2.

Budeme-li se snažit charakterizovat venkovské obce, měly by pro nás být klíčové ukazatele popisující buď celkový počet obyvatel, nebo ukazatele, které se vztahují k urbanistické nebo socioprofesionální struktuře obyvatel žijících v daném sídle. U definování venkovského území lze už počítat s hustotou zalidnění a vztahovat počet obyvatel k celkové ploše spravovaného území (Perlín, 2009).

Na základě kvantifikace v podstatě neměnných složek, lze provést také jasné vymezení venkovských obcí na základě následujících hledisek:

- urbanistické – venkovské sídlo je vymezeno jako sídlo s typickou urbanistickou strukturou nízko-podlažní zástavby s vysokým podílem

rodinných domů s málo vyvinutou uliční sítí, s dominantním prostorem návsi jako společného kulturního centra a vysokým podílem zeleně v sídle;

- architektonické – sídlo s dominující nízkopodlažní zástavbou a rozsáhlým hospodářským zázemím, tradiční je typický vymezení dvora a zahrady s výrazně oddělenými funkcemi;
- ekonomické – venkovské sídlo je takové, kde dominantní roli výroba potravin a výrazný podíl ekonomicky aktivních osob vyjíždí do zaměstnání mimo toto sídlo;
- historické – sídlo, které v minulosti získalo práva města je městem, ostatní jsou vesnicemi (Perlín, 2007).

Perlín (2013) tedy venkovskou obec považuje za nespojitě vymezení jednotlivých sídel, obcí podle předem stanovených kritérií vztahujících se k jednotce. Obvykle to bývají ukazatele absolutní, tedy počet obyvatel, správní funkce atd.

Nad pojmem vesnice a jeho vztahu k městu se filosoficky zamýšlel i Sokol (1998) či Den (1997).

V České republice je obecně za venkovskou považována obec s počtem obyvatel menším než 2 000 (Svobodová, Věžník, 2014).

2.3 Historické území Moravy a jeho hranice

V geografii mají výzkumy hranic dlouhou tradici. Dřívější vědecké práce vnímaly hranice především jako předmět politické geografie. Zažitým termínovým spojením se tak stal pojem státní hranice. Na konci minulého století začíná být na studium hranic nahlíženo optikou sociální a kulturní geografie. Přispěla k tomu zcela jistě Paasiho teorie institucionalizace regionu (Paasi, 1986), která význam hranic propojuje s problematikou regionu a regionální identity a hranici spolu s regionální identitou považuje za spojitě nádoby.

Hranici lze tedy chápat jako důležitý prvek identifikace komunit obecně (Paasi, 2002), což dokládají i české výzkumy Hubáčkové (2006) a Semiana (2012). Význam hranic pro regionální rozvoj menších územních celků reflektuje Chromý, Skála (2010)

a identity obyvatel vymezené hranicemi využívá při výzkumu venkova i Chromý et al. (2011).

Hranice rozdělující náš stát na Čechy, Moravu a Slezsko byla sice roku 1949 zrušena, avšak dodnes pomyslné rozdělení republiky zůstává v myslích obyvatel, což potvrzuje řada výzkumů. Komplexní výzkum vnímání moravsko-slezské hranice, který zjišťoval regionální identitu s využitím mentální mapy, realizoval Siwek a Kaňok (2000). Výzkum zaměřený na percepci všech tří historických zemí a národopisných regionů Siweka a Bogdové (2007) přinesl zjištění, že v myslích obyvatel republiky má historické území Čech a Moravy stále vysoký význam. Bohužel autoři nevykreslují hranici Čech a Moravy, byť pro prezentaci výsledků využili mentální mapování. Mentálního mapování využili při studiu percepce moravsko-slezské hranice na Jesenicku i Šerý s Šimáčkem (2010) i při studiu vnímání hranic obyvatelstvem regionů s rozdílnou kontinuitou socio-historického vývoje (Šerý, Šimáček, 2013).

Českým geografem věnující se mj. i území Moravy byl Řehák, pod jehož vedením vznikly tři popisné diplomové práce mapující v celé délce česko-moravské hranice hranečníky. Pro účely diplomových prací byla hranice rozdělena na tři části: Rozhraní – Polsko (Dvořák, 2003), Stáj – Rozhraní (Dosedla, 2004) Rakousko – Stáj (Kruťová, 2004). Vývojem česko-moravské hranice se také ve své výhradně popisné diplomové práci zabývala i Topolová (1992), jež čteně interpretuje zjištění historika Schulze. Kolejka (2016) spolu s kolegy na Ústavu geoniky AV ČR v rámci projektu, jehož cílem je vyhledávání existujících segmentů předindustriální krajiny Moravy, rovněž vymezuje historické území Moravy, a to na základě politických okresů ČSR k roku 1921 a následně katastrálních území.

Obr. 3 Zemské rozčlenění území České republiky

Zdroj: www.bomosil.cz, 2014

3.3.1 Morava

Morava (latinsky *Moravia*, německy *Mähren*, polsky *Morawy*) je jednou ze tří historických zemí Česka. V minulosti tvořila centrum rozlehlé středoevropské říše, byť většinou ve vazalském postavení vůči Frankům, a vedle Bulharské říše a Kyjevské Rusi jeden z nejstarších slovanských států – Velkomoravskou říši (latinsky *Moravia Magna*).

Historie moravské samosprávy sahá až do středověku. Vznik Markrabství moravského je historiky připisován roku 1182, přičemž svou samosprávu si markrabství, jako jedna ze zemí Koruny české a poté jako součást habsburské monarchie, udrželo až do 20. století. Za vlády Habsburků bylo dělení na Čechy a Moravu udržováno zejména proto, aby se Češi nemohli sjednotit ve společné autonomní jednotce (Hledíková et al., 2005).

Se zánikem Rakousko-Uherska v roce 1918 formálně zaniklo i markrabství, ale Morava zůstala jako země Moravská i nadále správním celkem v rámci nově vzniklé Republiky Československé, ovšem zrušením zemského sněmu Morava tehdy přišla o svoji autonomii, kterou měla v dobách říše. Nově vzniklé Československo bylo sice unitárním státem, administrativně se však dělilo na pět zemí – Čechy, Moravu, Slezsko, Slovensko a Podkarpatskou Rus. Slovensku a Podkarpatské Rusi byla

přislíbena autonomie, která ale nebyla za doby první republiky nikdy uskutečněna. I když s menšími pravomocemi než v období Rakouska-Uherska byla Moravě a Slezsku ponechána samospráva. Obě země měly stále zemské zastupitelstvo volící si zemský výbor, jehož předsedou byl zemský prezident jmenovaný prezidentem republiky (Havlík, 2009).

Reorganizací v roce 1928 byla Morava administrativně spojena s československou částí Slezska, tzv. rakouským Slezskem, čímž vznikla země Moravskoslezská. Po změnách uspořádání státu vlivem událostí spojených s druhou světovou válkou, bylo nutné přistoupit k novému uspořádání Československa bez Podkarpatské Rusi. Jeden z návrhů počítal s uspořádáním republiky do tří federálních republik – Čech, Moravy se Slezskem a Slovenska, z důvodů centralizace státní správy však byly 1. 1. 1949 zřízeny kraje, které se nekryjí se západní hranicí Moravy. Východní hranice Moravy se Slovenskem zůstala v původní podobě (Hledíková et al., 2005).

K další změně hranic Moravy došlo v roce 1960 při redukci krajů. Nově vzniklé kraje administrativně rozdělily Moravu a Slezsko do Jihomoravského a Severomoravského kraje a k Jihočeskému a Východočeskému kraji byla připojena některá moravská města (např. Dačice a Svitavy) (Pernes, 2010).

I přes překotný historický vývoj je však dodnes Morava vnímána obyvateli České republiky jako kulturní celek. V první polovině 90. let 20. století se zformovalo dokonce silné moravské hnutí usilující o obnovu autonomie Moravy, od parlamentních voleb 1996 však žádná významnější zemsky orientovaná politická síla v Česku nepůsobí, přesto fungují spolky, které o obnovení Moravy usilují.

Historická země Morava má ve znaku stříbrno-červenou orlici, která je i dnes součástí velkého státního znaku České republiky. Moravskou orlici, jako symbol Moravy, má kraj Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský, Moravskoslezský, Pardubický a Vysočina ve znaku. Přestože část dnešního Jihočeského kraje leží na historickém území Moravy, orlici ve svém znaku nemají.

Výše popsané komplikované historické události a řada výzkumů zabývajících se moravanstvím či percepcí Moravy ukazují na pomalu mizející povědomí o hranici Moravy. Přesné vytýčení území historické Moravy nebude tedy snadné.

2.3.1 Hranice mezi Moravou a Slezskem

Slezsko je v dnešní době velmi často opomíjeno nejen veřejností, ale i médii či dokonce i některými historiky. Území Slezska bývá chybně přiřazováno k Moravě, případně nesprávně označováno jako severní Morava. Slezsko je zastoupeno ve velkém státním znaku České republiky, je uvedeno v Ústavě České republiky a tvoří část území současné České republiky.

Exaktní stanovení hranice Slezska není jednoduché, neboť Slezsko nebylo většinou vymezováno výraznou přírodní hranicí. Zejména na severu a východě bylo vymezení Slezska nevýrazné, zřetelnější bylo na západě a jihozápadě (Lužická Nisa a horské masivy sudetského pásma). Slezsko obvykle netvořilo ucelený a stabilní státní celek. Hranice byly značně proměnné a řada částí Slezska někdy ke Slezsku patřila, jindy nepatřila. Kupříkladu Bytowsko a Opavsko se teprve v průběhu staletí staly jeho součástí. Oproti tomu např. Zatorsko a Osvětimsko od Slezska odpadly, jiné ve své příslušnosti kolísaly. Nakonec se Slezsko skládalo z ustálených částí a větší díly byly označovány jako Dolní Slezsko (severozápadní část) a Horní Slezsko (jihovýchodní část). V důsledku mocenských střetů mezi vznikajícími středověkými státy se stalo území Slezska oblastí styků ale také zápasů různých etnik. Slezsko se tak utvářelo do podoby typické multijazykové a multikulturní oblasti, která byla stabilně předmětem mocenských bojů, ekonomického ovlivňování a jazykových antagonismů. V současné době se stále častěji užívá pojetí Slezska jako teritoriálního, hospodářského a kulturního celku na rozdíl od pojetí administrativně politického (Kaňok, Fojtík, 2001).

První kartografické znázornění Moravsko-slezské hranice lze najít na mapě Paula Fabricia z roku 1569. Hranice je vyznačena čárkovanou čarou u toku řeky Ostravice, západně však byla hranice vedena již přibližně (Hrad Sovinec a Rýmařov zahrnul do Slezska, ačkoliv náleží Moravě) (Grim, 2014). Vymezení hranic Slezska zkomplikoval na konci 18. století vznik moravských enkláv ve Slezsku (dříve též moravské obvody ve Slezsku). Jednalo se o části Markrabství moravského, které byly spravovány v letech 1783 – 1928 slezskými úřady podle moravských zemských zákonů. Tyto enklávy jako specifická správní území zanikly teprve se vznikem země Moravskoslezské 1. prosince 1928, avšak hranice nižších správních jednotek zůstaly na svých místech – hranice nižší úrovně mezi Slezskem a Moravou byly zachovány až do roku 1949. Území dnes již zaniklých enkláv je tedy nyní

součástí Moravskoslezského kraje, polská část moravských enkláv je součástí Opolského vojvodství (Promoravia, 2015).

Zjednodušeně lze území Moravy vztahovat k povodí řeky Moravy a území Slezska lze vymezit podle povodí horního toku řeky Odry a Visly. Detailnější a exaktnější vymezení je možné nalézt v odborných publikacích Kuča (1997), Horák a Vaishar (1997), Kaňok (2001) Mleziva a Kuča (2006) či Šerý a Šimáček (2010). Zmiňovaní autoři Slezsko shodně vnímají jako jeden celek, jehož hranice s Moravou prochází okolo Bruntálu, Fulneku, Frýdku, Vratimova a Frýdlantu nad Ostravicí (kartograficky naznačeno na obr. 4).

Obr. 4 Hranice mezi Slezskem a Moravou

Zdroj: Statutární město Opava, 2007

2.3.2 Hranice mezi Moravou a Čechami

Vznik zemské hranice mezi Moravou a Čechami byl postupný a na rozdíl od dynamického vývoje moravsko-slezské hranice byla hranice s Čechami poměrně stálá. Hlavním důvodem bylo, že hranice vznikla postupným vývojem na základě determinace přírodním prostředím (reliéf terénu, klimatické podmínky, pokryv vegetací, přítomnost povrchových a podzemních vod a surovinových zdrojů) a z toho vyplývající sídelní struktury, hustoty a vývoje osídlení (kolonizace) (Hejhal, 2009).

Hranice mezi Čechami a Moravou se v hrubém průběhu zformovala ke konci 12. století, upřesnila a stabilizovala se do konce 14. století. Hranice byla tvořena zpočátku lesním porostem v oblasti Českomoravské vrchoviny a na severní straně k ní přiléhajících kopců. Celé toto území bylo řídce osídlené a vedlo přes něj jen několik stezek. Pravděpodobně hlavní a nejstarší průchod využíval relativního snížení terénu v pásu mezi dnešními městy Políčkou a Litomyšlí. Postupnou kolonizací z obou stran se vytvářel konkrétní průběh hranice. Vzhledem k tomu, že nepostupovala z Čech i Moravy stejnou rychlostí, na více místech bylo překročeno rozvodí jako přirozený předěl – od poloviny 12. století vedli kolonizaci litomyšlští Premonstráti a osídlování probíhalo z české strany rychleji než z moravské, díky čemuž vznikl tzv. poličský výběžek. Utváření konkrétního průběhu hranice můžeme rekonstruovat z různých pohraničních sporů mezi sousedními panstvími. Zásadní vliv na něj měla i následná druhá vlna kolonizace, kterou už realizovalo olomoucké biskupství, což vedlo ke sporům o příslušnost Svitav, v nichž nakonec zvítězila silnější pozice olomouckého biskupa. Ke konečné stabilizaci hranic až do konce 20. století docházelo k menším lokálním korekcím vyvolaných majetkovými či administrativními převody na panstvích přiléhajících k zemské hranici. Přechodnou dobu patřil k Moravě například Landštejn nebo Polná, naopak Žďár nějaký čas ležel v Čechách. V období mezi lety 1725 – 1775 bylo na česko-moravské hranici vybíráno clo (Hrnčiarová et al., 2010; promoravia.cz, 2015).

Česko-moravská hranice, vedoucí krajinným terénem přibližně ve směru od Králického Sněžníku na severovýchodě k trojmezí Čechy – Morava – Dolní Rakousko západně od Slavonic na jihozápadě, probíhá většinou po nejvyšších partiích vrchovin a hor, územím nejřidčeji osídleným a je značně podobná průběhu důležitého evropského rozvodí Labe – Dunaj (viz povodí v Česku), respektive Severní moře – Černé moře. V krátkých úsecích vede středem toků řek Moravy (v jejím pramenném

úseku), Svitavy (u Rozhraní), Svratky (v severním oblouku horního toku u města Svratky) a Jihlavy, jižně od města Jihlavy u Kostelce (Hrnčiarová et al., 2010).

Jako administrativní hranice mezi dvěma zeměmi přestala dle právního řádu existovat ke konci roku 1948 a dosud nebyla v původním významu obnovena. Převážná část průběhu dřívější hranice je v současnosti účinná mezi katastry některých obcí, fragment hranice slouží jako administrativní hranice kraje Jihomoravského a Pardubického.

3 CÍL PRÁCE

Základním výzkumným problémem, který předkládaná disertační práce řeší je: Jaký je současný moravský venkov? Hlavním cílem práce je vytvoření typologie moravského venkova s kartografickým doprovodem. Splnění cíle bude výsledkem komplexní a syntetizující práce, při které budou naplněny následující dílčí cíle a hypotézy:

Dílčí cíl 1: Vymežit území Moravy.

Hypotéza 1: Pozdější administrativní úpravy na různých hierarchických stupních ne vždy respektovaly historickou zemskou hranici.

Dílčí cíl 2: Diagnostikovat moravský venkov na základě statistických dat dostupných ze SLDB 2011 a vytvořit jeho typologii.

Hypotéza 2: Moravský venkovský prostor má řadu nuancí a vymezení na základě teorie dichotomie jako protipólu města není dostačující.

Dílčí cíl 3: Vyhodnotit platnost diagnostikovaných typů moravského venkova na lokální úrovni v případových oblastech.

Hypotéza 3: Předpokládáme, že se navržená typologie moravského venkova na základě statistických dat nebude lišit od subjektivního hodnocení a percepce obyvatel daných území.

4 MATERIÁL A METODIKA

4.1 Metodologie

V rámci této kapitoly jsou popsány základní metodické postupy, jež byly využity při zpracovávání této disertační práce. Práce čerpá z teoretických poznatků získaných studiem odborné literatury, ze závěrů a výsledků obdobných geografických a sociologických výzkumů zabývajících se Moravou a venkovskými oblastmi. Byl stanoven hlavní cíl disertační práce, pro jehož naplnění byly naformulovány dílčí cíle a k nim vztahené hypotézy. Dále byly vybrány techniky sběru dat, vymezeno území Moravy jako základní jednotky výzkumu a územní jednotka pro aplikovaný výzkum.

Za klíčové metody pro řešení disertační práce byly indikovány metody regionální geografie a sociologie. Sběr dat a informací byl realizován smíšeným empirickým výzkumem (kvalitativní výzkum i výzkum kvantitativní – analýza modelového území Moravy, dotazníkové šetření v případových mikroregionech, fotodokumentace v terénu, nezúčastněné pozorování, analýza odborné a faktografické literatury a výzkumů – metody sběru primárních a sekundárních dat). Při řešení práce bylo využito kombinace induktivních a deduktivních postupů práce, přičemž každá z fází výzkumu byla realizována s ohledem na předem stanovené dílčí cíle a k nim vytyčené hypotézy. V práci byly uplatněny postupy ověřování teorií, čerpaných rešerší literatury. Celkově je výzkum disertační práce koncipován jako deskriptivně-relační. Deskriptivní část vystihuje zkoumanou realitu výzkumu. Relační (vztahová) část práce je zaměřena na vztahy a druh/typ spojitosti mezi zkoumanými jevy.

4.1.1 Design výzkumu

Na základě studia odborné literatury, vědeckých výzkumů a kartografické analýzy bylo vymezeno a kartograficky zaznamenáno území Moravy (kap. 5.1). Rekonstrukce reliktní hranice Moravy je stěžejním krokem, který umožnil lokalizovat fokus výzkumu. Rekonstrukce hranice byla provedena až na lokální úroveň (analyzovány byly i jednotlivé části měst a individuální obce), pro následné potřeby výzkumu však bylo dále pracováno v mikroregionálním rozlišení.

Následujícím cílem bylo na mikroregionální úrovni identifikovat venkovský prostor. Toto kvantitativní šetření vychází ze statisticky dostupných a vzájemně srovnatelných datových řad Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (SLDB 2011), jež

se vztahují k celkové ploše referenčního území. Mikroregionální úroveň byla, z důvodu snazší srovnatelnosti a dostupnosti údajů, definována dle vědeckých prací Klufové (2015), Maiera (2012), či Perlína (2009) jako správní území obcí s rozšířenou působností (ORP), přičemž bylo přihlédnuto k nesourodosti současně využívaných územně správních hranic a průběhem historické hranice Moravy (viz vymezení Moravy v tab. 3 a příloze 2).

Byly stanoveny měkké a tvrdé indikátory pro hodnocení venkovského prostoru. Tvrdé indikátory (statistická data ze SLDB 2011) byly podrobeny shlukové analýze. Jednotlivé skupiny dat indikátorů se lišily, proto byla použita metoda shlukové analýzy, která zohledňuje relace a odchylky shluků. Na základě roztřídění jednotlivých hodnot indikátorů do shluků (skupin), ve kterých si jednotky náležící do stejné skupiny byly podobnější než objekty z ostatních skupin, byla definována kategorizace typů venkovských oblastí (typologie venkova). Následně byly vybrány případové modelové územní jednotky ORP zastupující každou kategorii typu venkovské oblasti. Současně však výběr modelových regionů reflektoval jejich geografickou polohu a možný vliv regionálních rozvojových faktorů.

V těchto modelových ORP byly na lokální úrovni vymezeny venkovské obce, přičemž za klíčové byly považovány ukazatele popisující celkový počet obyvatel v sídle. Pro podrobnější analýzu území a současně i validaci typologie bylo využito metod subjektivní hodnotící techniky (dotazníkové šetření) a hodnocení na základě stanovených měkkých indikátorů (fotodokumentace v terénu, nezúčastněné pozorování).

Významnou metodou terénní části výzkumu bylo dotazníkové šetření. Operacionalizace dotazníku vycházela z hlavního cíle disertační práce, reflektovala stanovené dílčí cíle a současně plnila funkci základního prvku pro naplnění dílčího cíle číslo 3.

Dotazník byl konstruován pro šetření na lokální úrovni a v 15 položkách zjišťuje subjektivní vnímání rozvojových indikátorů, kvality života a míru rurality obyvateli daného ORP. Výběr cílové skupiny respondentů byl záměrný a vycházel z faktu, že rezidenti dané oblasti mají většinou dobrý přehled o daném území a životě v něm, což potvrzuje Binek et al. (2009) i řada dalších autorů. Pro sběr dat byla využita metoda osobního dotazování PAPI (s využitím papírového dotazníku, který viz v příloze 3), což

bylo vyhodnoceno vzhledem k charakteru a záměru terénní části výzkumu jako nejvhodnější. Současně metoda PAPI vykazuje jednu z nejvyšších spolehlivostí z hlediska reprezentativnosti vzorku a maximální pravdivosti odpovědí. Pro subjektivní hodnocení i osobní dotazování je zcela klíčová interakce s místním obyvatelstvem. Dotazníkové šetření bylo realizováno na farmářských či venkovských trzích v centrech modelových území – městech vykonávajících rozšířenou působnost. Místní trhy jsou kulturně-společenskou akcí, poměrně věrně indikující charakter dané oblasti. Respondenti byli před zahájením dotazování informováni o účelu výzkumu. Dotazník je rozdělen do tematických okruhů. První část dotazníku identifikuje, v jaké obci daný respondent žije, následující otázky jsou zaměřeny na jednotlivé aspekty rozvoje území obce a poslední část okrajově zjišťuje kvalitu života. Jednotlivé položky jsou v dotazníku uspořádány tak, aby tvořily logické celky.

Dotazníkové šetření probíhala v období květen 2015 až březen 2016 a přesný harmonogram je zaznamenán v tab. 14 (kap. 5.4). Samotné realizaci dotazníkového šetření předcházela v březnu 2015 pilotáž, při níž bylo osloveno vedení měst (starostové, místostarostové a jejich sekretariáty). V e-mailovém dopise byl vysvětlen záměr výzkumu s žádostí o vyplnění a případné okomentování sestaveného dotazníku. Dopis současně obsahoval i žádost o souhlas s provedením výzkumného šetření na trzích konaných v daných městech. Po 3 týdnech byla pilotáž ukončena a vyhodnocena. Na základě zpětné vazby od všech oslovených představitelů samospráv byly z dotazníku vyjmuty 2 položky, které byly vyhodnoceny jako nadbytečné.

Po sběru dat následovala fáze kontroly, zpracování a vyhodnocení shromážděných dat z dotazníkového šetření.

Společně s dotazníkovým šetřením probíhalo subjektivní hodnocení kategorizovaných venkovských oblastí v modelových územích. Vzhledem k nutnosti porovnání získaných dat z toho šetření a využití těchto měkkých dat pro validaci navržené typologie, byly aspekty subjektivního hodnocení seřazeny do formuláře, jehož plná podoba se nachází v příloze 5. Formulář je členěn na tři tematické části: architekturu a urbanismus, sociální aspekty života v dané oblasti a životní prostředí, které tvoří osnovu pro nezúčastněné pozorování. Výsledky z terénního šetření byly zapisovány do formulářů a podpořeny fotodokumentací.

Následoval jeden z posledních metodických kroků, komplexní kvantitativní a kvalitativní analýza, komparace dat získaných z terénní části výzkumu a vyvození závěrů. Propojením měkkých a tvrdých dat by mělo být dosaženo zachycení reálné, ne jen statistické, typologie moravského venkova, která odpoví na hlavní výzkumnou otázku práce.

Autorka zkonstruovanou typologii cílí na území Moravy a mimo jiného využívá i subjektivních technik, tudíž ve výsledkové části prezentovanou typologii by bylo možné použít pro národní srovnání pouze po úroveň srovnání statistických dat.

4.2 Soustava indikátorů pro identifikaci venkova

Prvotním podstatným krokem nezbytným pro následnou shlukovou analýzu vedoucí k tvorbě typologie venkovských oblastí, je volba vhodných indikátorů, které budou dostatečně deskriptivní a determinující. Jedná se o výzkum vyžadující volbu takových ukazatelů, které jsou pro rozlišení mikroregionů významné, které disponují relativně komplexnějšími vypovídacími schopnostmi. Pro výzkum, jehož cílem je typologizovat moravský venkov, byly vybrány takové indikátory, které mají převážně souhrnný charakter a dostatečně velkou informační hodnotu. Nelze se zaměřit pouze na indikátory měřitelné, vycházející z tvrdých dat. Pro holistickou percepci moravských venkovských oblastí jsou nezbytné i indikátory zahrnující měkká data. Potvrzuje to i řada výzkumných prací vycházejících právě ze subjektivního vnímání, viz Polanecká (2011), Perlín (2012) či Chromý et al. (2011).

Vybraný soubor indikátorů má záměrně široké spektrum, aby co nejlépe charakterizoval venkovské oblasti. Do souboru byly vybrány jak ukazatele hodnotící populační (demografické) charakteristiky, tak i ukazatele socioekonomické, produkční či hodnotící bytový fond. Navržené ukazatele jsou předmětem tab. 1 (viz níže) a budou interpretovány pomocí primárních dat (SLDB 2011) a sekundárních dat (subjektivní šetření) ve výsledkové části práce. Statistické indikátory vychází z dat a metodologie ČSÚ (tzn., do občanské vybavenosti obce jsou shodně s metodikou ČSÚ zařazena školská zařízení, pošty a lékařská péče atp.). Při hodnocení nezaměstnanosti byly reflektovány hodnoty v roce 2011, neboť v roce 2012 Ministerstvo práce a sociálních věcí přešlo na nový ukazatel nezaměstnanosti v ČR s názvem Podíl nezaměstnaných osob, který vyjadřuje podíl nezaměstnaných ze všech obyvatel v daném věku. Do roku 2012 však míra nezaměstnanosti poměřovala uchazeče o zaměstnání pouze

k ekonomicky aktivním osobám. ČSÚ pro sledování vývoje nového ukazatele zpětně dopočítal časové řady od roku 2005, nicméně pouze do úrovně okresů (ČSÚ, 2012). Práce proto v analýzách porovnává míru nezaměstnanosti vzhledem k ekonomicky aktivním obyvatelům daného ORP v roce 2011.

Tab. 1 Identifikátory k vymezení venkova dle typu hodnocení

Venkov, venkovský prostor	
Statistické	Hustota zalidnění, podíl zemědělské půdy, zaměstnanost v primárním sektoru, podíl trvale obydlených domů, podíl obyvatel s dokončeným vysokoškolským vzděláním, míra nezaměstnanosti, celkový přírůstek obyvatel, podíl ekonomicky aktivních obyvatel vyjíždějících do zaměstnání mimo obec, migrační saldo, index stáří
Subjektivní	Krajina, krajinný ráz, životní prostředí
Venkovská obec	
Statistické	Počet obyvatel, podíl obyvatel žijících v obcích do 2 000 obyvatel, podíl obyvatel s dokončeným vysokoškolským vzděláním, občanská vybavenost (školská zařízení, pošty, lékařská péče), podíl obyvatel žijících v bytech s připojením na zemní plyn, počet obyvatel vyjíždějících do škol a zaměstnání mimo obec, podíl domácností vybavených osobním počítačem s připojením na internet, index stáří
Subjektivní	Individuální znaky, architektura a urbanismus, sociální vztahy

Zdroj: Stonawská, 2015

Subjektivní indikátory pro vymezení venkova jsou souhrnem dílčích jevů. Bylo tedy nezbytné je blíže specifikovat, aby bylo možné tato sekundární data získaná ze subjektivního šetření dále vyhodnocovat a na základě komparativní a relační analýzy vyvodit závěry.

Subjektivní indikátory byly pro potřeby výzkumu definovány jednotlivými prvky, zaznamenanými níže v tab. 2 a následně seřazeny do hodnotícího formuláře využívaného při terénní části výzkumu. Výsledná podoba formuláře je součástí přílohy 5. Sekundární data získaná nezúčastněným pozorováním při terénním šetření doplňuje fotodokumentace.

Tab. 2 Hodnocené aspekty u subjektivního šetření

architektura a urbanismus	stavby pro bydlení
	veřejné stavby
	uliční prostor
	centrální prostor obce
sociální aspekty	občanská vybavenost (školská zařízení, pošty, lékařská péče)
	hromadná doprava
	kulturní a společenské akce
	vytlačení obyvatel
životní prostředí	rozptýlená zeleň v intravilánu i extravilánu
	cyklostezky, turistické stezky
	drobná vodní díla
	černé skládky
	chráněné území

Zdroj: Stonawská, 2015

4.3 Příprava a zpracování dat

Majoritní datovou základnu pro výzkum tvoří především definitivní výsledky SLDB 2011. Definitivní výsledky SLDB 2011 jsou tříděny podle místa obvyklého pobytu osob, což tvoří základní metodickou odlišnost oproti sčítání v minulých letech, kdy byly výsledky zpracovány podle místa trvalého pobytu osob, případně podle místa dlouhodobého pobytu. Toto metodické odchýlení poněkud znesnadňuje zpracování územních charakteristik osob, jejich územní třídění, zpracování charakteristik domácností, určení obydlí bytů. Další metodickou změnou ČSÚ je navýšení počtu obyvatel pro zařazení obce do kategorie venkovské – v předchozích SLDB venkovskou obec definuje hranice 2 000 obyvatel, SLDB 2011 za mez pro zařazení do kategorie venkovských obcí zvyšuje na 3 000 obyvatel (ČSÚ, 2015). Výzkum na tuto skutečnost při analýzách a relačních šetřeních pamatuje.

Neopomenutelnou částí výzkumu je však i soubor sekundárních dat ze subjektivního a dotazníkového šetření, který data ze SLDB 2011 doplňuje.

Veškerá data, se kterými výzkum pracuje, byla i přes různé techniky sběru převedena do elektronické podoby prostřednictvím sady programů MS Office 2010 a aplikace Survio. Jak uvádí Hendl (2005), pro lepší pochopení argumentace a vztahů mezi kategoriemi ve výzkumném šetření, je velmi vhodné využití tabulek a grafů, čehož se drží i tato práce. Analýzy dat byly provedeny převážně běžnými metodami popisné statistiky, pouze pro prvotní rozčlenění dat do skupin byla využita shluková analýza.

5 VÝSLEDKY

Následující část práce je věnována výsledkům výzkumu. První část obsahuje klíčové vymezení území, na němž je následně prováděn další výzkum. Ve druhé části je na základě kvantitativního výzkumu konstruována typologie venkova. Třetí část se věnuje podrobnější analýze jednotlivých kategorií typologie venkova s fokusem na vybraná modelová území.

Poslední kapitola prezentuje výstupy empirického výzkumu obsahující detailnější deskripce typologie moravského venkova, kterých bylo dosaženo s využitím subjektivních technik (dotazníkové šetření) a měkkých indikátorů (fotodokumentace v terénu, nezúčastněné pozorování) aplikovaných ve vybraných případových modelových územních jednotkách ORP v každé kategorii typu venkovské oblasti. Podrobnější analýza území současně směřovala i k validaci stanovené typologie. Převážná část empirického výzkumu byla realizována jako terénní výzkum ve vybraných modelových územích.

5.1 Vymezení Moravy

Rekonstrukce reliktní hranice Moravy nezbytná pro vymezení území Moravy byla realizována na základě poznatků získaných rešerší odborné literatury a výsledků vědeckých studií spolu se syntézou mapy územně správního rozdělení České republiky (Ústav územního rozvoje, 2010), mapy Administrativního členění českých zemí z roku 1990 (Hledíková et al., 2005) a Hranice země Moravskoslezské z roku 1948 kartograficky zaznačené na Google maps. Postupnými kroky syntézy výše zmíněných podkladů po jednotlivých úsecích byly vypsány obce s rozšířenou působností (ORP), kterými reliktní hranice historického území Moravy přímo prochází, případně ORP, které se k této hranici přimykají (viz tab. 3 níže).

V takto, na mikroregionální úrovni, hrubě vymezeném území Moravy bylo identifikováno celkem 65 ORP, z nichž 18 leží na hranici s Čechami a Slezskem. Těchto 18 územních celků ORP bylo dále až na lokální úroveň detailněji prošetřeno, s cílem přesnějšího vymezení historického území Moravy.

U osmnácti ORP, kde byl předpokládán průběh hranice, byly dle Malého lexikonu obcí České republiky (Halásek, 2015) zaznamenány všechny obce včetně jejich částí. Sumárně se jednalo o 612 obcí a místních částí, které byly společně s jejich rozlohou konfrontovány s Encyklopedií obcí Moravy a Slezska (Horák, Vaishar, 1997)

a aplikací Google maps. Výsledkem geografické analýzy bylo identifikováno sedm ORP, jejichž část území historicky náleží k jiné historické zemi, než Moravě. Výsledky analýzy jsou sumarizovány v tab. 3 níže, detailní analýza je uvedena v příloze 2. Zbývajících jedenáct ORP svou územně správní hranicí kopíruje historický průběh hranice území Moravy.

Nejmarkantnější zásah historické hranice do současného správního uspořádání byl zjištěn v ORP Frýdek-Místek, kde 62 % rozlohy území ORP připadá Slezsku. Na Svitavsku po promítnutí hranice do území ORP připadlo 54 % území mimo Moravu. Méně než polovina území (43 %), přesto však 11 obcí z celkového počtu 13 náleží v ORP Ostrava Slezsku. V ORP Žďár nad Sázavou náleží 41 % území Čechám.

Tab. 3 Moravské obce s rozšířenou působností ležící na hranici Moravy

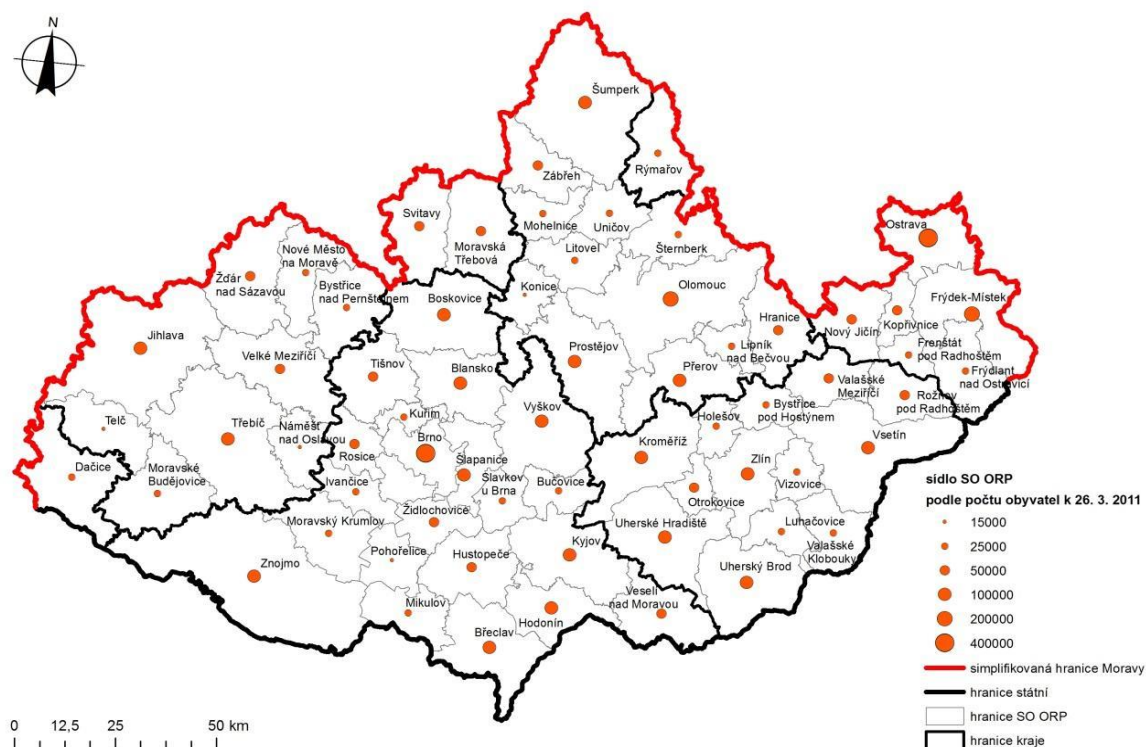
název ORP	počet obcí v ORP		výměra území ORP		
	celkem	mimo území Moravy	celkem (ha)	mimo území Moravy (ha)	mimo území Moravy (%)
Boskovice	73	0	51 108	173	0
Bystřice nad Pernštejnem	40	0	34 791	0	0
Dačice	23	0	47 192	0	0
Frenštát pod Radhoštěm	6	0	9 872	0	0
Frýdek-Místek	37	25	48 020	29 809	62
Hranice	30	0	29 201	0	0
Jihlava	78	31	90 787	29 296	32
Moravská Třebová	34	0	41 728	0	0
Nový Jičín	16	1	27 535	957	3
Olomouc	45	0	85 863	0	0
Ostrava	13	11	54 579	23 253	43
Rýmařov	11	1	33 234	6 156	19
Svitavy	28	17	35 158	19 070	54
Šternberk	21	0	30 669	0	0

Šumperk	36	0	85 738	0	0
Telč	45	0	29 136	0	0
Zábřeh	28	0	26 722	0	0
Žďár nad Sázavou	48	20	46 445	18 866	41
celkem	612	106	807 778	127 580	16

Zdroj: Stonawská, 2015

Pro potřeby výzkumu, jehož hlavním cílem je vytvoření typologie moravského venkova, bude hranice Moravy vedena zjednodušeně po stávajících hranicích územně samosprávných celků a bude tak přirozeně kopírovat mikroregionální úroveň výzkumu (viz obr. 5). Tímto metodickým zjednodušením bude celková rozloha území 1 275,8 km² ležícího za hranicemi historického území Moravy vnímána jako součást řešeného územního celku. K přílišnému zkreslení výsledků však nedojde, přestože ORP Ostrava a Frýdek-Místek rozlohou 530,6 km² leží mimo území Moravy. Jednotky Ostrava a Frýdek-Místek však nenaplnují elementární proměnnou pro venkov, a sice hustota zalidnění v těchto jednotkách je vyšší než 150 obyvatel/km² a dané ORP jsou tak zařazeny mezi městské mikroregiony.

Současně však těchto sedm oblastí, kde část ORP leží na jiném historickém území, nebylo zařazeno mezi modelová území, v nichž probíhala deskripce typologie Moravy a na ní navazující další šetření.

Obr. 5 Průběh hranice Moravy simplifikovaný dle stávajících územně samosprávných hranic

Zdroj: ©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016, vlastní zpracování

5.2 Vlastní typologie venkova

Při snaze o formulování typologie venkova bylo přihlédnuto k novějším přístupům vymezení venkova, které vychází z institucionálních teorií a hledají cesty možného rozvoje venkovských oblastí. Bylo proto vycházeno ze základních paradigmat a otázek spojených s rozvojem venkova, tedy z velikosti a geografické polohy správního obvodu ORP, zemědělské výroby v oblasti, správních obvodů ORP vhodné jako místa pro život a celkového prostředí a přírody.

Výše zmíněné charakteristiky byly vyjádřeny prostřednictvím proměnných dostupných pro území ORP. Vlastní typologie venkova byla prováděna na základě definitivních výsledků SLDB 2011, přičemž bylo přihlíženo i k trendům vývoje dokládajících data ČSÚ do roku 2015.

Definitivní výsledky SLDB 2011 byly zvoleny záměrně, neboť od roku 2011 je významný metodický rozdíl v druhu pobytu osob, za které jsou údaje zpracovány.

Předběžné výsledky SLDB 2011 a časové řady výsledků sčítání z let 1961 – 2001 metodicky zohledňují pouze osoby s trvalým pobytem. Oproti tomu definitivní výsledky SLDB 2011 jsou tříděny podle místa obvyklého pobytu osob a jsou takto i zpracovávány a publikovány. Místo obvyklého pobytu osob je určující i pro všechny další oblasti zpracovaných dat a v následujících letech ČSÚ ve statistických šetřeních užívá právě tuto metodiku.

Vytvoření typologie venkova vychází z kvantitativního šetření tvrdých statistických dat podrobených shlukové analýze provedené na mikroregionální úrovni, obcí s rozšířenou působností (ORP) na vytyčeném území Moravy.

Ze SLDB 2011 byla pro následnou analýzu selektována data dle stanovených indikátorů (tab. 1 v příloze 1). Tento soubor tvrdých dat (statistická data ze SLDB 2011) s mírou detailu vztaženou ke správním obvodům ORP byl podroben shlukové analýze. U jednotlivých proměnných (indikátorů) byla stanovena průměrná hodnota popř. medián pro celou Českou republiku, čímž byla stanovena referenční hodnota jednotlivých proměnných. Následně byly všechny proměnné konfrontovány s referenční hodnotou a stanovena odchylka dané proměnné od referenčních hodnot. Proměnné byly podle vzdálenosti od referenční hodnoty tříděny do skupin, přičemž analyzované jednotky (ORP) byly shlukovány dle četnosti stejných odchylek.

Na základě roztřizení jednotlivých hodnot indikátorů do shluků (skupin), ve kterých si jednotky náležící do stejné skupiny byly podobnější než objekty z ostatních skupin, byla definována kategorizace typů venkovských oblastí (typologie venkova). Prvním krokem k vymezení venkova bylo provedení analýzy všech navržených proměnných, přičemž v převaze byly nízké korelace neboli střední závislosti mezi jednotlivými proměnnými. Sumarizované výsledky shlukové analýzy jsou uvedeny v příloze 1.

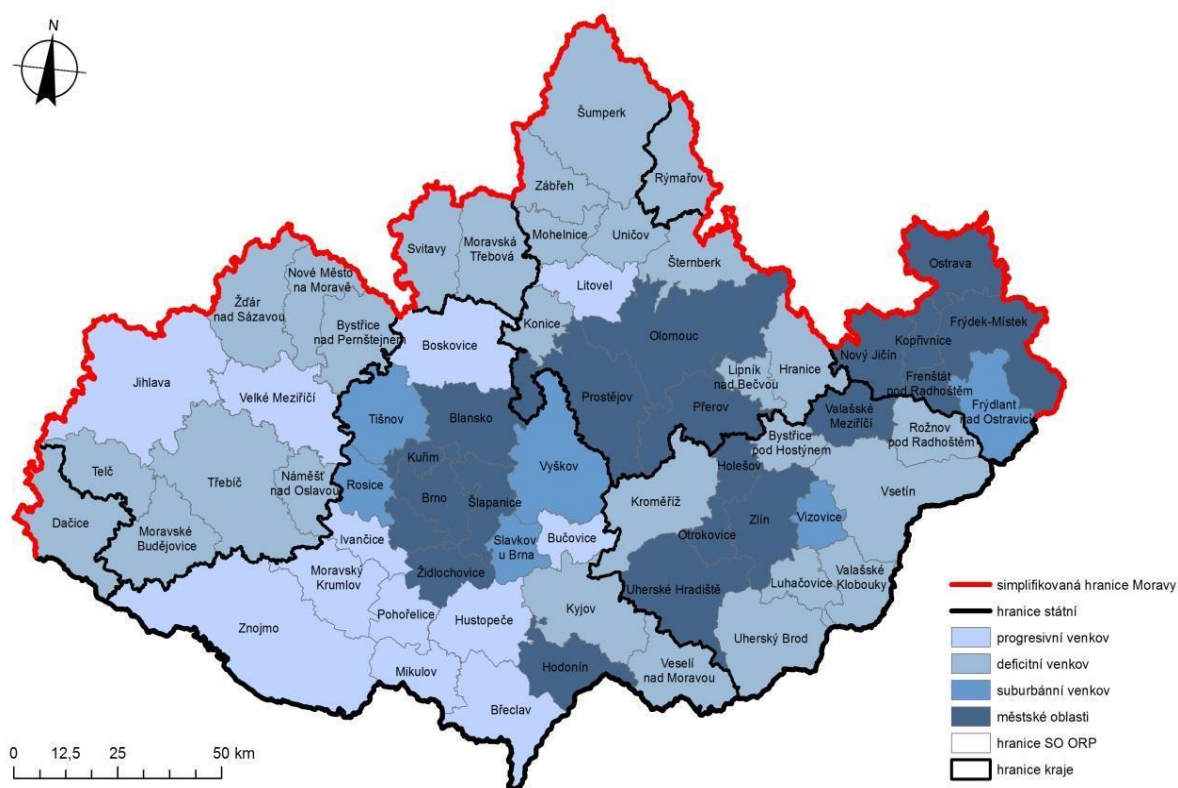
Analýzou byly definovány 4 skupiny, jejichž hodnoty proměnných vykazovaly největší podobnost. Zcela rozdílných hodnot jednotlivých proměnných nabývaly jednotky ve skupině s nejvyšší hodnotou u proměnné hustota zalidnění, tj. 150 obyvatel/km². Těchto 19 ORP bylo označeno jako městské oblasti a pro další šetření s nimi bylo pracováno jako s významnými centry ve smyslu teorie core-periphery.

Moravský venkov je tedy vymezen jako neměstský prostor a jeho další kategorizace vyplývá z multikriteriálního přístupu zohledňujícího všechny proměnné seřazených do skupin (shluků). Jasnou definici moravského venkovského prostoru však nelze stanovit zcela jednoznačně, neboť sídelní struktura České republiky je značně ovlivněna historickým vývojem, je notně roztržena a v rámci republiky nemá jednotný charakter. Zejména poválečné období mělo na vývoj území a velikost obcí značný vliv (zanikla menší sídla v pohraničí a došlo k významnému úbytku obyvatel v území). Stopy tohoto fenoménu jsou na Moravě patrné i v současnosti. Větší obce, které jsou centry v území, jsou v nížinných oblastech Moravy více vzdálená, naproti tomu průmyslová severnější část Moravy vykazuje vysoký stupeň urbanizace – sídla jsou zde v průměru větší a integrovanější. Proto bylo při grupování jednotek do shluků nevyhnutelné na jednotlivé proměnné pohlížet i z geografického hlediska, ne pouze z čistě statistického.

První a zcela klíčovou hodnocenou proměnnou při vytváření kategorizace venkovského prostoru byla hustota zalidnění. Na hodnoceném území Moravy identifikováno celkem 19 ORP, které dle všeobecně aplikovaných typologií OECD, EU i českých autorů překračovaly hodnotu 150 obyvatel/km², a tudíž byly vyhodnoceny jako městské správní obvody. Konkrétně se jedná o ORP Blansko, Brno, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, Hodonín, Holešov, Kopřivnice, Kuřim, Nový Jičín, Olomouc, Ostrava, Otrokovice, Prostějov, Přerov, Šlapanice, Uherské Hradiště, Valašské Meziříčí, Zlín a Židlochovice. Tyto městské ORP zauímají 29 % rozlohy celého řešeného území Moravy a dle statistického i geografického hodnocení plní funkci center, což dokládá i vysoký podíl obydlených bytů a index vzdělanosti, nízký podíl vyjíždějících mimo obec za zaměstnáním a vyšší zaměstnanost v terciárním sektoru. Výše zmíněných 19 městských území zcela jasně ovlivňuje i okolní obce, a i když se tato disertační práce těmito městským ORP dále nevěnuje, je k nim stále přihlíženo v kontextu vazeb na venkovský prostor a další obce.

Zbývající jednotky (ORP) byly seřazené do tří skupin podle největší podobnosti v šetřených proměnných. Tyto tři shluky tvoří tři kategorie venkovského prostoru na Moravě. Podle nejvýraznějších rozdílů v proměnných mezi skupinami a vazbou proměnných na rozvoj území byly kategorie venkovského prostoru označeny jako oblasti progresivní, deficitní a suburbánní. Kartografické znázornění na obr. 6 přibližuje

vymezené území Moravy a geografické rozložení jednotlivých typů venkovských oblastí.

Obr. 6 Kartografické znázornění typologického členění moravského prostoru

Zdroj: ©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016, vlastní zpracování

5.2.1 Progresivní venkov

Primárním ukazatelem rozvoje území je pozitivní hodnota migračního salda a celkový populační přírůstek, který posuzuje souhrnnou změnu počtu obyvatel v důsledku narození, úmrtí a v důsledku stěhování. Při shlukové analýze se zcela signifikantně vymezi 12 venkovských území ORP (Boskovice, Břeclav, Bučovice, Hustopeče, Ivančice, Jihlava, Litovel, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Velké Meziříčí a Znojmo), které na rozdíl od ostatních jednotek vykazovaly pozitivní proměnnou celkového populačního přírůstku. Proměnná saldo migrace všech těchto 12 jednotek nabývá pozitivních hodnot. Mezi všemi hodnocenými jednotkami na území

Moravy, tato skupina u proměnné index stáří vykazuje příznivé hodnoty. Index stáří v ČR činí 111,8 a jednotky sloučené do této skupiny vykazují medián 106,7.

Analyzované jednotky v proměnné podíl zemědělské půdy a zaměstnanost v priméru naznačují silnou vazbu k zemědělství – více než polovinu území (průměrně 63,6 %) každé jednotky zaujímá zemědělská půda a v průměru 5,3 % ekonomicky aktivních obyvatel řešeného území pracuje v zemědělství, lesnictví a rybářství. Proměnná podíl dojíždění za prací dosahuje v porovnání se všemi sledovanými jednotkami vyšších hodnot, rozdíl však není statisticky významný.

Negativní relace byla zaznamenána u výše zmíněných proměnných indikujících prosperující oblasti s proměnnou míra nezaměstnanosti.

Výrazně pozitivní hodnoty proměnných migračního salda a celkového populačního přírůstku byly indikovány v šesti jednotkách. ORP Boskovice, ORP Hustopeče, ORP Jihlava, ORP Pohořelice, ORP Velké Meziříčí a ORP Znojmo jsou dle tvrdých dat preferovány při migraci a pro zakládání rodin, což potvrzují i nízké indexy stáří v těchto jednotkách.

Progresivní venkov tvoří 12 ORP situovaných na jihu a západě Moravy a svou rozlohou zaujímají 19 % z celkové rozlohy vytyčeného území Moravy.

5.2.2 Deficitní venkov

Převážně negativní rozvojové charakteristiky vykazuje 28 jednotek (ORP Bystřice nad Pernštejnem, ORP Bystřice pod Hostýnem, ORP Dačice, ORP Hranice, ORP Konice, ORP Kroměříž, ORP Kyjov, ORP Lipník nad Bečvou, ORP Luhačovice, ORP Mohelnice, ORP Moravská Třebová, ORP Moravské Budějovice, ORP Náměšť nad Oslavou, ORP Nové Město na Moravě, ORP Rožnov pod Radhoštěm, ORP Rýmařov, ORP Svitavy, ORP Šternberk, ORP Šumperk, ORP Telč, ORP Třebíč, ORP Uherský Brod, ORP Uničov, ORP Valašské Klobouky, ORP Veselí nad Moravou, ORP Vsetín, ORP Zábřeh a ORP Žďár nad Sázavou). Zcela signifikantně se tyto jednotky vyčlenily na základě proměnných celkový populační úbytek a stárnutí obyvatelstva. Ve všech jednotkách byly zaznamenány u proměnné míra nezaměstnanosti vyšší hodnoty než hodnota stanovená v roce 2011 pro Českou republiku a řada jednotek z tohoto souboru (7 ORP) byla jmenována v Usnesení vlády č. 560/2006 jako regiony se soustředěnou podporou státu na období let 2007 – 2013. V současnosti patří 15 jednotek zařazených shlukovou analýzou do této kategorie venkova mezi hospodářsky

problémové regiony, které jsou státem podporované (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020 MMR ČR).

Přesto však tento soubor jednotek, vymezený na základě negativních rozvojových charakteristik, nevylučuje odlišnosti v dalších charakteristikách a vliv dalších faktorů. Mezi jednotkami ve skupině lze zaznamenat odchylky u hodnot některých proměnných (6 jednotek vykazuje vyšší podíl dojíždějících do zaměstnání, 9 jednotek disponuje zvýšenými hodnotami u proměnné podíl osob s VŠ vzděláním v populaci 15 let a více). V priméru je zaměstnáno v průměru 5,0 % ekonomicky aktivních obyvatel, v souboru jsou však sloučeny jednotky, kde v priméru pracuje pouze 2,2 % ekonomicky aktivních obyvatel (ORP Rožnov pod Radhoštěm) a ORP Dačice, kde je v priméru zaměstnáno 8,1 % ekonomicky aktivních obyvatel. Z důvodu nekonzistentnosti relací a odchylek mezi proměnnými bude pro část výzkumu založeného na měkkých charakteristikách zvoleno větší zastoupení modelových území z tohoto souboru.

Deficitní venkov tvoří 28 ORP nacházející se ve venkovském prostoru severní a východní části Moravy a výběžkem kopírujícím průběh Českomoravské vrchoviny. Svou rozlohou zaujímá těchto 28 jednotek 43 % území Moravy.

5.2.3 Suburbánní venkov

Ve shlukové analýze vykazovalo 6 jednotek shodu u nejvíce proměnných. V analýze byly proměnné značně konzistentní u ORP Frýdlant nad Ostravicí, ORP Rosice, ORP Slavkov u Brna, ORP Tišnov, ORP Vizovice a ORP Vyškov. Statistická data u jednotek nabývala pozitivních hodnot u proměnných pozitivní saldo migrace a celkový přirozený přírůstek. Proměnná index stáří má ve skupině medián 108,7 a proměnná míra nezaměstnanosti vykazuje rovněž nízké hodnoty. U všech jednotek byly u proměnné podíl osob s VŠ vzděláním v populaci 15 let a více zaznamenány nejvyšší hodnoty ze zkoumaného celkového souboru. Jednotky vykazují v porovnání se všemi řešenými jednotkami nízké hodnoty u proměnné zaměstnanost v zemědělství, lesnictví a rybářství (průměr 2,6). Vyjma ORP Slavkov u Brna žádná z jednotek v této skupině nedisponuje více než 50 % zemědělské půdy na svém území, současně je v ORP Slavkov u Brna nejnižší podíl dojíždějících za prací, a to ze všech analyzovaných jednotek. Pouze v ORP Rosice a ORP Slavkov u Brna proměnná hodnotící hustotu zalidnění dosahuje vyšších hodnot (143 a 145 obyvatel/ km²).

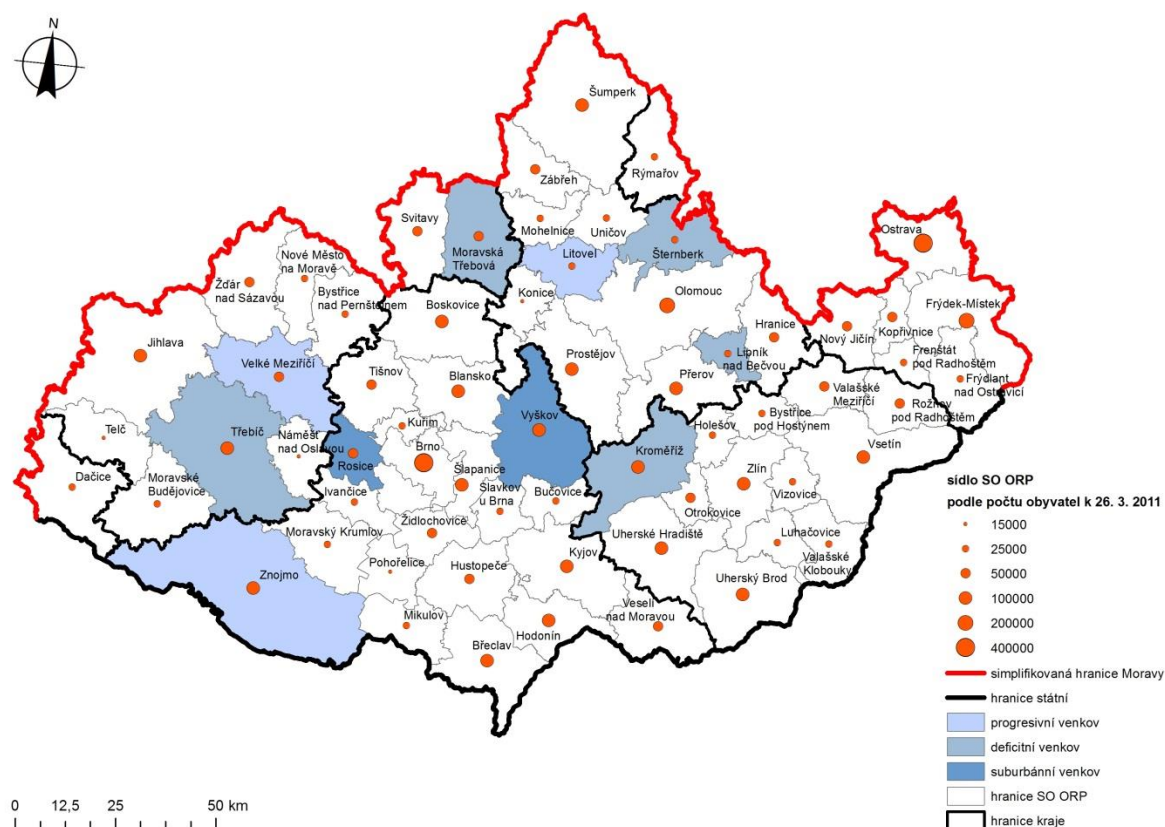
Suburbánní venkov tvoří 6 ORP, které jsou kromě statistických dat typické především jejich polohou v zázemí velkých měst. Suburbánní venkov zaujímá 7 % rozlohy vytyčeného území Moravy.

5.3 Deskripce a lokální analýza modelových venkovských prostorů

Moravský venkovský prostor byl dle tvrdých dat rozdělen do tří kategorií: suburbánní venkov (příměstský), venkov deficitní (s negativními rozvojovými charakteristikami) a progresivní venkov – rozvíjející se venkov se vztahem k zemědělství, jak bylo blíže rozvedeno v předešlé kap. 5.2.

Následující část výzkumu dále rozpracovává a blíže charakterizuje jednotlivé typy venkovských oblastí na lokální úrovni. K tomuto účelu byly vybrány případové modelové územní jednotky ORP zastupující každou kategorii typu venkovské oblasti. Současně však výběr modelových mikroregionů reflektuje geografickou polohu daných území a možný vliv regionálních rozvojových faktorů. Současně bylo přihlédnuto k podílu území, které zaujímají jednotlivé kategorie venkovských oblastí na celkové rozloze Moravy.

Geografické rozložení modelových venkovských oblastí je znázorněno v obr. 7.

Obr. 7 Modelové venkovské prostory

Zdroj: ©ArcČR, ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ, 2016, vlastní zpracování

5.3.1 Progresivní venkov

Do kategorie progresivního venkova bylo zařazeno 12 venkovských ORP vykazujících pozitivní rozvojové charakteristiky (pozitivní hodnoty celkového populačního přírůstku, kladné saldo migrace, index stáří s mediánem 106,7). Soubor těchto území se nachází v atraktivních krajinách, na úrodných půdách, v oblastech s tradiční orientací na zemědělství (průměrně 63,6 % území každé jednotky zaujímá zemědělská půda, v průměru 5,3 % ekonomicky aktivních obyvatel je zaměstnáno v priméru).

Pro subjektivní šetření na lokální úrovni byly jako modelové oblasti zvoleny ORP Velké Meziříčí, ORP Litovel a ORP Znojmo.

ORP Velké Meziříčí

Ve východní části Vysočiny se nachází ORP Velké Meziříčí, které zaujímá rozlohu 473,1 km². Na severu tato modelová oblast hraničí s ORP Bystřice nad Pernštejnem, ORP Nové Město na Moravě a ORP Žďár nad Sázavou, na západě sousedí s ORP Jihlava, z jihu se přimyká k ORP Náměšť nad Oslavou a ORP Třebíč. V řešeném území se nachází 57 obcí: Baliny, Blížkov, Bory, Březejc, Březí, Březské, Černá, Dobrá Voda, Dolní Heřmanice, Dolní Libochovná, Heřmanov, Horní Libochovná, Horní Radslavice, Chlumeck, Jabloňov, Jívoví, Kadolec, Kozlov, Křižanov, Křoví, Kundratice, Lavičky, Martinice, Měřín, Meziříčko, Milešín, Moravec, Netín, Nová Ves, Nové Sady, Ořechov, Oslavice, Oslavička, Osová Bítýška, Osově, Otín, Pavlínov, Petraveč, Pikárec, Radenice, Radňoves, Rousměrov, Rozseč, Ruda, Sklené nad Oslavou, Skřínářov, Stránecká Zhoř, Sviny, Tasov, Uhřínov, Velká Bíteš, Velké Meziříčí, Vídeň, Vidonín, Vlkov, Záblatí a Zadní Zhořec.

Obr. 8 Modelové území ORP Velké Meziříčí

Zdroj: ČSÚ, 2016

Z těchto 57 obcí, pouze dvě obce splňují charakter města, a to Velká Bíteš a Velké Meziříčí, ve kterých žije 46,5 % obyvatel správního obvodu (viz tab. 4). Většina obcí v území mají charakter malých obcí do 500 obyvatel. V těchto malých obcích žije 28,0 % obyvatelstva. Celkem je v řešeném území 55 venkovských obcí, ve kterých žije více než polovina (53,5 %; 19 216 obyvatel) obyvatel území. Index stáří v území je 108,2. Hustota zalidnění řešeného mikroregionu činí 76 obyvatel/km².

Tab. 4 Obyvatelstvo ORP Velké Meziříčí podle velikostních skupin obcí

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
< 199	24	3 480	9,7
200 – 499	21	6 586	18,3
500 – 999	8	5 315	14,8
1 000 – 1 999	2	3 835	10,7
2 000 – 4 900	0	0	0,00
5 000 a více	2	16 731	46,5
celkem	57	35 947	100,0

Zdroj: SLDB 2011, vlastní propočty

V řešeném území lze úplnou základní občanskou vybavenost (školské zařízení, poštu, zdravotní zařízení) nalézt ve městech Velké Meziříčí, Velká Bíteš a městysi Křižanov a Měřín. Tyto obce jsou současně místy s přirozenou spádovostí pro okolní obce zejména v oblasti školství, sociální péče, dopravní obslužnosti a nákupních možností. Devítiletá školní docházka je dostupná v 7 obcích, v dalších 10 obcích mají žáci možnost navštěvovat pouze první stupeň základní školy. Do školy mimo obec vyjíždí 1 791 žáků a studentů.

Pošta je ve 12 obcích, v 8 obcích je alespoň jedno zařízení poskytující zdravotní péči. Město Velké Meziříčí je jádrem území, které je přirozeně spádové pro všechny druhy služeb a poskytuje obyvatelstvu vyšší občanskou vybavenost. Za dalšími službami, širší nabídkou zdravotní péče a zařízeními pro rekreační vyžití vyjíždějí obyvatelé řešeného území do větších center osídlení – např. do Jihlavy, Třebíče, Žďáru nad Sázavou, Tišnova a Brna.

V řešeném území patří mezi nejvýznamnější zaměstnavatele První brněnská strojírna Velká Bíteš, a. s. (PBS Velká Bíteš). Firma v dnešní době zaměstnává přes

750 zaměstnanců. PBS Velká Bíteš sice byla založená v roce 1950, avšak přímo navazuje na firmu První brněnská strojárna, jejíž více než 200letá historie sahá až do roku 1814 (pbsvb.cz, 2016).

Ve Velkém Meziříčí rovněž od roku 1933 působí Rolnická družstevní mlékárna, která je dnes známá pod názvem Mlékárna Lacrum Velké Meziříčí. V mlékárně je zaměstnáno 81 pracovníků, kteří od místních dodavatelů zpracovávají surové mléko především do tradičních holandských typů sýrů a zákysů.

Nelze opomenout ani zdejší rodinnou společnost ALPA a.s., jejíž historie spadá až do roku 1913. V roce 1948 se výrobní závod přestěhoval z Brna do svého současného působiště ve Velkém Meziříčí, odkud kromě českého trhu zásobí českou kosmetikou i trh na Slovensku, Polsku, Chorvatsku, Makedonii, Srbsku, Maďarsku, Austrálii nebo Kanadě. Společnost Alpa a.s. v současnosti zaměstnává 70 lidí (alpa.cz, 2016).

Řešené území má tradici ve strojírenské výrobě, která se přetransformovala na výrobu pro automobilový průmysl. Do zaměstnání vyjíždí denně mimo obec 2 019 zaměstnaných, zejména do jihlavského Bosch Diesel, s.r.o. či do Žďáru do Žďas, a.s.

V řešeném území má 19,3 % osob na populaci ve věku 15 a více let vzdělání základní či neukončené, na téže populaci má 9,6 % osob ukončené vysokoškolské vzdělání. Se vzdělaností a vybaveností souvisí i vybavenost domácností osobním počítačem – ve správním obvodu je vybaveno průměrně 54,4 % domácností a v průměru 51,1 % domácností je i připojeno k internetu.

Nejvíce se rozšířila struktura zástavby v období mezi roky 1920 – 2000, kdy poměrně rovnoměrně bylo na území správního obvodu postaveno 82,5 % obydlých bytů. Na pozitivní saldo migrace v mikroregionu reaguje i výstavba nových bytů – v období 2001 – 2011 bylo postaveno 10,8 % obydlých bytů. Z důvodu nízké hustoty zalidnění a vysokého počtu malých obcí je technická infrastruktura na území správního obvodu na poněkud nižší úrovni – 55,4 % obyvatel je napojeno na plyn a 61,9 % obyvatel je napojeno na kanalizační síť.

ORP Velké Meziříčí leží v Bítešské vrchovině a nejvyšší vrcholy (Havlina, 706 m n. m.) lze nalézt v severozápadní části území, naopak nejnižší polohy leží na jihu území v okolí řeky Oslavy. Krajinný ráz je mozaikovitý s necelou třetinou území

pokrytou lesy, s vizuální matricí zemědělské půdy (61,8 % území) a výraznou linií dálnice D 1.

Řešené území je poměrně bohaté na vodní plochy (pokrývají 2,3 % území), velké množství rybníků se nachází zejména v okolí Křižanova a Netína. Nejvýznamnějším vodním dílem v oblasti je přehradní nádrž Mostiště na řece Oslavě vybudovaná roku 1961 jako zdroj pitné vody a ochrana před povodněmi.

Přirozeným centrem území je město Velké Meziříčí, kde se kromě služeb koncentruje i řada významných památek, zejména renesanční zámek či židovská synagoga. Dominantou města je také kostel Sv. Mikuláše s vyhlídkovou věží s hodinami. Hodiny na věži, pocházející z roku 1949 a s průměrem ciferníku 4,2 m jsou největšími osvětlenými hodinami v České republice (region-vysocina.cz, 2015).

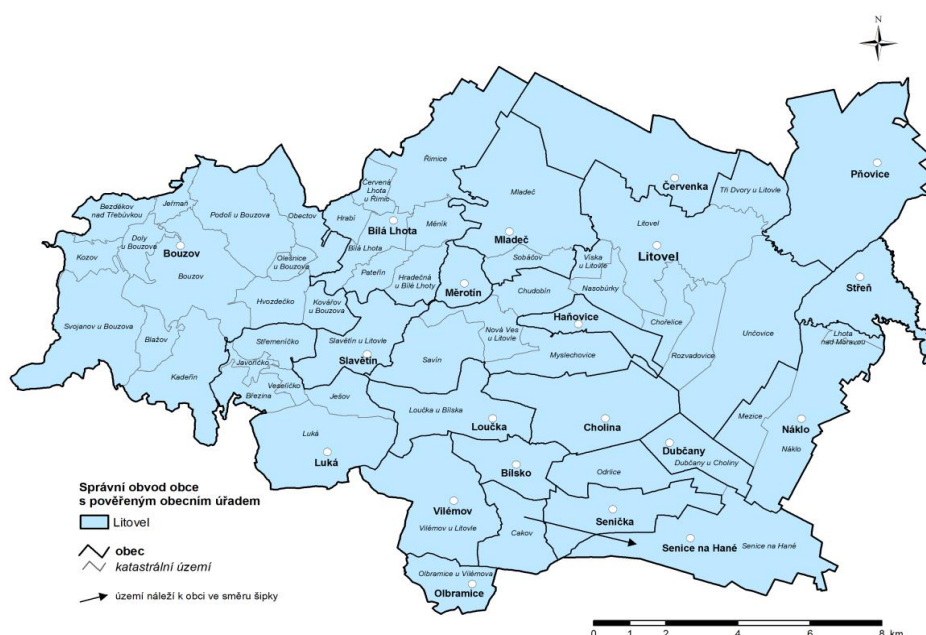
Klíčovým prvkem v dopravní infrastruktuře je dálnice D1, která je nejvytíženější a nejdůležitější spojnici dvou největších měst České republiky Prahy a Brna. Dálniční most Vysočina na 144. km je nepřehlédnutelnou technickou dominantou města i území. Most dosahuje výšky 76 m, přičemž je nejvyšším dálničním mostem v České republice.

Na území jsou majoritně zastoupeny silnice III. třídy propojující jednotlivé obce. Vlakové a autobusové spojení venkovských obcí s Velkým Meziříčím je v hodinových až dvouhodinových intervalech i o víkendech. Veřejná linková autobusová doprava je zajišťována zejména dopravcem ZDAR a.s. Převládají místní linky nad dálkovými. Síť MHD ve Velkém Meziříčí tvoří 3 autobusové linky, které zajišťují vazbu jak okrajových částí, tak centrální části a významných zaměstnavatelů na autobusové nádraží. Významným faktorem v dostupnosti mikroregionu je i napojení Velké Bíteše je na IDS JMK, což může být jedním z důvodů odlišných parametrů západní a východní části mikroregionu.

ORP Litovel

Modelové území ORP Litovel leží v západní části okresu Olomouc, v Olomouckém kraji a na jeho rozloze 247 km² se nachází celkem 20 obcí: Bílá Lhota, Bílsko, Bouzov, Červenka, Dubčany, Haňovice, Cholín, Litovel, Loučka, Luká, Měrotín, Mladeč, Náklo, Olbramice, Pňovice, Senice na Hané, Senička, Slavětín, Střeň a Vilémov.

Území ORP Litovel má ze severu společnou hranici s ORP Mohelnice a Uničov, východně leží ORP Šternberk a ORP Olomouc, z jihu se přimyká ORP Prostějov a ORP Konice. Západní hranici sdílí spolu s ORP Moravská Třebová. Obce nacházející se v ORP Litovel jsou ovlivněny blízkostí krajského města Olomouc, které tvoří významné centrum pro danou oblast a současně přináší dobrou dostupnost, která je však v rámci sledovaného území nevyvážená. Zcela klíčovou roli hraje v oblasti rychlostní komunikace R 35, jednotlivé obce jsou v území propojeny silnicemi II. třídy, východní částí území vede železniční koridor Praha – Ostrava, který se dále větví na regionální tratě. Západní část území je dopravně obsluhována zejména autobusovou dopravou.

Obr. 9 Modelové území ORP Litovel

Zdroj: ČSÚ, 2016

Celkem žije v ORP Litovel 23 804 obyvatel. Hustota zalidnění je 96 obyvatel/km². Index stáří v území je 112,9. Jak je patrné z tab. 5, pouze Litovel je jediným větším střediskem řešeného území, kde žije 41,7 % obyvatel. Ve čtvrtině venkovských obcí v území spadá do kategorie obcí s obyvateli od 1 000 do 1 999 a žije v nich 31,2 % populace dané oblasti. Největší zastoupení mají malé obce s počtem obyvatel od 200 do 499 obyvatel. Celkem žije ve venkovských obcích 58,3 % obyvatel území.

Tab. 5 Obyvatelstvo ORP Litovel podle velikostních skupin obcí

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
< 199	0	0	0,00
200 – 499	9	2 596	10,9
500 – 999	5	3 855	16,2
1 000 – 1 999	5	7 429	31,2
2 000 – 4 900	0	0	0,00
5 000 – 9 999	1	9 924	41,7
celkem	20	23804	100,0

Zdroj: SLDB 2011, vlastní propočty

Oblast je poměrně dobře občansky vybavena, pošta se nachází v 8 obcích, v 11 obcích se nachází alespoň jedno zdravotní zařízení a ve stejném počtu obcí je i škola, avšak pouze v 6 obcích je škola dvoustupňová. Není však pravidlem, že menší obce vybavené zdravotním zařízením mají i školu. Mimo obec vyjíždí do škol 1 086 žáků a studentů.

Dopravní infrastruktura v území je na velmi dobré úrovni. Napříč územím probíhá tah evropského významu č. E442 (rychlostní silnice R35). V území jsou i významné tahy nadregionálního významu, které tvoří silnice I. třídy a vybrané silnice II. třídy (II/449 Prostějov – Senice na Hané – Litovel – Uničov – Rýmařov). Komunikace II. třídy obsluhují především střední a východní část území. Železniční doprava vede východní polovinou území a spojuje větší obce. Většina obcí v mikroregionu je poměrně dobře obsluhována veřejnou dopravou v pracovní dny. Ve dnech pracovního volna a klidu je zajištění obslužnosti jednotlivých obcí horší. Nejhorší obslužnost veřejnou dopravou mají obce Dubčany a Mladeč. Z hodnocení dopravní dostupnosti je zřejmá poměrně slabá funkce města Litovle jakožto centra mikroregionu, spádovost lze vyzorovat spíše směrem ke krajskému městu Olomouci, což je patrné zejména u obcí ve východní a jižní části území. Denně za prací ze svého bydliště vyjíždí 2 601 zaměstnaných.

V průměru 52,5 % domácností vlastní osobní počítač a 47,6 % je připojeno k internetu. Na populaci ve věku 15 let a více jen 19,7 % osob dosáhlo základního vzdělání (včetně neukončeného), na téže věkové populaci má 8,5 % obyvatel ukončené vysokoškolské vzdělání.

Obydlené byty byly v řešeném území postaveny především v období 1920 – 1970 (31,2 %) a mezi lety 1981 – 2000 bylo postaveno 25,7 % bytů, avšak i v dnešní době v mikroregionu vznikají nové byty. V letech 2001 – 2011 jich bylo postaveno 9,8 %. Z celkového počtu obydlých bytů je 74,6 % připojeno na plyn a 52,6 % na kanalizační síť.

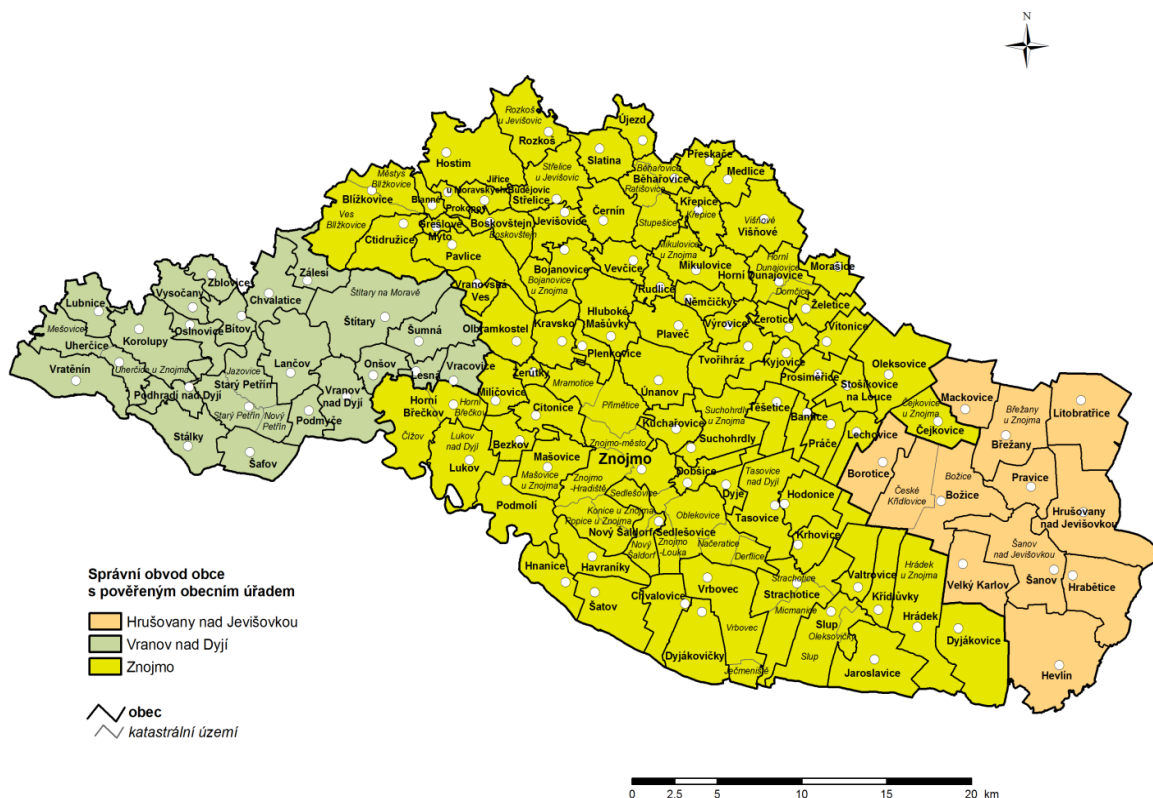
Litovelsko patří k velmi úrodným oblastem a je převážně zemědělským mikroregionem, což ovlivňuje především krajinný ráz s matricí zemědělské půdy a dvěma výraznými liniemi řeky Moravy a komunikace R 35. Oblastí meandruje řeka Morava a zdejší nížiny jsou velmi úrodné. Zemědělská půda je na 65,7 % území. Se zemědělstvím je svázaný potravinářský průmysl, který má v oblasti velkou a bohatou tradici. Pivovar Litovel či Adriana, výrobce těstovin patří mezi významné zaměstnavatele s nadregionálním přesahem. Pivovar Litovel zaměstnává v současné době 121 pracovníků, v podniku ADRIANA – výrobce těstovin s.r.o. je zaměstnáno 146 osob. Mezi další významné zaměstnavatele patří i společnost MJM Litovel a.s., která má širokou působnost v primárním sektoru. Společnost se 174 zaměstnanci se specializuje na agrochemii, výrobu krmiv, obchod s komoditami i chov. V šetřeném území je řada zemědělských podniků, významně se však v mikroregionu zapsalo v roce 1962 založené Zemědělské družstvo v Haňovicích, neboť v roce 2016 začali jako první České republiky pěstovat celoročně rajčata v nových sklenících. K vytápění skleníků využívají odpadní teplo z bioplynové stanice a jsou schopni bez ohledu na roční období na tuzemský trh dodat téměř 800 tun cherry rajčat.

Územím protéká řeka Morava, okolo které se rozkládá CHKO Litovelské Pomoraví. Kromě toho je v oblasti celá řada chráněných území, z nichž většina leží v severní části, v okolí řeky Moravy. Na území ORP Litovel se nacházejí také podpovrchové i povrchové krasové jevy (Mladečské jeskyně) či arboretum Bílá Lhota. Modelové území je protkáno velkým množstvím cyklotras a naučných stezek a vykazuje značný turistický potenciál.

ORP Znojmo

Modelové území ORP Znojmo je součástí Jihomoravského kraje, leží na hranici s Rakouskem v jihozápadní části kraje. Východně sousedí s ORP Moravský Krumlov, ORP Mikulov a krátkou hranici má i s ORP Pohořelice. Ze severu a východu řešené území sousedí s ORP Dačice, ORP Moravské Budějovice a ORP Třebíč. Téměř

polovina délky hranice řešeného území má společnou hranici s Rakouskem, což je nejen z geografického pohledu velmi významným faktorem. ORP Znojmo je s rozlohou 1 242 km² největším správním obvodem ORP v České republice, i jedním z největších co do počtu obcí, které spadají do jeho působnosti – 111 obcí. Do řešeného ORP Znojmo náleží tyto obce: Bantice, Běhařovice, Bezkov, Bítov, Blanné, Blížkovice, Bojanovice, Borotice, Boskovštejn, Božice, Břežany, Čejkovice, Černín, Citonice, Ctidružice, Dobšice, Dyjákovice, Dyjákovičky, Dyje, Grešlové Mýto, Havraníky, Hevlín, Hluboké Mašůvky, Hnanice, Hodonice, Horní Břečkov, Horní Dunajovice, Hostim, Hrabětice, Hrádek, Hrušovany nad Jevišovkou, Chvalatice, Chvalovice, Jaroslavice, Jevišovice, Jiřice u Moravských Budějovic, Korolupy, Kravsko, Krhovice, Křepice, Křidlůvky, Kuchařovice, Kyjovice, Lančov, Lechovice, Lesná, Litobratřice, Lubnice, Lukov, Mackovice, Mašovice, Medlice, Mikulovice, Milíčovice, Morašice, Němčičky, Nový Šaldorf, Sedlešovice, Olbramkostel, Oleksovice, Onšov, Oslnovice, Pavlice, Plaveč, Plenkovice, Podhradí nad Dyjí, Podmolí, Podmyče, Práče, Pravice, Prokopov, Prosiměřice, Přeskače, Rozkoš, Rudlice, Šafov, Šanov, Šatov, Slatina, Slup, Stálky, Starý Petřín, Štítary, Stošíkovice na Louce, Strachotice, Střelice, Suchohrdly, Šumná, Tasovice, Těšetice, Tvořihráz, Uherčice, Újezd, Únanov, Valtrovice, Velký Karlov, Vevčice, Višňové, Vítonice, Vracovice, Vranov nad Dyjí, Vranovská Ves, Vratěním, Vrbovec, Výrovice, Vysočany, Zálesí, Zblovice, Želetice, Žerotice, Žerůtky, Znojmo.

Obr. 10 Modelové území ORP Znojmo

Zdroj: ČSÚ, 2016

Pouze Hrušovany a Znojmo mají charakter města a žije v nich 43,0 % obyvatel území. Statut městysu má 11 obcí – Běhařovice, Blížkovice, Lukov, Mikulovice, Olbramkostel, Oleksovice, Prosiměřice, Šatov, Štítary, Višňové a Vranov nad Dyjí. Přesto tyto obce spolu se zbývajících obcemi splňují charakter vesnic. Největší četnost mají v území vesnice s 200 až 499 obyvateli, žije v nich 31,2 % obyvatel. Velmi malých obcí s obyvateli do 199 obyvatel je v území celkem 31. Celkem žije ve venkovských obcích 57,0 % obyvatel území. V řešeném území žije 89 581 obyvatel. Zalidnění území je velmi nízké, činí 73 obyvatel/km². ORP Znojmo se skládá ze tří obvodů POÚ, přičemž Vranov nad Dyjí vykazuje zcela odlišné charakteristiky od centrálního Znojemska, jak je z výsledků případové studie patrné.

Tab. 6 Obyvatelstvo ORP Znojmo podle velikostních skupin obcí

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
< 199	31	3 633	4,1
200 – 499	40	12 808	14,3
500 – 999	22	15 111	16,9
1 000 – 1 999	15	19 435	21,7
2 000 – 4 900	2	5 320	5,9
5 000 a více	1	33 211	37,1
celkem	111	89 518	100,0

Zdroj: SLDB 2011, vlastní propočty

Řešené modelové území vykazuje značně pozitivní saldo migrace i celkový populační přírůstek. Je však nutné podotknout, že menší obce v POÚ Vranov nad Dyjí se dlouhodobě potýkají s úbytkem a stárnutím obyvatel (počet obyvatel POÚ Vranov nad Dyjí se mezi roky 2000 a 2013 snížil o 5,5 %, index stáří v roce 2011 dosahoval 161,0).

Na území ORP Znojmo je kvalitní lidský potenciál, žije zde vysoký podíl mladých lidí, kteří jsou navíc vysokoškolsky vzdělaní. Podíl osob se základním či neukončeným vzděláním na populaci ve věku více než 15 let činí 23,1 % a podíl osob s ukončeným vysokoškolským vzděláním na populaci ve věku 15 a více let je 8,1 %. Index stáří v území je 99,5.

Občanská vybavenost je na celém území poměrně špatná, spíše soustředěná do oblasti centrálního Znojemska. Pouze ve 36 obcích je škola, z toho v 15 obcích je škola jen s prvním stupněm. Do škol mimo obec tak vyjíždí 1 898 žáků a studentů. Pošta a alespoň jedno zdravotní zařízení se nachází v 37 obcích. Občanská vybavenost je neméně uspokojivá na západě řešeného území, zejména v malých obcích v POÚ Vranov nad Dyjí. V mikroregionu je osobním počítačem vybaveno 49 % domácností a 45 % domácností má připojení k internetu.

Významným zaměstnavatelem v území je firma Saint Gobain Adfors s.r.o. v obci Hodonice, která je světovým lídrem na trhu stavebních materiálů. Firma patří mezi nejvýznamnější investory nejen v daném regionu, ale i v rámci kraje. Dalším významným zaměstnavatelem je Nemocnice Znojmo, příspěvková organizace, která zaměstnává přibližně 1 300 zaměstnanců a v elektrotechnickém průmyslu podnikající

firma Egston system electronic, která zaměstnává 654 zaměstnanců. Do práce denně vyjíždí mimo obec 4 017 zaměstnaných.

Modelová oblast ORP Znojmo patří k tradičně zemědělským oblastem s orientací na vinařství, ovocnářství a pěstování obilí, což dokládá podíl zemědělské půdy, který tvoří 68,4 % rozlohy. V zemědělství je zaměstnáno 11,2 % obyvatel.

Podíl neobydlených bytů z celkového počtu bytů je 15,3 %, přičemž 30,2 % obydlených bytů bylo postaveno v letech 1920 – 1970 a 26 % v letech 1981 – 2000. Oblast patří v ČR mezi turistické oblasti, což dokládá i vysoký podíl nemovitostí, které slouží k rekreaci. Neobydlených bytů, které slouží k rekreaci je v řešeném území 1943.

Technická infrastruktura je vzhledem k nízké hustotě zalidnění, nízkému zastoupení průmyslu, krajinnému reliéfu a ochranným územním oblastem poněkud slabší. Základní dopravní síť je tvořena dvěma silnicemi I. třídy, které doplňují silnice III. tříd spolu se železničními tratěmi. Území ze severovýchodu protíná silnice č. 53 Brno – Znojmo a ze severozápadu komunikace E59 Praha – Znojmo – Vídeň. Dálnice či významnější železniční koridory územím neprocházejí. Železniční tratě mají zcela zanedbatelný význam z hlediska vyšších územních celků, avšak vzhledem k obslužnosti jednotlivých obcí jsou zcela nepostradatelné. Nejvýznamnějším autobusovým dopravcem v území je společnost PSOTA, která obsluhuje 61 obcí a řadou linek spojuje mikroregion s krajským městem Brnem. Dle sčítání intenzit dopravy se sledované území řadí k méně využívaným, pouze komunikace E59 vykazuje průjezdnost 9 000 vozidel a silnice č. 53 má průjezdnost 8 000 vozidel (ŘSD ČR, 2016). Západní oblast území (POÚ Vranov nad Dyjí) je hůře dostupná – chybí zde silnice I. třídy a železniční tratě, v okolí obcí není žádné dominantní sídlo. Svou polohou na státní hranici a navíc v oblasti trojnásobné vnitřní periferie (pomezí Jihomoravského, Jihočeského kraje a Kraje Vysočina). Zhoršená dopravní dostupnost této oblasti je zapříčiněna rovněž vysokou deviatilitou silniční sítě.

Kanalizace není vybudována ve více než polovině obcí (57 obcí), přesto na kanalizační síť není napojeno pouze 37 % obyvatel v obydlených bytech. Na vodovodní řad není připojeno 8 % obyvatel v obydlených bytech a 38 % obyvatel v obydlených bytech nemá připojený plyn.

Modelový mikroregion zvolna přechází v Českou vysočinu na západě území a na východní části v Západní Karpaty, což utváří členitý reliéf celé oblasti. Nejvyšším

bodem v ORP Znojmo je Suchá hora s výškou 521 m n. m. Územím protéká řeka Dyje, která je v oblasti významným vodohospodářským tokem, a řada menších vodních toků (např. Jevišovka a Želetavka). V území se nacházejí tři velké vodní nádrže Vranov, Znojmo a Výrovce. Na Vranovské přehradě je mnoho let provozována lodní doprava sloužící zejména k rekreačním účelům.

Znojemsko bylo osídlováno již od starší doby kamenné a plynule pokračovalo přes slovanská hradiště, budování tvrzí a hradů, přes vznik prvních obcí a měst, čímž je oblast bohatá na mnoho historických památek. Na krajinu, obce i obyvatele se rovněž velmi podepsaly i nedávné historické události poloviny 20. století – blízkost železné opony i poválečný vývoj měli pro mnoho obcí významný vliv. Ztráta historické identity jako důsledek poválečné výměny obyvatelstva zanechala v řadě obcí bolestné stopy. Detailně popisuje události tohoto období např. Arburg et al. (2011), Staněk (1992) či Čapka et al. (2005). Samotný průběh osídlování novými přistěhovalci, odsun Němců, konfiskaci majetku spolu s hospodářskou a politickou situací po skončení druhé světové války na Znojemsku podrobně rozebírá Kudláček (2005), totožné události s hrůznými detailními popisy událostí v nedalekém Mikulovsku přibližuje ve své práci i Auer (2007).

Oblast je navíc protkána sítí značených cest pro turisty a cyklisty s napojením na sousední okresy a Rakousko. V celém mikroregionu je pořádáno během roku mnoho kulturních, společenských a sportovních akcí. Některé z nich získaly během let i nadregionální charakter (zejména Znojemský Hrozen – festival filmové a rozhlasové tvorby zaměřený na gastronomii a Znojemské historické vinobraní) (ČSÚ, 2015). Společně s národním parkem Podyjí i velkou vinařskou tradicí je zde vysoký potenciál k rozvoji rekreace a cestovního ruchu.

5.3.2 Deficitní venkov

Podle provedené statistické analýzy je nejrozšířenějším typem venkova na Moravě deficitní venkov. Do této kategorie bylo zařazeno 28 ORP, které vykazovaly negativní rozvojové charakteristiky (celkový populační úbytek, stárnutí obyvatelstva, vyšší míra nezaměstnanosti). Více než polovina těchto oblastí je zařazena podle Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020 mezi hospodářsky problémové regiony, které jsou státem podporované.

Mikroregiony zařazené do kategorie deficitních venkovských oblastí se nachází na východě a severu Moravy, v jižní části Českomoravské vrchoviny. Vzhledem ke geografické nejednotnosti a nekonzistentnosti relací a odchylek mezi proměnnými, bylo pro terénní část výzkumu založeného na měkkých charakteristikách zvoleno větší zastoupení modelových území z tohoto souboru.

Za modelové oblasti byly zvoleny ORP ležící v severní části Moravy (ORP Šternberk, ORP Moravská Třebová, ORP Lipník nad Bečvou), na západní Moravě (ORP Třebíč) a poněkud východněji ležící ORP Kroměříž.

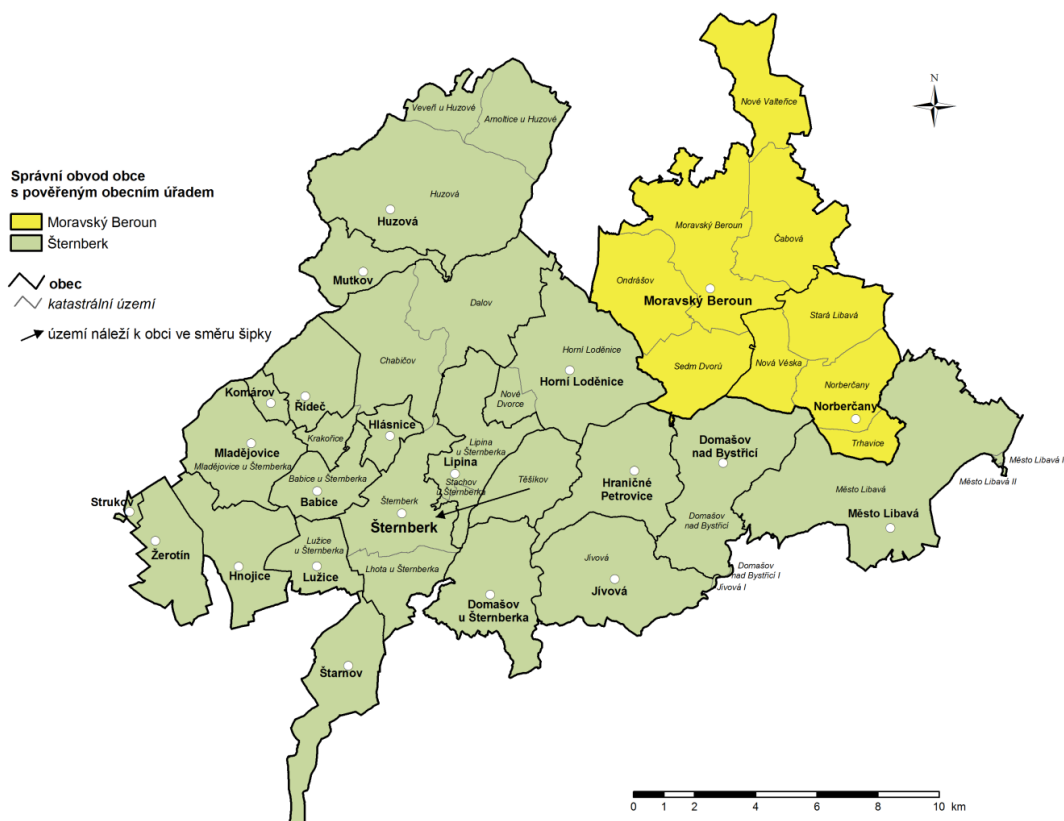
ORP Šternberk

Modelové území ORP Šternberk leží přibližně v srdci Olomouckého kraje, v okrese Olomouc a je hraniční ORP ležící stále ještě na Moravě. Na severu sousedí s ORP Rýmařov, na severovýchodě sousedí s obvodem ORP Uničov, na východě má krátkou hranici s územím Slezska. Jižně se přimyká ke krajskému městu Olomouc.

Ve zkoumaném území se na 307 km² nachází celkem 21 obcí: Babice, Domašov nad Bystřicí, Domašov u Šternberka, Hlásnice, Hnojice, Horní Loděnice, Hraničné Petrovice, Huzová, Jívová, Komárov, Lipina, Lužice, Město Libavá, Mladějovice, Moravský Beroun, Mutkov, Norberčany, Řídeč, Strukov, Štarnov, Šternberk, Žerotín. Obce Moravský Beroun, Norberčany a Huzová jsou součástí správního obvodu ORP Šternberk teprve od roku 2005, dříve správně spadaly do ORP Bruntál.

Rovněž je nezbytné zmínit, že v řešeném území došlo dle zákona č. 15/2015 Sb., o zrušení vojenského újezdu Brdy, o stanovení hranic vojenských újezdů, o změně hranic krajů a o změně souvisejících zákonů (zákon o hranicích vojenských újezdů) s platností k 1. 1. 2016 k dalším územním změnám. Zmenšením rozlohy vojenského újezdu Libavá na základě zákona vznikly 3 nové obce. Prvním z nich je Město Libavá, které nyní patří do obvodu ORP Šternberk, druhou vzniklou obcí je Kozlov, který byl přiřazen k ORP Olomouc a obec Luboměř pod Strážnou byla přidružena k ORP Hranice. Analýzy a šetření však vychází primárně z dat ze SLDB 2011, řada šetření byla realizována před touto územní změnou, a proto v předkládané práci zůstávají zmiňované nově vzniklé obce stále součástí vojenského újezdu.

Je vhodné však doplnit, že tímto Město Libavá rozšířilo území ORP Šternberk o rozlohu 27,2 km². Kartografický obr. 11 již tuto skutečnost reflektuje. Ve Městě Libavá je pouze 107 domů a žije zde 587 obyvatel (stav k 31. 12. 2016).

Obr. 11 Modelové území ORP Šternberk

Zdroj: ČSÚ, 2016

Většina obcí v řešeném území ORP Šternberk má méně než 499 rezidentů, přesto v těchto malých obcích žije jen 16,1 % obyvatel území. Pouze dvě obce, Šternberk a Moravský Beroun, mají více než 2 000 obyvatel a také jako jediné užívají statut města. Ve Šternberku, který tvoří spádové centrum území, žije 57,3 % obyvatel celého území. Celkem ve venkovských obcích žije 29,6 % obyvatel území.

Tab. 7 Obyvatelstvo ORP Šternberk podle velikostních skupin obcí

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
< 199	8	667	2,8
200 – 499	7	3 139	13,3
500 – 999	4	3 183	13,5

1 000 – 1 999	0	0	0,0
2 000 – 4 900	1	3 087	13,1
5 000 a více	1	13 545	57,3
celkem	21	23 621	100,0

Zdroj: SLDB 2011, vlastní propočty

V OPR Šternberk žije celkem 23 621 obyvatel. Hustota zalidnění je 76,9 obyvatel/km². S přihlédnutím k demografickým údajům v roce 2015 a porovnáním demografických řad lze konstatovat v území dlouhodobý trend poklesu obyvatelstva a stále se zvyšující index stáří, který při SLDB 2011 dosahoval hodnoty 112,0.

Občanská vybavenost území je nedostačující – pošta se nachází v 8 obcích, zdravotnické zařízení je dostupné v 7 obcích. Základní škola s prvním stupněm je v 6 obcích a pouze ve Šternberku a v Moravském Berouně jsou školy umožňující devítiletou povinnou docházku. Osobním počítačem je vybaveno v průměru 50,3 % domácností a 45,1 % domácností je i připojeno k internetu. Základního vzdělání (včetně neukončeného) dosáhlo 21,5 % osob z populace ve věku 15 let a více. Podíl osob s ukončeným vysokoškolským vzděláním z populace ve věku 15 a více let činí 8,8 %.

Největší podíl (32,6 %) obydlených bytů bylo na zájmovém území postaveno v letech 1920 – 1970. Významný podíl na výstavbě bytů v tomto období měl národní podnik Chronotechna (nejvýznamnější výrobce hodinek a budíků v celém bývalém Československu, výrobky byly vyváženy do 70 zemí z celého světa), který považoval rozvoj bytové výstavby v území za jednu z priorit města. Novější výstavba z období 2001 – 2011 činí podíl 8,6 %.

Technická infrastruktura je na území dobrá – celkem 64,6 % domácností má zavedený plyn do bytu, v obydlených domech je 73,7 % obyvatel připojeno na kanalizační síť.

Město Šternberk leží v centru modelového území, 14 km od krajského města Olomouce. Šternberk je velmi dobře dopravně dostupný autobusovou i vlakovou dopravou. Páteřní komunikací celého řešeného území je silnice I. třídy, která protíná území přibližně na polovinu od severovýchodu k jižně ležící Olomouci. Kvůli enormní vytíženosti silnice a zvyšující se hustotě nákladní dopravy se již delší dobu řeší vybudování obchvatu obou měst. Vzhledem k problémům s vlastníky pozemků nebyl dodnes obchvat realizován. Regionální železniční trať protíná území z Olomouce

severozápadně na Uničov. V pracovní dny jezdí vlaky v obou směrech každou hodinu a o víkendech v rozestupu 2 – 3 hodin. Zbytek území je obsluhován autobusovou dopravou zajišťující společností Veolia Transport Morava a.s., která svými spoji převážně kopíruje pracovní dobu. Velká řada obcí je ve večerních hodinách, o víkendech či dnech pracovního klidu zcela bez dopravního spojení. Za prací v ORP Šternberk denně dojíždí 2 176 zaměstnaných a v okolních obcích se rezidenti spoléhají na vlastní dopravu, nebo využívají spolujízdu s ostatními obyvateli dané obce.

Nejvýznamnějším zaměstnavatelem v mikroregionu je firma Granitol sídlící v Moravském Berouně. Tento největší výrobce vyfukovaných PE fólií a vázacích PP pásek v České republice zaměstnává 331 zaměstnanců. Významným zaměstnavatelem je i ve Šternberku sídlící společnost EXCALIBUR ARMY spol. s.r.o., která se zabývá prodejem, opravami, výrobou, modernizací vojenské techniky a zbraní. Ve Šternberku sídlí i výrobce elektromechanických výrobků pro bílou techniku a automobilový průmysl Robertshaw s.r.o. zaměstnává 320 zaměstnanců. Ostatní firmy v území (Ondrášovka a.s., Eutech – bývalá Chronotechna, Paseka zemědělská a.s.) zaměstnávají do 50 zaměstnanců.

Krajinnou matricí v jižní a západní části území, která má rovinatý charakter, tvoří zemědělská půda úrodné Hané (58,7 % území). Severní a východní část tvoří zalesněné podhůří Nízkého Jeseníku. V modelovém území se nenachází větší vodní plochy či významné vodní toky, pouze lokální význam má potok Sitka, Bystřice a Trusický potok. Na toku Sitky, v městské části Dolní Žleb, se nachází přírodní koupaliště a v katastru obce Babice lze nalézt dva menší rybníky. Nejvýznamnější a nejvíce využívaná je cyklotrasa spojující Šternberk s Olomoucí, ostatní cyklotrasy mají spíše nízký lokální význam. Dominantou území je státní hrad Šternberk a barokní Chrám Zvěstování Panny Marie ve Šternberku.

V modelovém území se rovněž (jako v příhraničí na jižní Moravě) odehrávaly dramatické příběhy spojené s odsunem Němců, konfiskací majetku a dosídlováním novými přistěhovalci po skončení druhé světové války. Některé obce spolu s odsunutými obyvateli zcela ztratily svou identitu, v jiných obcích je vazba na původní obyvatele udržována a rozvíjena. Takovým příkladem je obec Jívová, která s německým městem Lorsch vytvořila partnerskou spolupráci, obyvatelé se pravidelně setkávají a spolupracují s bývalými německými starousedlíky, např. významnou finanční pomocí na opravu jívovského barokního kostela.

ORP Moravská Třebová

Modelové území ORP Moravská Třebová se nachází v jihovýchodním cípu Pardubického kraje, v okrese Svitavy. Ze západu přiléhá k ORP Svitavy a ze severu k ORP Lanškroun. Správní území je členěno na dvě spádové oblasti pověřených obecních úřadů, které mají sídla v Moravské Třebové a Jevíčku. Pod správní obvod ORP Moravská Třebová spadá celkem 33 obcí, jimiž jsou: Bělá u Jevíčka, Bezděčí u Trnávky, Biskupice, Borušov, Březina, Březinky, Dětrichov u Moravské Třebové, Dlouhá Loučka, Gruna, Hartinkov, Chornice, Janůvky, Jaroměřice, Jevíčko, Koruna, Křenov, Kunčina, Linhartice, Malíkov, Městečko Trnávka, Mladějov na Moravě, Moravská Třebová, Radkov, Rozstání, Rychnov na Moravě, Slatina, Staré Město, Třebařov, Útěchov, Víska u Jevíčka, Vranová Lhota, Vrážné a Vysoká.

Obr. 12 Modelové území ORP Moravská Třebová
Zdroj: ČSÚ, 2016

Na rozloze 417 km² žije 26 354 obyvatel. Hustotou zalidnění 64 obyvatel/km² je řešené území nejméně zalidněným územím na Moravě. V jediných dvou městech tohoto správního obvodu (Moravské Třebové a Jevíčku) žije polovina obyvatel obvodu, pouze 4 obce mají přes 1 000 obyvatel a 37 % obcí spadá do kategorie malých obcí s obyvateli do 199 obyvatel. Jak je patrné v tab. 8, ve venkovských obcích žije celkem 50,1 % obyvatel. Znatelný je v oblasti pokles populace jak migrací, tak i celkovým úbytkem. V mikroregionu tak dochází ke stálému navyšování indexu stáří, který při SLDB 11 dosahoval hodnoty 117,1.

Tab. 8 Obyvatelstvo ORP Moravská Třebová podle velikostních skupin obcí

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
< 199	11	1 164	4,4
200 – 499	10	3 325	12,6
500 – 999	6	3 898	14,8
1 000 – 1 999	4	4 804	18,2
2 000 – 4 900	1	2 812	10,7
5 000 a více	1	10 351	39,3
celkem	33	26 354	100, 0

Zdroj: SLDB 2011, vlastní propočty

Modelové území správního obvodu ORP Moravská Třebová má poměrně dobrou vzdělávací infrastrukturu. V obvodu se ve 12 obcích nachází základní školy, z toho v 8 obcích je devítiletá docházka. Do škol mimo obec dojíždí 878 žáků a studentů. Osobním počítačem je vybaveno v průměru 47,5 % domácností a průměrně 42,7 % domácností je i připojeno k internetu. Podíl osob se vzděláním základním a neukončeným na populaci ve věku 15 a více let je 22,3 % (druhá nejvyšší hodnota v modelových územích), na stejné populaci má vysokoškolské vzdělání 6,9 %, což je zcela nejnižší hodnota ze všech vybraných modelových území. V řešeném území se v šesti obcích (21 %) nachází alespoň jedno zdravotnické zařízení, pošta je ve třinácti obcích.

Technická infrastruktura je velmi slabá – v obydlených bytech má 58,1 % obyvatel zavedený plyn a pouze 56,2 % obyvatel je připojeno na kanalizační síť.

Nová výstavba bytů je ve správním obvodě Moravská Třebová nejnižší ze všech modelových území. V období mezi roky 2001 – 2011 bylo postaveno pouze 7 % obydlených bytů. Na území jsou obydlené byty ze 75 % postavené v období 1920 – 2000, čemuž v minulosti velmi napomohla výrazná historická tradice textilního a oděvního průmyslu v území (sídly zde podniky Hedva, Kras Brno a Perla Ústí nad Orlicí). Významnou pozici měl ve druhé polovině 20. století i zpracovatelský průmysl a kovodělný průmysl (podniky Kovopol Police nad Metují a Rostex Vyškov). Prioritou těchto velkých zaměstnavatelů byl i rozvoj bytového fondu.

V současnosti je ORP Moravská Třebová vykazuje jasně nejhorší statistiky nezaměstnanosti a nejhorší situaci na trhu práce v Pardubickém kraji. Správní obvod

je pro období 2014 – 2020 zařazen mezi regiony se soustředěnou podporou státu, do kategorie hospodářsky slabé regiony.

Nyní je největším zaměstnavatelem v řešeném modelovém území firma Rehau Automotive s. r. o., která se zaměřuje na výrobu plastových komponent pro automobilový průmysl. V současnosti má firma dvě pobočky, a to v Linharticích a od roku 2011 i v Jevíčku, ve kterých je zaměstnáno 790 pracovníků. Do roku 2008 byla však největším zaměstnavatelem firma GST Automotive Safety Czech s.r.o., která zaměstnávala 928 pracovníků. Firma se však v období krize dostala do finančních problémů a v roce 2013 ukončila v mikroregionu svou činnost, kterou přesunula do Rumunska. V území však začínají více působit malé podniky, které zaměstnávají do 10 pracovníků. I když jde o drobné podnikatele, míra nezaměstnanosti v mikroregionu mírně klesá. Do zaměstnání vyjíždí mimo obec 1 593 zaměstnaných obyvatel.

V řešeném území se nenachází žádná rychlostní silnice či dálnice. Mezuregionální dopravní obslužnost je orientována na jih do Boskovic a Brna. Páteřní komunikací je silnice II. třídy I/35 protínající území z východu na západ a spojující mikroregion s jádrem Pardubického kraje a Mohelnicí, potažmo Olomouckým krajem. Dalším významným koridorem je silnice E 461 spojující studované území s Brnem a Svitavami. Spíše regionální význam má silnice I. třídy směřující od severu k jihu, která spojuje větší obce v území. Dopravní obslužnost zajišťuje hlavní autobusový dopravce ČSAD Ústí nad Orlicí, a.s. Regionální železniční trať území protíná ze severozápadu na jihovýchod a v intervalu dvou hodin zajišťuje propojení větších měst na trase. Dostupnost obcí je tak převážně realizována osobní dopravou, která v obcích s vyšší koncentrací obyvatel přináší velké problémy s parkováním. V mikroregionu se nachází poměrně hustá síť cyklotras s lokálním významem.

Krajinný reliéf území je rozmanitý s převážně úrodnými nížinatými oblastmi, které dotváří zalesněné pahorkatiny a vrchy. Českomoravské meziohří historicky oddělovalo Moravu od Čech, na severu území je ohraničeno Moravskotřebovskou pahorkatinou. Jižní část území s matricí zemědělské půdy je úrodnou oblastí Malé Hané geomorfologicky náležející do Boskovické brázdy. Ze západu je mikroregion ohraničen téměř po celé délce území přírodní rezervací Rohová, kde leží i nejvyšší bod území Roh s 660 m n. m. Řešené území je protkáno hustou sítí vodních toků, které však mají pouze lokální význam. Severní částí území protéká Moravská Sázava, ve střední a jižní části

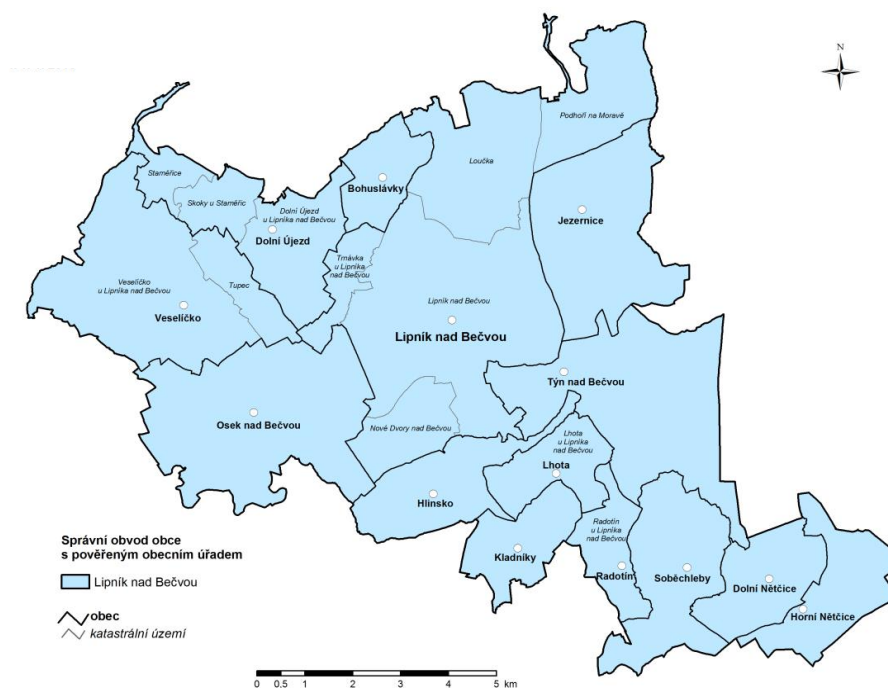
řeka Třebůvka a potok Jevíčko. Vodních ploch je na území málo, za největší lze považovat Třebořovské rybníky či Smolenskou nádrž.

Město Moravská Třebová je městskou památkovou rezervací s řadou pozdně gotických a renesančních měšťanských domů, renesančně upravenou radnicí s klenbami, dominantou je kostel Nanebevzetí Panny Marie. Významnou památkou v území je moravskotřebovský zámek s arkádami. Za centrum Malé Hané je považováno Jevíčko s renesanční zvonící s dřevěným ochozem z druhé poloviny 16. století, která je dominantou i pro okolní obce.

ORP Lipník nad Bečvou

Modelové území ORP Lipníku nad Bečvou se nachází ve východní části Olomouckého kraje, v okrese Přerov, na svazích Oderských vrchů a začínajících výběžcích Karpat. Území sousedí se třemi ORP, na jihozápadě s ORP Přerov, na severozápadě má společnou hranici s ORP Olomouc a na východě s ORP Hranice.

V řešeném území s rozlohou 119 km² se nachází celkem 14 obcí: Bohuslávky, Dolní Nětčice, Dolní Újezd, Hlinsko, Horní Nětčice, Jezernice, Kladníky, Lhota, Lipník nad Bečvou, Osek nad Bečvou, Radotín, Soběchleby, Týn nad Bečvou a Veselíčko, které jsou všechny venkovskými obcemi do 2 000 obyvatel.

Obr. 13 Modelové území ORP Lipník nad Bečvou

Zdroj: ČSÚ, 2016

Na území žije celkem 15 370 obyvatel, hustota zalidnění je 129 obyvatel/km². V Lipníku nad Bečvou, které je jako jediné město, žije 53,4 % obyvatel území. Největší četnost vykazují malé obce s 200 až 499 rezidenty, významné zastoupení mají i obce s 500 – 999 obyvateli, v nichž žije 19,4 % obyvatel území. Celkem ve venkovských obcích žije 46,6 % obyvatel řešeného území.

Tab. 9 Obyvatelstvo ORP Lipník nad Bečvou podle velikostních skupin obcí

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
< 199	2	355	2,3
200 – 499	5	1 380	9,0
500 – 999	4	2 987	19,4
1 000 – 1 999	2	2 441	15,9
2 000 – 4 900	0	0	0,0
5 000 – 9 999	1	8 207	53,4
celkem	14	15 370	100,0

Zdroj: SLDB 2011, vlastní propočty

Občanská vybavenost je v obcích průměrná, pošta je v každé druhé obci, alespoň jedno zdravotní zařízení je v pěti obcích. Základní školy jsou v šesti obcích, přičemž jen ve třech obcích je možná povinná devítiletá školní docházka. Do škol vyjíždí mimo obec 722 žáků a studentů. Osobním počítačem je v průměru vybaveno 53,5 % domácností a připojení k internetu má 49,9 % domácností.

V oblasti má 18,8 % osob základní či neukončené vzdělání (podíl na populaci ve věku 15 a více let), ukončené vysokoškolské vzdělání má na stejné populaci 9,9 % obyvatel, což je v porovnání s ostatními modelovými mikroregiony průměrná hodnota. Index stáří v území je 119,4.

Technická infrastruktura v území je dobrá, v obydlených bytech má 77,3 % obyvatel plyn zavedený do bytu, ke kanalizační síti je připojeno 73,9 % obyvatel v obydlených bytech.

Největší podíl obydlených bytů byl v území postaven v letech 1920 – 1970 (36,6 %), v období 1981 – 2000 bylo postaveno 27,7 % bytů. V letech 2001 – 2011 bylo postaveno 10,0 % obydlených bytů, což je pro dané území poměrně vysoká hodnota, která byla indikována v progresivních venkovských oblastech.

Do hospodářské krize byl největším zaměstnavatelem v území ORP Lipník nad Bečvou Strojtos Lipník, a.s., který v roce 2008 zaměstnával 150 pracovníků. Dnes již podnik nefunguje, a tak je největším zaměstnavatelem firma MetalPlast Lipník nad Bečvou, a.s., která vyrábí kufrové a galanterní kování, interiérové díly pro automobily, ochranné masky a štíty pro svářeče a přádní a dekorační konve, a zaměstnávající 87 pracovníků. V blízkém Přerově fungují větší zaměstnavatelé, Meopta-optika, s.r.o. zaměstnává okolo 2 400 zaměstnanců, Kazeto s.r.o. zaměstnává 1 100 pracovníků či Nemocnice Přerov a PRECHEZA, a.s. Do zaměstnání tak v ORP Lipník nad Bečvou vyjíždí za prací mimo obec 1 881 zaměstnaných obyvatel.

Území ORP Lipník nad Bečvou patří historicky k dopravně exponovaným lokalitám – údolím Bečvy vedla významná obchodní trasa. Mikroregion je tak velmi dobře dostupný, současně se však potýká s vysokou zátěží tranzitní dopravou. Páteří komunikací je rychlostní silnice R35 Velký Újezd – Lipník nad Bečvou s přivaděčem k silnici I/47, který odklání tranzitní dopravu od města ve směru Olomouc – Přerov – Hranice. Tranzitní dopravě velmi pomohl i v roce 2008 vybudovaný šestipruhový úsek dálnice D1 Lipník nad Bečvou – Běltoín. Silnice I. třídy zajišťují dopravní obslužnost

zejména v okolí Lipníku z východu na západ, propojení severní části území s Lipníkem a obcemi ležícími na jihu území zajišťuje síť silnic II. třídy. Železniční doprava je orientována pouze na jedinou trať procházející územím, a tou je vysokorychlostní železnice Břeclav – Olomouc – Ostrava. Železniční stanice je tak pouze v Lipníku a od roku 2002 nově i v Oseku nad Bečvou, vzdálená od nejbližšího okraje obce cca 500 m. Úsek železniční trati Hranice – Přerov je provozně nejvytíženějším v celé České republice. Chybí zde návaznost vlakových spojů na autobusovou dopravu, neboť celkové počty spojů autobusových linek jsou až na výjimky poměrně vysoké a mnoho spojů lokálních linek je ukončeno až u železniční stanice v Lipníku nad Bečvou.

V území je přirozeným centrem město Lipník nad Bečvou poskytující základní služby i občanskou vybavenost, avšak významnější spádovost je patrná u města Přerov (15 km od Lipníka) a města Hranice (12 km od Lipníka). Obyvatelé tak za některými službami, jež nejsou v Lipníku nad Bečvou dostupné, dojíždějí. Postupný zánik velkých podniků (Solo Sirkárna, TOS) s sebou přinesly nadprůměrnou nezaměstnanost, která je zde vyšší, než ve zbytku okresu.

Významnou roli hraje v oblasti turistický ruch. Turisty láká městská památková rezervace v Lipníku nad Bečvou, hrad Helfštýn nebo cykloturistika, pro kterou jsou tu dobré podmínky.

Matrici v území tvoří zemědělská půda (68,4 % území), v níž se objevují enklávy lesů. Krajinný reliéf je v okolí řeky Bečvy rovinný s úrodnou zemědělskou půdou, severozápadní část vykazuje rovnoměrnější zastoupení lesa, ve střední části jsou jen drobné lesíky a v jihovýchodní části jsou obce s velmi vysokou lesnatostí či zcela zemědělsky produkční. Výrazným prvkem v území jsou liniové prvky silniční a železniční dopravy. Nepřehlédnutelnou dominantou řešeného území je středověký hrad Helfštýn. Nově vybudovaná cyklostezka Bečva od Oldřichova přes Osek, Lipník až do Týna nad Bečvou splňuje nejen rekreační funkci, řadě obyvatel zjednodušila dopravní dostupnost do Lipníku.

ORP Třebíč

Modelové území ORP Třebíč leží na území Kraje Vysočina, v jižní části Českomoravské vrchoviny. Východně má území společnou hranici s ORP Náměšť nad Oslavou, severně leží ORP Velké Meziříčí, na severozápadě se nachází ORP Jihlava a na západě k analyzovanému území přiléhají ORP Telč a ORP Moravské

Budějovice. K jižní straně ORP Třebíč se přimyká hranice s Jihomoravským krajem. Území ORP Třebíč zahrnuje celkem 93 obcí, což je nejvíce v rámci kraje: Bačice, Benetice, Biskupice-Pulkov, Bochovice, Bransouze, Budišov, Čáslavice, Čechočovice, Čechtín, Červená Lhota, Číhalín, Číchov, Číměř, Dalešice, Dolní Vilémovice, Dukovany, Heraltice, Hodov, Horní Heřmanice, Horní Smrčné, Horní Újezd, Horní Vilémovice, Hrotovice, Hroznatín, Hvězdoňovice, Chlistov, Chlum, Jaroměřice nad Rokytnou, Kamenná, Klučov, Kojatín, Kojetice, Koněšín, Kouty, Kozlany, Kožichovice, Krahulov, Krhov, Lesůňky, Lipník, Litovany, Loukovice, Markvartice, Mastník, Mikulovice, Myslivořice, Nárameč, Nová Ves, Nový Telečkov, Odunec, Okřešice, Okříšky, Opatov, Ostašov, Petrovice, Petrůvky, Pokojovice, Pozd'atín, Přeckov, Předín, Přesovice, Přibyslavice, Příštpo, Pyšel, Račice, Radkovice u Hrotovic, Radonín, Radošov, Rohy, Rokytnice nad Rokytnou, Rouchovany, Rudíkov, Římov, Slavětice, Slavičky, Smrk, Stařeč, Stropošín, Střítež, Studnice, Svatoslav, Šebkovic, Štěměchy, Tmava, Třebenice, Třebíč, Valdík, Valeč, Vladislav, Vlčatín, Výčapy, Zárubice a Zašovice.

Obr. 14 Modelové území ORP Třebíč
Zdroj: ČSÚ, 2016

Ve třech městech, v Hrotovicích, Jaroměřicích nad Rokytnou a Třebíči, žije 57,4 % obyvatel území. Největší četnost v území zaujímají velmi malé obce do 199 rezidentů, žije v nich 6,4 % obyvatel území (viz tab. 10). Díky členitosti území je v území 72 obcí, ve kterých žije méně než 499 rezidentů. Celkem v ORP Třebíč žije 74 425 obyvatel, z toho 42,6 % obyvatel žije ve venkovských obcích. Rozloha území je 838 km², hustota zalidnění je 90 obyvatel/km². Index stáří v území vykazuje hodnotu 105,4.

Občanská vybavenost je v analyzovaném území slabší, pošta je dostupná v 25 obcích, jen ve dvanácti obcích je škola s povinnou devítiletou školní docházkou, v sedmnácti obcích lze navštěvovat pouze první stupeň základní školy. Do škol tak musí mimo obec vyjíždět 2 282 žáků, což je druhá nejvyšší hodnota ve sledovaných modelových územích. Alespoň jedno zdravotní zařízení je dostupné v 25 obcích.

Tab. 10 Obyvatelstvo ORP Třebíč podle velikostních skupin obcí

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
< 199	37	4 736	6,4
200 – 499	34	10 469	14,1
500 – 999	14	9 783	13,1
1 000 – 1 999	5	6 706	9,0
2 000 – 4 900	2	6 101	8,2
5 000 a více	1	36 630	49,2
celkem	93	74 425	100,0

Zdroj: SLDB 2011, vlastní propočty

V řešeném mikroregionu má na populaci ve věku 15 a více let 18,8 % osob základní či neukončené vzdělání, na stejnou populaci má ukončené vysokoškolské vzdělání 10,2 % obyvatel. Osobním počítačem je v průměru vybaveno 54,6 % domácností, připojení k internetu má průměrně 50,3 % domácností.

Nejvyšší podíl obydlí bytů (31,6 %) byl postaven v letech 1981 – 2000. Svůj vliv na výstavbu v tomto období měla patrně i výstavba a zprovoznění Jaderné elektrárny Dukovany. V období 2001 – 2011 bylo postaveno 9,3 % obydlí bytů. Plyn má do bytu zavedeno 70,7 % obyvatel a na kanalizační síť je připojeno 74,2 % obyvatel.

Území má dlouhodobou charakteristiku průmyslově-zemědělského regionu. Podíl zaměstnanosti v zemědělství je 5,11 %. Zaměstnanost v průmyslu je majoritní. Nejvýznamnějším zaměstnavatelem je v ORP Třebíč je Jaderná elektrárna Dukovany, která stabilně zaměstnává okolo 1 350 pracovníků. Druhým největším subjektem poskytujícím pracovní místa je Nemocnice Třebíč, p. o., která zaměstnává 950 zaměstnanců. Více než 500 zaměstnanců mají i podniky MANN+HUMMEL s. r. o. vyrábějící vzduchové a kapalinové filtrační systémy, sací moduly, kabinové filtry, plastová víka hlav válců pro automobilový průmysl a filtračních vložek pro údržbu a servis vozidel, či firma FRAENKISCHE CZ s. r. o. vyvíjející komponenty z umělých hmot a kovů pro průmyslové aplikace a pro automobilový průmysl. Přesto je míra nezaměstnanosti v ORP Třebíč dlouhodobě nejvyšší v celém Kraji Vysočina – prakticky posledních uplynulých 20 let, kdy řada firem ukončila v mikroregionu svoji činnost, se oblast potýká s vysokou nezaměstnaností. Za zaměstnáním denně vyjíždí 4 055 pracujících obyvatel.

Jedinou významnější komunikací je silnicí I/23, která území protíná v polovině ze západu na východ a spojuje mikroregion s Jihomoravským krajem. Územím nevede žádná rychlostní komunikace a nejbližší napojení na dálnici D1 je ve Velkém Meziříčí po silnici II. třídy, která je vysoce vytížená. Vzhledem k absenci významnějších dopravních koridorů, je v území hustá síť silnic nižších tříd. Využitelnost těchto komunikací pro meziměstskou dopravu je značně omezena jejich šířkou, a tak autobusová doprava zajišťuje zejména spojení Třebíče a Jihlavy. Železniční doprava je realizována na dvou jednokolejných tratích, přičemž jedna spojuje území s Jihlavou a druhá se Znojmem. Řada lokálních spojů zabezpečuje dopravní obslužnost menším obcím zejména ve špičkách pracovních dnů. V nepracovní dny a dny pracovního volna je obsluha veřejnou dopravou velmi komplikovaná, a tak obyvatelé výrazně preferují individuální dopravu.

Území je mozaikovitě s matricí zemědělské půdy (65 %), enklávy lesů jsou rovnoměrně rozprostřeny v území a zaujímají 27 % rozlohy. V krajině je výrazně patrná cestní síť radiálně se sbíhající v Třebíči, která je centrem nejen pro nejbližší menší obce, ale i pro širší okolí. Významnou linii tvoří řeka Jihlava, na které jsou vybudovány vodní nádrže Dalešice a Mohelno s přečerpávací elektrárnou. Sypaná hráz Dalešické přehrady s výškou 100 m je nejvyšší v republice. Obě nádrže slouží jako zdroj vody pro Jadernou elektrárnu Dukovany, jejíž chladičí věže jsou významnou dominantou mikroregionu.

ORP Třebíč leží částečně v Jevišovické pahorkatině a v Křižanovské vrchovině a tudíž má mírně zvlněný charakter postupně klesající k jihovýchodu. Nejvyšším bodem v území je hora Mařenka (711 m n. m.) ležící téměř na západní hranici řešeného území.

Významných dominant v území je celá řada, např. Jaderná elektrárna Dukovany, renesanční zámek Náměšť nad Oslavou, barokní monumentální zámek Jaroměřice nad Rokytnou či městská věž v Třebíči, která je vysoká 75 m a nacházejí se na ní největší hodiny v České republice. V samotném centru území, v Třebíči se nachází bazilika sv. Prokopa a Židovské město se hřbitovem, které jsou zapsány mezi Památky světového dědictví UNESCO.

ORP Kroměříž

Modelové území ORP Kroměříž se nachází na střední Moravě, v západní části Zlínského kraje. Východně sousedí s ORP Holešov a ORP Otrokovice, na jihu s ORP Uherské Hradiště.

Území ORP Kroměříž je s rozlohou 499 km² a 68 933 obyvateli třetím největším správním obvodem ve Zlínském kraji. V řešeném území leží 46 obcí: Bařice-Velké Těšany, Bezměrov, Břest, Cetechovice, Dřínov, Honětice, Hoštice, Hulín, Chropyně, Chvalnov-Lísky, Jarohněvice, Karolín, Koryčany, Kostelany, Kroměříž, Kunkovice, Kvasice, Kyselovice, Litenčice, Lubná, Lutopecny, Morkovice-Slížany, Nítkovice, Nová Dědina, Pačlavice, Počenice-Tetětice, Prasklice, Pravčice, Rataje, Roštín, Skaštice, Soběsuky, Střílky, Střížovice, Sulimov, Šelešovice, Troubky-Zdislavice, Uhřice, Věžky, Vrbka, Záříčí, Zástřizly, Zborovice, Zdounky, Zlobice, Žalkovice.

Obr. 15 Modelové území ORP Kroměříž

Zdroj: ČSÚ, 2014

V pěti městech (Hulín, Chropyně, Koryčany, Kroměříž a Morkovice-Slížany) žije 67,2 % obyvatel území. Z tab. 11 je zřejmé, že největší četnost vykazují obce s 200–499 obyvateli. Velmi malých obcí čítající do 199 rezidentů je v území 15 %. Z celkového počtu obcí v území má 39 obcí venkovský charakter a žije v nich 26,4 % obyvatel území. Hustota zalidnění činí 139 obyvatel/km².

Tab. 11 Obyvatelstvo ORP Kroměříž podle velikostních skupin obcí

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
< 199	7	974	1,4
200 – 499	17	6 001	8,6
500 – 999	13	8 662	12,5
1 000 – 1999	2	2 693	3,9
2 000 – 4 900	4	10 082	14,5
5 000 a více	3	41 053	59,1
celkem	46	69 465	100,0

Zdroj: SLDB 2011, vlastní propočty

Občanská vybavenost obcí je průměrná, pošta je dostupná v 15 obcích, alespoň jedno zdravotní zařízení se nachází v 18 obcích. Školu s povinnou devítiletou docházkou má 11 obcí, v dalších 7 obcích je škola pouze s prvním stupněm, tudíž 2 398 žáků a studentů dojíždí mimo obec do školy, což je nejvyšší hodnota ze všech sledovaných území. Poměrně nízká je i vybavenost domácností osobním počítačem (v průměru 52 % domácností) a připojení domácností k internetu (průměrně 48 % domácností). V populaci ve věku 15 a více let je 18 % osob s neukončeným a základním vzděláním, ve stejném vzorku populace má 10,7 % osob ukončené vysokoškolské vzdělání.

Nejvíce obydlených bytů bylo v území postaveno v období 1920 – 1970, podíl na současném bytovém fondu je 34,4 %. V letech 1981 – 2000 bylo postaveno 24,1 % obydlených bytů. V období 2000 – 2011 bylo postaveno 8,9 % obydlených bytů. Technická infrastruktura obcí je však na velmi dobré úrovni. Na kanalizační síť je připojeno 81,7 % obyvatel v obydlených bytech, což je nejvíce v porovnání s ostatními modelovými územími. Plyn má do bytu zavedeno 81,9 % obyvatel (třetí nejvyšší hodnota ve sledovaných oblastech).

Vhodné přírodní podmínky i geografická poloha vytvořily jasné předpoklady pro zemědělskou výrobu, která zde má silnou tradici. Po roce 1989 však zemědělství ustoupilo průmyslové výrobě. V současnosti je v průměru zaměstnáno 3,4 % ekonomicky aktivních obyvatel. Nejvýznamnějším zaměstnavatelem v modelovém území je ROSA market s.r.o., zaměstnávající okolo 1 120 pracovníků ve velkoobchodě s potravinami, nápoji a tabákovými výrobky. Podnik MAGNETON a.s. zaměstnává 968 zaměstnanců, v Koryna nábytek, a.s. pracuje 563 zaměstnanců. Mezi další významné zaměstnavatele poskytující práci 100 – 499 zaměstnancům patří i Kroměřížská nemocnice a.s., Psychiatrická léčebna v Kroměříži, Kmotr a.s. a Kromilk a.s. Hospodářskou krizí v roce 2009 ztratila ORP Kroměříž více než 900 pracovních míst a s touto výraznou ztrátou se potýká dodnes – v mikroregionu je jedna z nejvyšších hodnot míry nezaměstnanosti ve Zlínském kraji. Za prací tak denně dojíždí 4 571 zaměstnaných, což je nejvíce ze sledovaných oblastí.

Významný vliv na obslužnost území má v roce 2009 a 2010 zprovozněný úsek dálnice D1 mezi Vyškovem, Kroměříží a Hulínem, která je dále napojena na rychlostní silnici R55, což zkvalitnilo spojení se Zlínem. Dobré spojení je i s okolními centry komunikací I/55 s Uherským Hradištěm a Olomoucí. Území ORP Kroměříž má hustou

síť silnic II. a III. tříd, všechny obce tak mají velmi dobrou dopravní dostupnost do všech center. Významnější železniční tratě jsou orientovány v okolí Kroměříže, ostatní tři tratě jsou spíše lokálního významu. Společnost KRODOS a.s. zajišťuje regionální autobusovou dopravu spojující město Kroměříž s menšími obcemi a nedalekých větších měst. V jižním a západním cípu území je intenzita veřejné dopravy omezená, tudíž se rezidenti spoléhají na individuální dopravu. Mikroregionem prochází část cyklostezky Moravské stezky.

Krajinný ráz oblasti má převážně nížinný charakter s maticí nejúrodnějších skupin zemědělské půdy, ve kterých jsou dobře patrné linie dopravních komunikací a řeky Moravy. V jižní části zabíhají do nížin lesnaté kopce Chřibské pahorkatiny. Podíl lesů z celkové výměry území činí 23,5 %. Geograficky se území rozkládá v Hornomoravském úvalu podél řeky Moravy, která je významným krajínotvorným prvkem celého území. Vodní plochy v území jsou zastoupeny 1,9 % a jsou to zejména Záhlinické rybníky. Podíl zemědělské i orné půdy (64,5 %) je druhý nejvyšší v rámci kraje. Vazba na zemědělství je stále udržována folklórními tradicemi (mj. Hanáckými slavnostmi v Chropyni).

Dominantou v zemědělské krajině je historické centrum města Kroměříž, konkrétně Arcibiskupský zámek, Podzámecká a Květná zahrada, které byly v roce 1998 zapsány do seznamu kulturních památek UNESCO. V krajině lze však narazit na řadu bývalých zámků, které nejsou veřejnosti přístupné nebo jsou využívány jako školská či sociální zařízení (např. bývalý barokní zámek v Koryčanech, zámek v Kvasicích, zámek v Hořticích či barokní zámek ve Zdounkách).

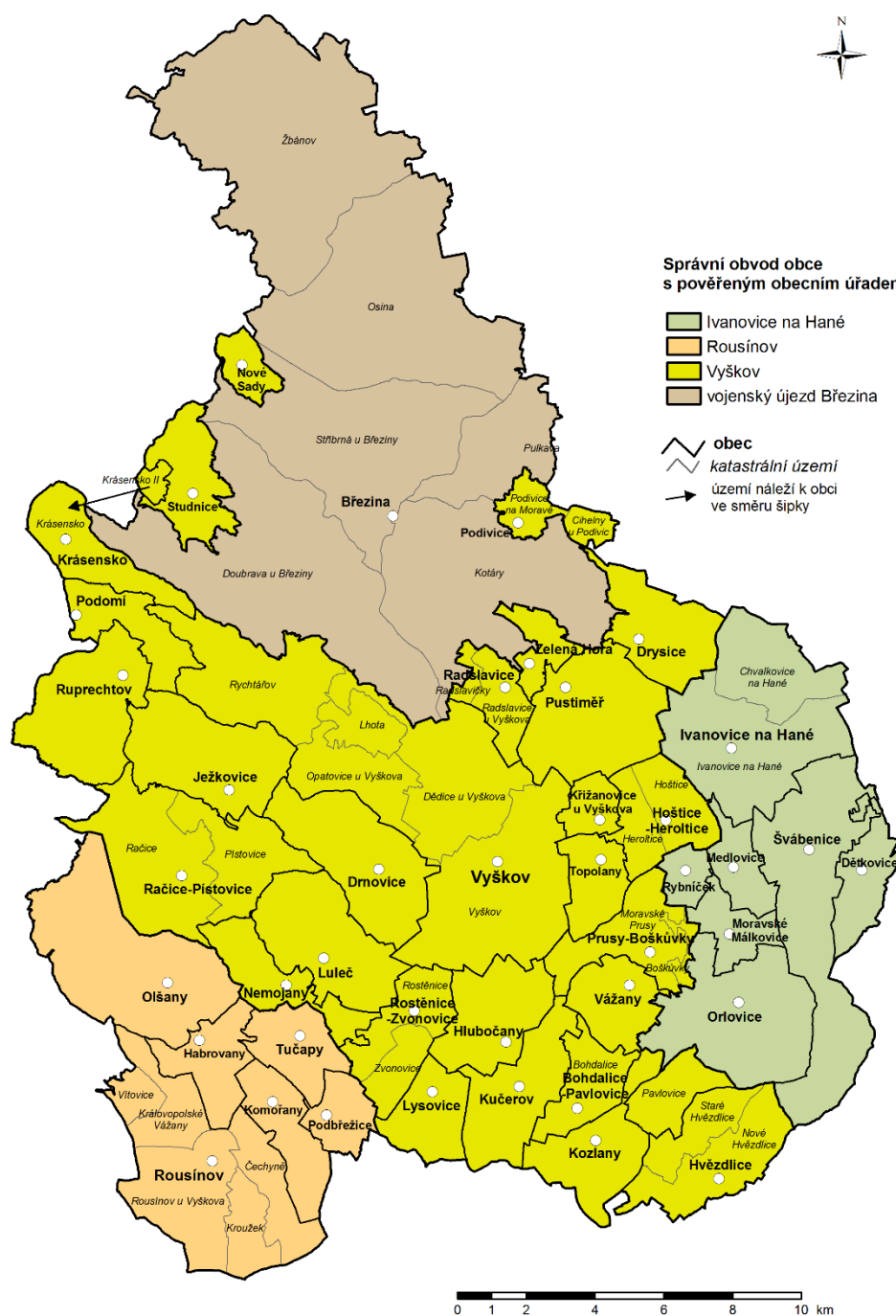
5.3.3 Suburbánní venkov

Suburbánní venkov tvoří 6 ORP, které jsou kromě konzistentních proměnných u statistických dat typické především jejich polohou v zázemí velkých měst na trasách významnějších komunikací. Do území se stěhují mladí lidé (výrazně pozitivní saldo migrace, index stáří 108,7) a zakládají rodiny (celkový přirozený přírůstek). V území byly zaznamenány nejvyšší hodnoty podílu osob s VŠ vzděláním v populaci 15 let a více. V porovnání se všemi řešenými jednotkami je v suburbánním venkově nízká zaměstnanost v zemědělství, lesnictví a rybářství (průměr 2,6).

Venkovských oblastí v zázemí velkých měst tvoří pouze 7 % moravského území a pro lokální analýzu byly zvoleny modelové území ORP Vyškov a ORP Rosice.

ORP Vyškov

Modelové území ORP Vyškov má rozlohu čítající 547 km² a leží v severovýchodní části Jihomoravského kraje v okrese Vyškov. Z jihu přiléhá svou hranicí k ORP Bučovice a ORP Slavkov u Brna, na západě leží ORP Šlapanice a ORP Blansko. Na západě jsou sousedními SO ORP Prostějov a ORP Kroměříž. V řešeném území se nachází 42 obcí: Bohdalice-Pavlovice, Březina, Dětkovice, Drnovice, Drysice, Habrovany, Hlubočany, Hoštice-Heroltice, Hvězdlice, Ivanovice na Hané, Ježkovice, Komořany, Kozlany, Krásensko, Křižanovice u Vyškova, Kučerov, Luleč, Lysovice, Medlovice, Moravské Málkovice, Nemojany, Nové Sady, Olšany, Orlovice, Podbřežice, Podivice, Podomí, Prusy-Boškůvky, Pustiměř, Račice-Pístovice, Radslavice, Rostěnice-Zvonovice, Rousínov, Ruprechtov, Rybníček, Studnice, Švábenice, Topolany, Tučapy, Vážany, Vyškov a Zelená Hora. Obec Březina je vojenským újezdem a svou rozlohou zaujímá značný prostor v území (viz mapa na obr. 16).

Obr. 16 Modelové území ORP Vyškov

Zdroj: ČSÚ, 2016

Statut města mají v území obce Ivanovice na Hané, Rousínov a Vyškov, které ještě spolu s obcí Drnovice mají více než 2 000 obyvatel (viz tab. 12). Obce Hvězdlice a Švábenice jsou městyse. Ve třech městech území žije 58,7 % obyvatelstva území.

V území je nejvíce obcí s počtem rezidentů od 200 do 499 a následně obcí s 500 – 999 obyvateli. Na území žije celkem 51 887 obyvatel (49 % muži, 51 % ženy), hustota zalidnění činí 95 obyvatel/km². Celkem ve venkovských obcích žije 37,9 % obyvatel území. Index stáří je v řešeném území 106,8.

Tab. 12 Obyvatelstvo ORP Vyškov podle velikostních skupin obcí

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
< 199	3	248	0,5
200 – 499	17	5 879	11,3
500 – 999	14	9 601	18,5
1 000 – 1 999	4	3 956	7,6
2 000 – 4 900	2	5 271	10,2
5 000 a více	2	26 932	51,9
celkem	42	51887	100,0

Zdroj: SLDB 2011, vlastní propočty

Občanská vybavenost je průměrná – pošta je dostupná v osmnácti obcích, povinnou devítiletou školní docházku je možné absolvovat v 7 obcích, v dalších deseti obcích je pouze základní škola s prvním stupněm. Do škol tak denně dojíždí mimo obec 1 858 žáků a studentů. Alespoň jedním zdravotním zařízením disponuje dvanáct obcí. V průměru 52,3 % domácností je vybaveno osobním počítačem a průměrně 49 % domácností je i připojeno k internetu. Na populaci ve věku 15 a více let je se základním a neukončeným vzděláním 18,1 % osob, na stejné populaci má ukončené vysokoškolské vzdělání 11,9 % osob, což je nejvyšší hodnota za všechna modelová území.

Nejvíce obydlených bytů bylo v území postaveno v období 1920 – 1970, tyto byty tvoří na současném bytovém fondu podíl 31,9 %. Další významná éra výstavby bytů nastala v letech 1981 – 2000, kdy bylo postaveno 25,1 % obydlených bytů. V letech 2001 – 2011 bylo v ORP Vyškov postaveno nejvíce obydlených bytů ze všech sledovaných území (12,2 %).

Technická infrastruktura území je jednou z nejlepších mezi sledovanými oblastmi – 88,3 % obyvatel má v bytech zavedený plyn a 75,6 % obyvatel je napojeno na kanalizační síť.

Území je zaměřeno na zemědělskou výrobu a velkou tradici zde má výroba nábytku závody (UP závody Bučovice a UP závody Rousínov dříve tvořily 35% podíl

z nábytkářské výroby v České republice). Na konci 80. let byla velmi významným podnikem v řešeném mikroregionu Zbrojovka Vyškov, na jehož tradici navázala firma Remagg, s.r.o., která však později upustila od výroby zbraní a zaměřila se na výrobu psacích strojů. V roce 1992 významné nábytkářské UP závody Rousínov přešly pod firmu Tusculum a.s., jež dodávají výrobky do největších nábytkářských řetězců (např. IKEA). Od roku 1925 v regionu působí i podnik ROSTEX Vyškov, s.r.o., který vyrábí interiérové, nábytkové či bezpečnostní kování, řemeslné nářadí a pojezdová a nábytkářská kolečka.

Největší zaměstnavatelé v území zaměstnávají okolo 250 pracovníků, kromě výše zmíněných to jsou i Bioveta Ivanovice na Hané vyrábějící veterinární léčiva, Nemocnice Vyškov, Vydos Bus či ZOD Haná Švábenice, Roštěnice a.s. Významnou roli v zaměstnanosti obyvatel území hraje i existence průmyslových zón v blízkosti Vyškova a Rousínova. Svou tradici má ve Vyškově i armádní výcvik, neboť právě ve Vyškově má své sídlo i část Univerzity obrany či Vojenská akademie výcviku.

ORP Vyškov na západě ohraničuje Moravský kras, z jihozápadní strany slavkovské bojiště a na severovýchodě přechází v úrodnou nížinu Hané. Střed území má plochý reliéf, neboť od jihozápadu k severovýchodu se ve středu území táhne Dyjskosvratecký úval a Vyškovská brána. Nejvyšším bodem území je 600 m n. m. ležící vrch Kojál u obce Krásensko. Ve středu území je matricí zemědělská půda (44,8 % území) a severozápadně tvoří matrici lesní plochy Českomoravské vrchoviny (42,9 %). Malá enkláva lesních porostů se nachází i v jihovýchodním cípu území. Výraznou linii v území tvoří dálnice D1 a u Vyškova napojující se rychlostní komunikace R 46 do Olomouce. Těmito dvěma významnými tahy má mikroregion zajištěné výhodné dopravní spojení s dvěma krajskými městy – Brnem a přes Prostějov s Olomoucí. Ostatní obce jsou propojeny komunikacemi II. třídy, které jsou však vzhledem k tranzitnímu charakteru území poměrně dobře udržovány. Železniční doprava nemá v území tak vysoký význam jako silniční doprava, přesto je ve Vyškově železniční uzel na trati Brno – Bohumín a Brno – Jeseník. Železnice je však jednokolejná a neodpovídá požadavkům na rychlostní trati. Majoritním dopravcem v území je Vydos Bus, dopravní obslužnosti velmi napomohlo napojení území na IDS JMK. Přímé autobusové či vlakové spojení do největších blízkých center Brna, Prostějova, Olomouce má mimo Vyškova i řada dalších obcí. Za prací tak velmi snadno může denně hromadnou dopravou dojíždět mimo obec 3 919 zaměstnaných.

Cyklostezky nejsou v území propojené, pouze krátké izolované stezky v Ivanovicích a Vyškově nezajišťují dostupnost s okolními obcemi či rekreačními místy. Jedinou cyklostezkou, která v území spojuje Vyškov s Blanskem, se lze dostat až k jeskyním v Moravském krasu.

Územím neprotékají významnější vodní toky, pouze Vyškovem protéká větší řeka Haná, která ústí do řeky Moravy, a na jihozápadě území řeka Rakovec. Vodní plochy tvoří pouze 0,8 % území, přesto se zde nachází vodní nádrž Opatovice či menší vodní plochy (Pístovický rybník, Lysovický rybník, Pruský rybník).

Dominantou města Vyškov je zámek se zámeckým parkem, na nějž navazuje zoologická zahrada a nedaleký Dinopark s modely pravěkých ještěřů. Za městem na vyškovském letišti je k vidění vojenská technika několika generací i objevené části letadel havarovaných za 2. světové války.

ORP Rosice

Modelové území ORP Rosice se nachází v jihozápadní části okresu Brno-venkov v Jihomoravském kraji a sousedí s ORP Tišnov na severu, na východě s ORP Kuřim, ORP Brno a ORP Šlapanice. Na jihu sdílí hranici spolu s ORP Ivančice. Západně k území přiléhá ORP Náměšť nad Oslavou a ORP Velké Meziříčí.

Řešené území ORP Rosice má rozlohu 174 km² a na jeho území leží 24 obcí: Babice u Rosic, Domašov, Javůrek, Kratochvilka, Lesní Hluboké, Litostrov, Lukovany, Ostrovačice, Příbram na Moravě, Přibyslavice, Rosice, Rudka, Říčany, Říčky, Stanoviště, Tetčice, Újezd u Rosic, Veverské Knínice, Vysoké Popovice, Zakřany, Zálesná Zhoř, Zastávka, Zbraslav a Zbýšov.

Obr. 17 Modelové území ORP Rosice

Zdroj: ČSÚ, 2016

Status města mají obce Rosice a Zbýšov, status městyse obec Ostrovačice. Ve studovaném území žije 24 467 obyvatel. V území je nejvíce obcí s 200 až 999 obyvateli, což dokládá tab. 13. Populačně největší je město Rosice, ve kterém žije 5 895 obyvatel, což je 23,3 % obyvatel z celého území. Hustota zalidnění území se blíží k hranici definující městské oblasti, přesto stále ještě s hodnotou 145 obyvatel/km² zůstává venkovskou oblastí. Ve venkovských obcích žije 34,0 % obyvatel. Charakter těchto venkovských obcí, ležících v blízkém zázemí krajského města Brna je poněkud odlišný od studovaných území.

Tab. 13 Obyvatelstvo ORP Rosice podle velikostních skupin obcí

velikostní kategorie	počet obcí	počet obyvatel	podíl obyvatel (%)
< 199	2	187	0,7
200 – 499	8	2 807	11,1
500 – 999	8	5 616	22,2
1 000 – 1 999	2	2 393	9,5

2 000 – 4 900	3	8 415	33,2
5 000 – 9 999	1	5 895	23,3
celkem	24	25313	100,0

Zdroj: SLDB 2011, vlastní propočty

Ze studovaných území vykazuje ORP Rosice nejvýraznější pozitivní salda migrace. Území je dobře občansky vybaveno – v devíti obcích je dostupná pošta a v osmi obcích se nachází minimálně jedno zařízení se zdravotní péčí. Povinná devítiletá školní docházka je dostupná v pěti obcích a v dalších sedmi obcích se vyskytuje škola s prvním stupněm. Do škol tak mimo obec denně vyjíždí 1 059 žáků a studentů.

Velmi vysoký je i poměr vzdělanosti obyvatel. Se základním či neukončeným vzděláním žije v území 18,4 % osob na populaci ve věku 15 a více let, ale 11 % osob má ukončené vysokoškolské vzdělání. V průměru je 56,4 % domácností vybaveno osobním počítačem a 53,6 % obyvatel je připojeno k internetu. Index stáří je na Rosicku 110,6.

Největší podíl obydlených bytů byl na území postaven v období 1920 – 1970 (38,6 %), v období 2001 – 2011 však výstavba bytů významně pokračuje. V tomto období bylo postaveno 11,6 % obydlených bytů, což po ORP Vyškov představuje druhou nejvyšší hodnotu mezi sledovanými oblastmi. Území disponuje i velmi dobrou technickou infrastrukturou – 84,5 % obyvatel má v domácnostech zavedený plyn a 75,6 % obyvatel je napojeno na kanalizační síť.

Největším zaměstnavatelem je v území Automotodrom Brno, a. s. provozující sportovní zařízení, který zaměstnává 759 pracovníků a velkoobchod s elektrospotřebiči a elektronikou Pro Tec CS, s.r.o., který zaměstnává cca 349 zaměstnanců. Ostatní firmy zaměstnávají do 250 zaměstnanců, přesto jsou v mikroregionu významnými podniky. Patří mezi ně pekárna Penam, a.s., dopravce ADOSA, a. s. zaměstnává 130 zaměstnanců či u Moravského Plynostavu, a.s. pracuje 117 zaměstnanců. Podíl zaměstnanosti v zemědělství je 5,9 %, což je mírně nad celorepublikovým průměrem (5,8 %).

Blízkost území ORP Rosice k druhému největšímu městu republiky, Brnu, přináší do mikroregionu mj. i vynikající dopravní dostupnost. Nejvýznamnějším dopravním koridorem je v severní části probíhající dálnice D1 se třemi dálniční sjezdy u Rosic, Ostrovačic a Lesního Hlubokého. Jih území protíná silnice I. třídy I/23

spojující řešené území s Brnem a následně jižními Čechami. Střed území je protkán komunikacemi II. a III. třídy zajišťující spojení menších obcí s centry v území i za jeho hranicemi. Železniční doprava je pouze jednokolejná a má zejména místní charakter. Plánované je proto zdvojkolejnění na úseku Střelice – Zastávka a jeho elektrifikace. Hromadná doprava ve všech obcích napojena na Integrovaný dopravní systém Jihomoravského kraje (IDS JMK) a spojení do Brna je velmi frekventované a využívané. Obyvatelé přesto více upřednostňují individuální automobilovou dopravu. Vzhledem k dostupnosti území i četnosti autobusových linek do velkých center (zejména Brna) umožňuje bez problémů denně dojíždět za prací 3 431 zaměstnaným.

ORP Rosice se nachází ve středu Boskovické a Oslavanské brázdy v Bítešské vrchovině s mozaikovitou matricí. Území dotvářejí údolní nivy Bobravy a Říčanského potoka, které jsou téměř celé zemědělsky využívány. Zemědělská půda se rozkládá na 45,7 % území a 45,1 % území náleží lesním pozemkům, které ve výběžcích z Českomoravské vrchoviny zasahují do území ze západu a východu. Výraznou linii v území tvoří na severu území koridor dálnice D1. Vodní plochy zaujímají pouze 0,5 % území, a tak kromě malých lokálních potůčků Bobravy a Říčanského potoka procházejících zejména Rosicemi není na území žádná vodní nádrž či rybník.

Dominantou území je renesanční Rosický zámek s arkádami a se zámeckým parkem a zahradou či na návrší nad zámek stojící chrám sv. Martina.

Díky výhodné poloze území v blízkosti krajského města a kvalitní infrastruktury i dobré dopravní dostupnosti se do zájmového území stěhují nové rodiny s dětmi a mladí lidé, kteří zde rodiny zakládají.

5.3.4 Zhodnocení analýzy modelových venkovských oblastí na základě tvrdých dat

Tvrdá data mají nezastupitelnou roli v prvotní diferenciaci mikroregionů v území. Pro jejich explicitní, exaktní a numerické vlastnosti, které umožňují přehlednější srovnání a nezávislé konstrukce závěrů, byly využity i pro deskripci a lokální analýzu modelových venkovských prostorů. Tato data jsou obvykle i jediným komparativním zdrojem informací při národní či evropské diskuzi a formulaci strategických a koncepčních dokumentů. Výše uvedená analýza tudíž předkládá detailnější popis navržených typů venkovských oblastí na modelových ORP, prezentuje

lokální odchylky u proměnných, které nebyly na mikroregionální úrovni zjevné, a představuje úvod pro porozumění výsledků dotazníkového šetření a subjektivního hodnocení.

Přes nespornou objektivitu statistických dat je nutné při formulování typologie venkova upozornit na jejich nedostatečnost, neboť tvrdá data jen obtížně zohledňují lokální specifika a nereflektují preference či vztahy v daném území. Následující kap. 5.4 proto rozšiřuje deskripci modelových venkovských prostorů o výsledky empirického šetření založeného na hodnocení měkkých indikátorů.

5.4 Analýza dotazníkového šetření a výsledky subjektivního hodnocení

Ve všech deseti modelových územích bylo realizováno dotazníkové šetření, které vycházelo z hlavního cíle disertační práce, reflektovalo stanovené dílčí cíle a současně plnilo funkci základního prvku pro naplnění dílčího cíle č. 4. Dotazník byl konstruován pro terénní šetření na lokální úrovni a v 15 položkách zjišťuje subjektivní vnímání rezidentů modelových území.

Dotazníkové šetření probíhalo vždy v obcích s rozšířenou působností, neboť ta jsou v daném území přirozenými a nejbližšími centry pro okolní obce. Pro sběr dat byla využita metoda osobního dotazování PAPI (s využitím papírového dotazníku, který je součástí přílohy 3). Paralelně s dotazníkovým šetřením probíhalo i subjektivní hodnocení jednotlivých modelových území. Pro obě metody je zcela klíčová interakce s místním obyvatelstvem, a proto byla dotazníková šetření realizována na farmářských či venkovských trzích v centrech jednotlivých území – městech vykonávajících rozšířenou působnost. Místní trhy jsou velmi populární kulturně-společenskou akcí, která je hojně navštěvovaná nejen místními obyvateli, ale i rezidenty okolních obcí. Trhy tak skýtají příležitost nejen k nákupu výrobků a potravin od místních řemeslníků a producentů, ale jsou pro místní obyvatele také událostí, kde se lze potkat se známými a sousedy. Realizace výzkumu na trzích současně přinesla sekundární zjištění o socioekonomických a behaviorálních aspektech místních obyvatel, které poměrně věrně indikují charakter dané oblasti, což potvrzuje např. i Halásovo et al. (2012) zjištění či Clokeho (2006) pojetí vymezení venkovského prostoru.

Pro souhlas s realizací dotazníkového šetření na místních trzích byli osloveni představitelé jednotlivých řešených oblastí. Pětina oslovených obcí zpočátku neprojevila zájem o zařazení do výzkumu. Nejčastějším důvodem byla obava o časové zatížení a nutnost participace na výzkumu představitelů měst. Po telefonickém kontaktu a bližším vysvětlení harmonogramu a způsobu realizace výzkumu všechny oslovené obce souhlasily s uskutečněním výzkumu. Během terénního sběru dat bylo zároveň provedeno několik krátkých neformálních rozhovorů s organizátory trhů, výjimečně i s představiteli měst, které pomohly dokreslit současný stav v modelových ORP.

Dotazníková šetření probíhala v období květen 2015 až březen 2016 a přesný harmonogram terénního sběru dat je zaznamenán v tab. 14. Samotné realizaci dotazníkového šetření předcházela v březnu 2015 pilotáž, do níž bylo zapojeno vedení jednotlivých měst (starostové, místostarostové a jejich sekretariáty). Sumář výsledků vyhodnocených jednotlivých položek dotazníku je součástí přílohy 4.

Tab. 14 Realizace dotazníkových šetření

typ venkova	místo šetření	datum šetření	počet respondentů
Progresivní venkov	Velké Meziříčí	13. 5. 2015	83
	Litovel	13. 6. 2015	71
	Znojmo	29. 3. 2016	102
Deficitní venkov	Šternberk	12. 9. 2015	90
	Moravská Třebová	30. 4. 2015	88
	Lipník nad Bečvou	11. 12. 2015	60
	Třebíč	26. 9. 2015	94
	Kroměříž	22. 5. 2015	87
Suburbánní venkov	Vyškov	6. 5. 2015	93
	Rosice	30. 5. 2015	81

Zdroj: Stonawská, 2015

Souběžně s dotazníkovým šetřením probíhalo subjektivní hodnocení tří tematických částí: architektury a urbanismu, sociálních aspektů života v dané oblasti a životního prostředí ve zvolených modelových územích. Výčet hodnocených aspektů popisuje tab. 2 a podrobněji jsou rozvedeny v příloze 5, která obsahuje formulář pro nezúčastněné pozorování.

Výsledky z terénního šetření byly podpořeny fotodokumentací a pomocí měkkých dat poskytují podrobnější lokální pohled na typologii venkovských oblastí skrze modelové území.

5.4.1 Moravský progresivní venkov

Subjektivní šetření na lokální úrovni bylo realizováno v modelových oblastech ORP Velké Meziříčí, ORP Litovel a ORP Znojmo a několika vybraných venkovských obcích v daném území. Stanovit termín realizace dotazníkového šetření nebylo ani v jednom z měst problém. Trhy mají v Litovli a Znojmě dlouhodobou tradici, konají se pravidelně v několika týdenním cyklu a při kulturních akcích jsou i tematicky laděné. Ve Velkém Meziříčí se do roku 2011 konaly pouze velikonoční a vánoční trhy, nyní již jsou tradičně od začátku jara pravidelnou akcí konanou na Náměstí.

Ve Velkém Meziříčí, Litovli a Znojmě bylo celkem shromážděno 256 validních (plně a srozumitelně vyplněných) dotazníků. Podle první části dotazníku byla identifikována příslušnost respondentů k obci, v níž žijí. Na květnových řemeslných trzích ve Velkém Meziříčí bylo z celkem oslovených 83 respondentů 71 % respondentů rezidenty venkovských obcí s méně než 2 000 obyvatel. V Litovli 64 % respondentů bylo rezidenty venkovských obcí a ve Znojmě 87 % oslovených respondentů bylo obyvateli venkovských obcí.

Jedním z faktorů určujících charakteristiky rozvoje obce je i volba vytápění obydlených bytů, což potvrdily i odpovědi v dotazníkovém šetření. Většina respondentů v progresivním venkově k vytápění svých obydlí využívá více zdrojů. Uhlí či zemní plyn jako primární zdroj využívá přibližně stejný podíl dotazovaných. Nejméně je v šetřených oblastech využíváno centrální dálkové vytápění, naopak v porovnání s ostatními modelovými územími je právě v progresivním venkově nejvíce využíváno obnovitelných zdrojů energie (v průměru 9 %).

Obr. 18 RD v obci Podmyče (ORP Znojmo)

Zdroj: Stonawská, 2016

Obr. 19 RD v obci Dyjákovičky (ORP Znojmo)

Zdroj: Stonawská, 2016

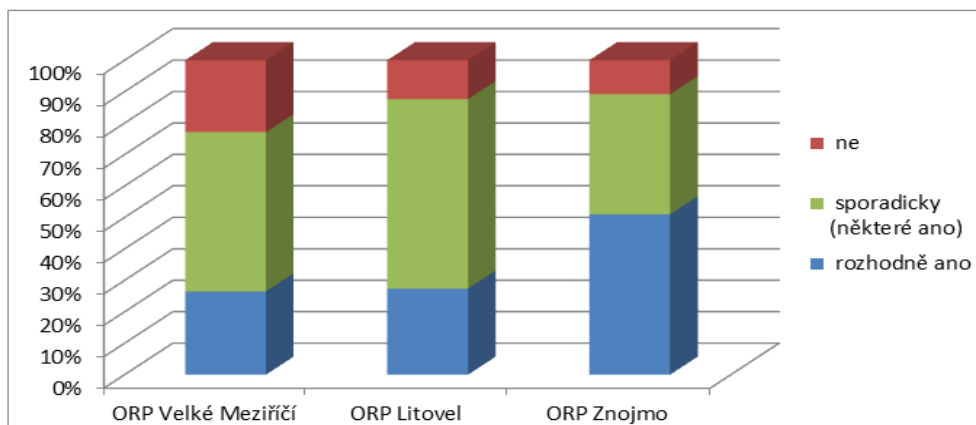
Modelová území v progresivním venkově disponují dobrou dopravní infrastrukturou, komunikace propojují všechny obce a hromadná doprava spojuje menší obce s centry ve všední dny v pravidelných intervalech. Přesto osobní individuální dopravu využívá za cestami do školy, za prací či službami v průměru 62 % dotazovaných, nejčastěji volí osobní automobil.

Obce, ve kterých respondenti žijí, považuje 61 % za dostatečně občansky vybavené (obchod, pošta, škola, hřiště, aj.). Nejvíce respondenti postrádali blíže dostupného lékaře či obchod. Na řešeném území ORP Znojmo je 17 % respondentů rozhodně nespokojeno s občanskou vybaveností, naopak v ORP Velké Meziříčí 25 % respondentů občanská vybavenost jejich obce zcela vyhovuje.

Je známým faktem, že řešené oblasti jsou atraktivními a velmi oblíbenými destinacemi pro trávení volného času. Dokládá to i preference místa k zakládání druhého bydlení, což je nejvíce patrné v ORP Znojmo – právě zde se 70 % respondentů domnívá, že chataři a chalupáři tvoří výraznou skupinu v místě, kde žijí.

Všechna řešená modelová venkovská území zařazená dle statistické analýzy do kategorie progresivní venkov vykazují spokojenost obyvatel s kulturním životem – v průměru 85 % všech dotazovaných v progresivním venkově se domnívá, že v obci je dostatek kulturního vyžití (v ORP Znojmo je dokonce 96 % respondentů spokojeno s kulturními akcemi). Kulturní a folklórní tradice se v obcích nejen tradičně konají, ale jsou i obnovovány – v ORP Litovel se podle 62 % oslovených obnovují některé folklórní a kulturní tradice, v ORP Velké Meziříčí si to myslí 51 % respondentů,

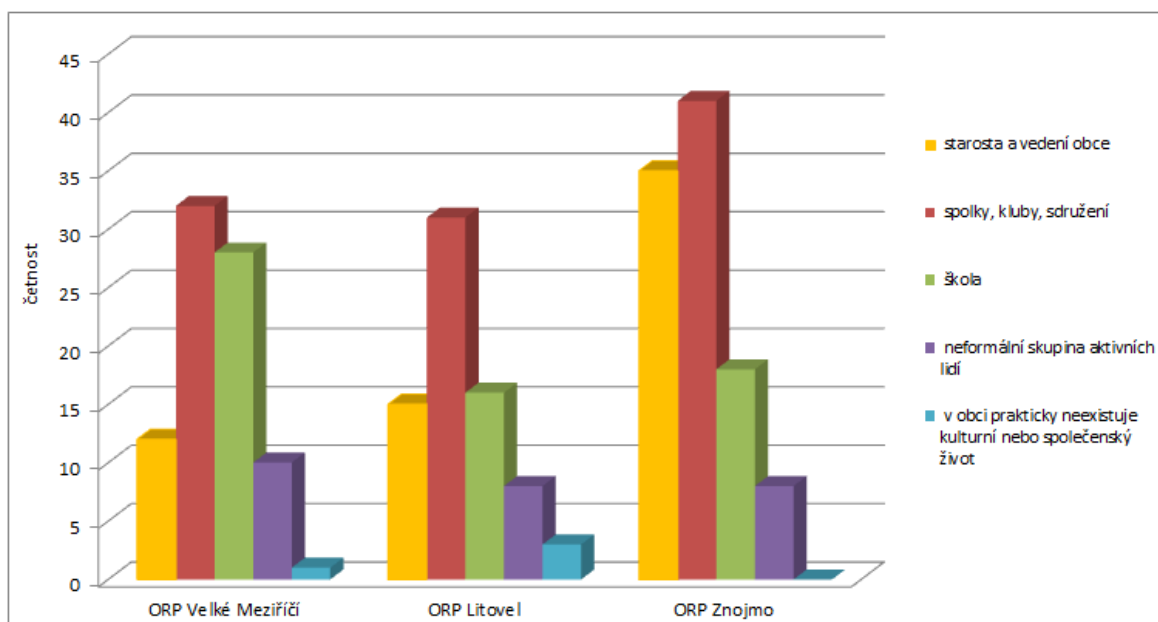
nepochybný souhlas s obnovováním tradic vyslovalo 51 % dotázaných z ORP Znojmo. Rozložení výsledků odpovědí na tuto položku je jasněji patrné na grafu 1.

Graf 1 Výsledky odpovědí v progresivním venkově na dotazníkovou položku 7 – zda jsou v obci dodržovány či znovu obnovovány kulturní a folklórní tradice

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

V obcích progresivního venkova jsou iniciátory kulturního a společenského života převážně spolky, kluby a sdružení (v průměru 40 %), obyvatelé však cítí i snahu a zájem vedení obce se starostou a pozitivně vnímají i zapojení škol a neformálních skupin aktivních lidí. Samotní občané se do společenského dění rádi zapojují a podílejí se na realizaci a organizaci dětských dnů, sportovních soutěží, balů nebo oslav svátků. Z celkového počtu 256 respondentů se pouze v průměru 8 % vůbec nezapojuje do společenského života ve své obci. Participace na kulturních a společenských akcích v jednotlivých šetřeních ORP je podrobněji rozvedena v grafu 2.

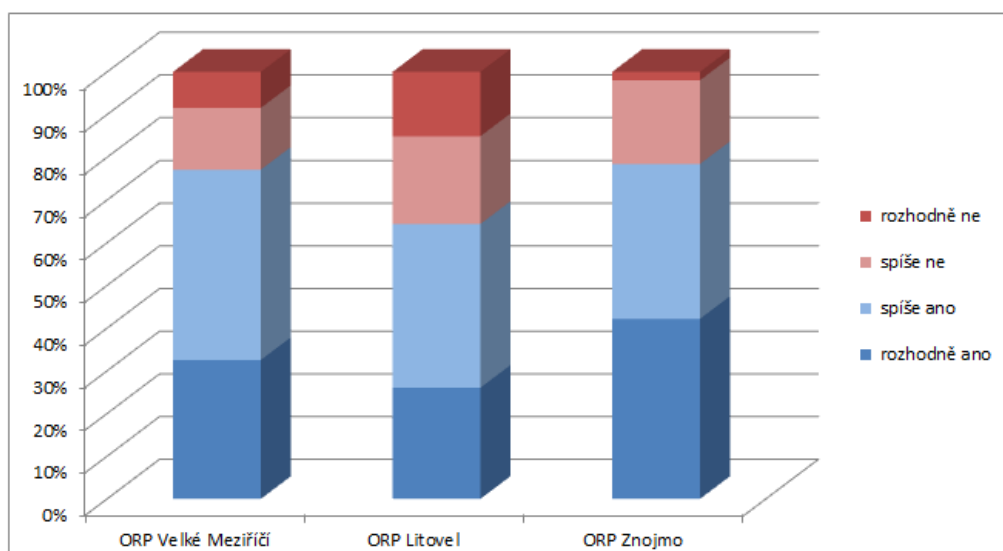

Graf 2 Výsledky odpovědí v progresivním venkově na dotazníkovou položku 9 – kdo je hlavním iniciátorem kulturního a společenského života ve Vaší obci

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

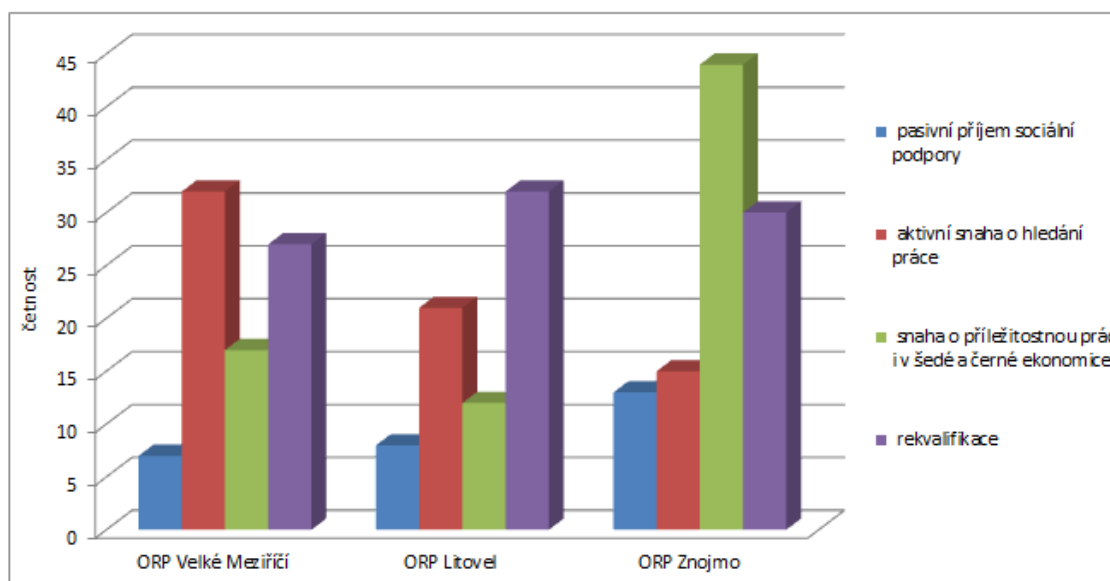
S dostatkem kulturních akcí je částečně spojen i cestovní ruch, který je ze všech řešených modelových území právě na progresivním venkově nejvíce rozšířený. V průměru 65 % dotázaných si ve zkoumaných oblastech progresivního venkova přeje další rozvoj cestovního ruchu, neboť jej vnímá jako zdroj nových pracovních příležitostí a financí pro obec. Nejvíce jsou k rozvoji cestovního ruchu nakloněni obyvatelé ORP Znojmo (88 % respondentů). Naopak protikladně je vnímán potenciální rozvoj cestovního ruchu v ORP Velké Meziříčí, kde byly na tuto položku zaznamenány nejvíce odmítavé odpovědi – 29 % dotázaných považuje cestovní ruch spíše rušivý. Přesto bylo přání podporovat rozvoj cestovního ruchu v těchto oblastech nejmarkantnější v porovnání s ostatními územími.

V položkách zjišťujících potenciály k rozvoji území byli rezidenti obcí na progresivním venkově ve svých odpovědích velmi pozitivní. Patrná je i spokojenost občanů s příznivými podmínkami pro rozvoj podnikání v jejich mikroregionech (viz graf 3).

Graf 3 Výsledky odpovědí v progresivním venkově na dotazníkovou položku 11 – zda jsou v obci příznivé podmínky pro rozvoj podnikání

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

Graf 4 Výsledky odpovědí v progresivním venkově na dotazníkovou položku 11 – jakou strategii využívají nezaměstnaní v dané obci

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

Respondenti se domnívají, že nezaměstnaní v jejich obcích nejsou pouze pasivními příjemci sociálních podpor, ale snaží se rekvalifikovat, aktivně hledat práci a případně si přivydělávají u místních podnikatelů při sezónních pracích. Tento fenomén je nejpatrnější v ORP Znojmo (viz graf 4), kde podle slov respondentů

„v sezóně prakticky neexistuje nezaměstnanost – od jara, kdy začínají práce v zemědělství, do podzimu, kdy je všude po okolí plno turistů.“

Aby respondenti považovali život v jejich obci za kvalitní, je pro ně nejdůležitější klidné bydlení a dobré mezilidské vztahy. Nejvíce si cení klidného bydlení v ORP Velké Meziříčí (45 % respondentů), v ORP Znojmo si nejvíce váží dobrých mezilidských vztahů (40 %). Oproti ostatním řešeným územím respondenti z prosperujícího venkova pro kvalitní život v obci potřebují i kulturní vyžití. Z pohledu kvality života je obec, v níž respondenti žijí i atraktivní pro 84 % respondentů z mikroregionu Velkého Meziříčí, pro 77 % dotázaných v ORP Litovel a 76 % odpovídajících v ORP Znojmo.

Z celkového počtu respondentů se pouze 3 lidé nedomnívají, že oblast, ve které žijí, by se dala považovat za venkov a 7 osob by místo kde žijí, označili spíše za městskou oblast. Ze statistického pohledu lze tato tvrzení chápat jako nerelevantní odchylku.

Při terénním šetření bylo na první pohled zřejmé, že obce ležící v řešených modelových územích prosperují. Příjezdové komunikace do obcí byly v udržovaném stavu, stejně jako jejich okolí. Veřejné prostory obcí působily udržovaným dojmem, veřejná zeleň byla upravovaná, pohostinství či restaurace na návších nepůsobily rušivým dojmem, naopak svými upravenými venkovními posezeními dokreslovaly ráz a charakter obce. Navštívené obce byly obvykle dobře občansky vybavené (nechyběla dětská hřiště, menší obchod se smíšeným zbožím či pohostinství). V obcích bylo obvykle několik míst pro společné setkávání obyvatel (fotbalové hřiště, náves, společenský dům), které rovněž působily udržovaným dojmem.

Obr. 20 Náves s obecním úřadem v Bouzově (ORP Litovel)

Zdroj: Stonawská, 2015

Obr. 21 Náves v Netíně s dominantou obce – kostelem Nanebevzetí Panny Marie (ORP Velké Meziříčí)

Zdroj: Stonawská, 2015

Intravilán obcí se na progresivním moravském venkově rozšiřuje. Nejen v blízkosti měst a center řešených území, ale i v menších, od měst vzdálenějších malých obcích vzniká nová výstavba rodinných domů a spolu s ní se i rozšiřuje počet a délka cyklostezek, turistických okruhů s informačními tabulemi. V samotném jádru obcí je většina rodinných domů a veřejných staveb zrekonstruovaná.

Obr. 22 Výstavba RD v obci Pňovice (ORP Litovel)

Zdroj: Stonawská, 2016

Obr. 23 Výstavba RD a další stavební parcely v Citonicích (ORP Znojmo)

Zdroj: Stonawská, 2016

Místem, kde se denně setkávají obyvatelé vesnic a současně pro návštěvníky i prvním seznámením s obcí, jsou zastávky a nádraží veřejné dopravy. Na základě subjektivního šetření byly navštíveny zastávky v některých obcích v šetřeném území, všechny však byly zrekonstruované či udržované.

Obr. 24 Vlaková zastávka v Citonicích (ORP Znojmo)

Zdroj: Stonawská, 2016

Obr. 25 Autobusová zastávka v Pňovicích (ORP Litovel)

Zdroj: Stonawská, 2016

Na základě krátkých rozhovorů během a po dotazníkovém šetření s respondenty a na základě fotogalerií zveřejněných na webových stránkách obcí lze říci, že v obcích je veden bohatý kulturní a společenský život. Webové portály informují o celé řadě pravidelně se konajících folklórních akcích, plesech, zábavách, dětských dnech, sportovních akcích a společenských událostech. Sami respondenti se při otázkách na kulturní život v obci rozpovídali, co je v nejbližší době čeká za události a s úsměvy vzpomínali na již uskutečněné.

O kulturně historické dědictví je v obcích dobře pečováno – na místech subjektivního šetření byl okolo drobných sakrálních staveb vysekán travní porost, na samotných stavbách byly viditelné známky oprav, fara i kostel v obcích působily udržovaným dojmem.

Obr. 26 Křížová cesta k hrobce v Netině
(ORP Velké Meziříčí)

Zdroj: Stonawská, 2015

Obr. 27 Boží muka za obcí Náklo (ORP Litovel)

Zdroj: Stonawská, 2016

Černé skládky nebyly v rámci šetření identifikovány, vyloučené skupiny obyvatel jsou dle slov místních rezidentů v minoritním zastoupení a nepůsobí v obcích nijak rušivě.

5.4.2 Moravský deficitní venkov

Na základě statistického vymezení bylo jako deficitní venkov definováno 28 ORP, které zaujímají 42 % území Moravy. Vzhledem k různé geografické poloze těchto oblastí a nejednoznačným odchylkám mezi proměnnými, bylo pro terénní část výzkumu založeného na měkkých charakteristikách zvoleno větší zastoupení modelových území z tohoto souboru. Terénní subjektivní šetření bylo realizováno v průběhu druhé poloviny roku 2015 v modelových oblastech ORP Šternberk, ORP Moravská Třebová, ORP Lipník nad Bečvou, ORP Třebíč a ORP Kroměříž a na lokální úrovni v několika vybraných venkovských obcích v zájmových oblastech. Termíny realizace dotazníkových šetření byly uzpůsobeny konání trhů v centrech zkoumaných oblastí. V Kroměříži, Šternberku a Moravské Třebové mají trhy již několikaletou tradici a konají se pravidelně jednou za měsíc od jara do podzimu, navíc jsou ve městech i vánoční trhy v době adventu. V Lipníku nad Bečvou a Třebíči se pravidelně konají jen vánoční či adventní trhy. Od roku 2014 se v Třebíči u domu dětí a mládeže konají od jara farmářské a řemeslné trhy a 3x do roka i bleší trhy.

Dotazníkového šetření v deficitním venkově se zúčastnilo celkem 419 respondentů, z nichž 41 % bylo rezidenty venkovských obcí. Ve Šternberku převažovaly odpovědi od obyvatel žijících v obcích nad 2 000 obyvatel (72 %), obdobně jako v Kroměříži (69 %). Naopak nejvíce respondentů přijelo z venkovských obcí na trhy do Moravské Třebové (53 %) a na adventní trhy do Lipníku nad Bečvou (51 %).

Druh a způsob vytápění domovů je jednou z charakteristik rozvoje obcí, která byla zjišťována první dotazníkovou položkou. V řešených oblastech je shodně zcela mizivé využívání zdrojů obnovitelné energie pro vytápění domovů, respondenti využívají nejčastěji kotle na pevná paliva. Vzhledem k poměrně vysokému zastoupení rezidentů měst bylo druhým nejčastějším způsobem vytápění centrální dálkové vytápění.

Poměrně značné množství respondentů v těchto oblastech denně dojíždí mimo svou obec za prací či do školy. V ORP Lipník nad Bečvou (68 %) a v ORP Kroměříž 63 % respondentů nejčastěji cestuje individuálně autem či v letních měsících na kole, naopak nejvíce využívají k přesunu veřejnou dopravu v ORP Šternberk (71 %), ORP Moravské Třebové (65 %) a v ORP Třebíč (53 %).

Obr. 28 Vlakové nádraží Domašov nad Bystřicí (ORP Šternberk)

Zdroj: Stonawská, 2015

Obr. 29 Vlakové nádraží v Moravské Třebové (ORP Moravská Třebová)

Zdroj: Stonawská, 2016

S občanskou vybaveností obcí je nespokojeno 72 % respondentů, přičemž nejznepokojivější situace byla identifikována na území ORP Lipník nad Bečvou, kde obchody, knihovny, školy či lékaři spíše chybí 83 % respondentům a v ORP Kroměříži

82 % dotázaným. Nad nedostatečnou občanskou vybaveností si obyvatelé deficitních venkovských oblastí posteskli nejvíce ze všech sledovaných území.

Zvolené modelové oblasti jsou dle slov respondentů místem pro individuální chataření, odpovědělo takto v průměru 70 % dotázaných, výraznější akcent vytváří sekundární bydlení v ORP Šternberk (21 %), ORP Třebíč (37 %) a ORP Kroměříž (21 %).

Poměrně nevyvážené panují názory na rozvoj cestovního ruchu. V ORP Šternberk a ORP Lipník nad Bečvou není cestovní ruch vnímán příliš pozitivně, naopak v ORP Kroměříž jej 78 % respondentů podporuje a vnímá cestovní ruch jako nový zdroj pracovních příležitostí a financí pro obce. V ORP Třebíč byly identifikovány dvě skupiny obyvatel, které zastávají zcela antagonistické názory – 52 % si přeje rozvoj cestovního ruchu z důvodu nových benefitů pro oblast a pro 46 % je cestovní ruch rušivým.

Obr. 30 Památník v místě pracovního tábora a pohřebiště žen za 2. sv. války v Dětrichově u Moravské Třebové (ORP Moravská Třebová)

Zdroj: Stonawská, 2015

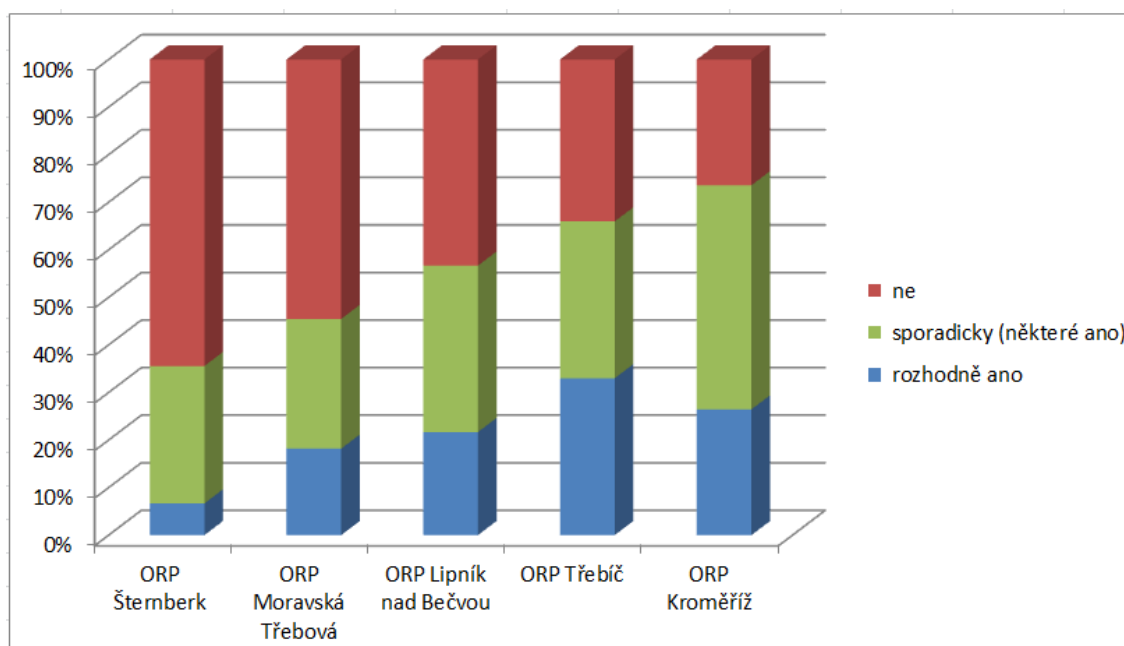

Obr. 31 Turistická značka v místě pracovního tábora v Dětrichově u Moravské Třebové (ORP Moravská Třebová)

Zdroj: Stonawská, 2015

Mimo ORP Třebíče, kde je s kulturním vyžitím spokojeno 63 % (z toho 19 % rozhodně souhlasí s dostatkem kulturního vyžití), ve zbylých obcích panuje u více než poloviny dotázaných nespokojenost (v ORP Lipník nad Bečvou 69 %, v ORP Šternberk 60 %). Více než polovina dotázaných je toho názoru, že v ORP Moravské Třebové (55 %) a v ORP Šternberk (64 %) nedochází k obnově a dodržování kulturních

či folklórních tradic. V ORP Lipník nad Bečvou nejsou tradice dodržovány jen podle 44 % dotázaných. Respondenti z ORP Třebíč se rozdělili na třetiny – 33 % dotazovaných tvrdí, že tradice jsou rozhodně dodržovány a obnovovány, 33 % respondentů se domnívá, že jde jen o některé tradice a 34 % dotázaných je přesvědčeno, že tradice nejsou v jejich obci ani dodržovány, ani obnovovány. V ORP Kroměříži se podle 47 % dotázaných některé tradice dodržují.

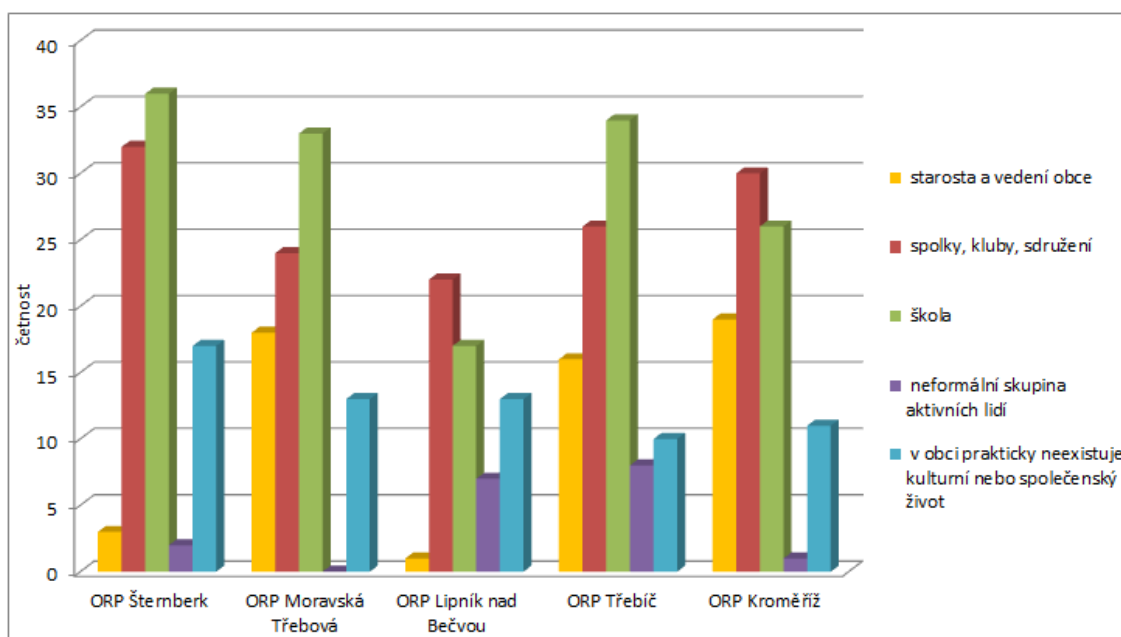

Graf 5 Výsledky odpovědí v deficitním venkově na dotazníkovou položku 5 – zda jsou v obci dodržovány či znovu obnovovány kulturní a folklórní tradice

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

Kulturní a spolková činnost není v těchto oblastech prioritním bodem zájmu a bývá podporována spíše v omezené míře. Vyslovilo se tak v průměru 48 % všech dotázaných. Jako zcela zbytečnou vnímá podporu spolkové činnosti 48 % respondentů v ORP Šternberk a 43 % v ORP Kroměříž, kteří to vnímají jako důsledek nedostatku financí v rozpočtu obcí.

Za hlavního iniciátora společenského či kulturního dění jsou považováni spolky, kluby, sdružení (v průměru 32 %) a školy (v průměru 34 %). V ORP Lipník nad Bečvou jsou poměrně iniciativní i neformální skupinky aktivních lidí (12 %). V průměru 16 % dotázaných se domnívá, že v obci prakticky žádný kulturní či společenský život neexistuje. Starosta či vedení obce se nejvíce iniciuje v ORP Kroměříž (22 %) a v ORP Moravská Třebová (20 %).

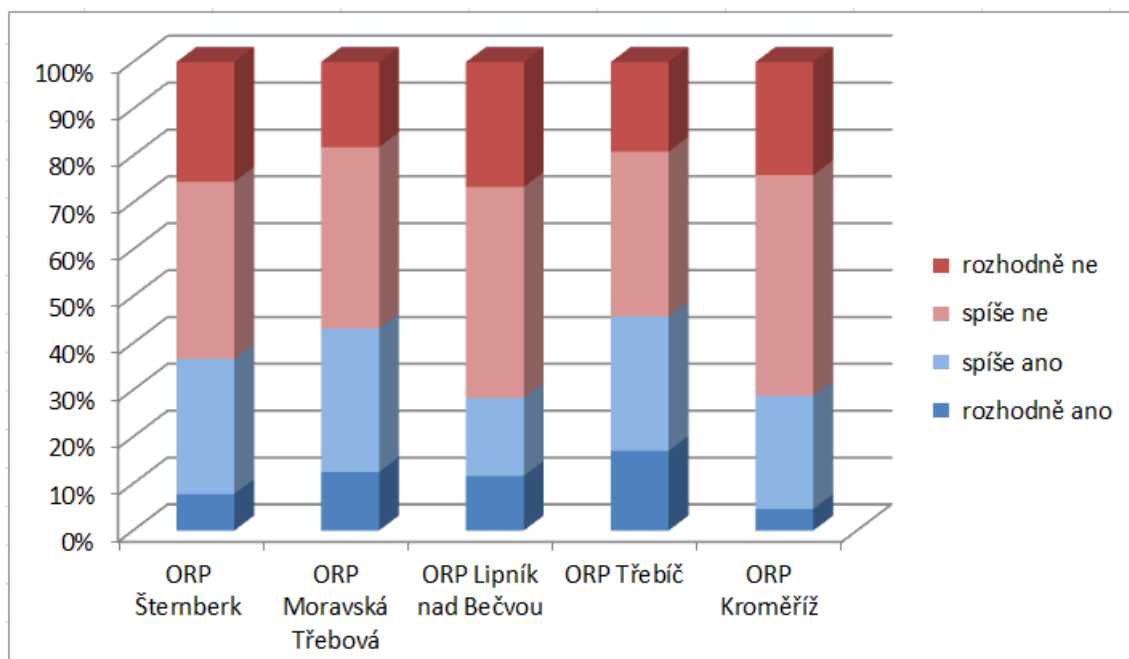

Graf 6 Výsledky odpovědí v deficitním venkově na dotazníkovou položku 9 – kdo je hlavním iniciátorem kulturního a společenského života v obci

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

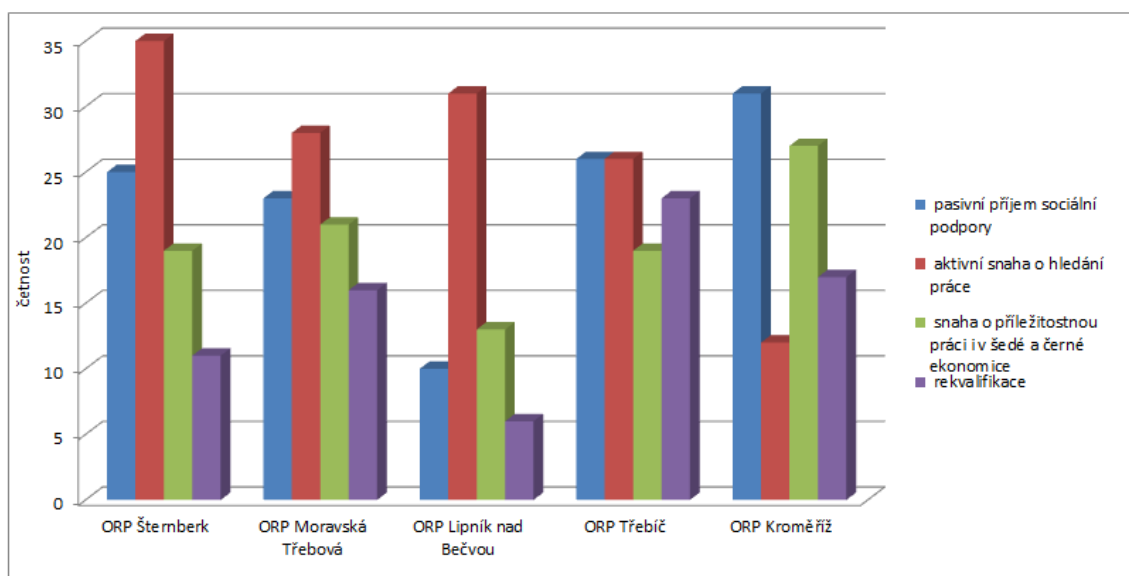
Na společenském dění se ve svých obcích samotní občané téměř nepodílejí, anebo se jedná o jednotlivce. Striktně odmítl účast občanů na kulturním životě obce průměrný počet 43 % dotázaných, přičemž v ORP Šternberku a ORP Kroměříži si to myslí polovina obyvatel. Samotní jednotlivci se spolupodílí na společenském dění průměrně 38 %, z toho o poznání více v ORP Třebíči 41 %.

Obyvatelé modelových oblastí v deficitním venkově jsou poměrně skeptičtí ohledně trhu práce a prostoru pro podnikání. V průměru 63 % dotázaných si nemyslí, že by v jejich obci byly příznivé podmínky pro rozvoj podnikání. Nejhorší situaci pro podnikání spatřují dotazovaní v ORP Lipník nad Bečvou a ORP Kroměříži. V ORP Lipníku nad Bečvou 72 % respondentů nezastává názor, že by jejich oblast nabízela možnosti pro podnikání, v ORP Kroměříž to stejně cítí 71 % dotázaných. Oproti výsledkům získaných z progresivního venkova jsou odpovědi na tuto položku v dotazníku zcela antagonistické.

Graf 7 Výsledky odpovědí v deficitním venkově na dotazníkovou položku 11 – zda jsou v obci příznivé podmínky pro rozvoj podnikání

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

Graf 8 Výsledky odpovědí v deficitním venkově na dotazníkovou položku 12 – jakou strategii mají nezaměstnaní v obci

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

V modelových oblastech deficitního venkovského prostoru při ztrátě zaměstnání dle názoru 27 % respondentů obyvatelé pasivně přijímají podporu, 23 % dotázaných si myslí, že nezaměstnaní jsou zaměstnání příležitostně a v průměru pouze 33 %

respondentů se domnívá, že nezaměstnaní mají aktivně snahu nalézt novou práci. O rekvalifikaci má zájem v průměru jen 17 % respondentů. Nejvíce se nezaměstnaní obyvatelé snaží o získání nového zaměstnání v ORP Lipník nad Bečvou (51 % respondentů) a v ORP Šternberk (39 % respondentů).

Nerozhodní byli respondenti, zda je jejich obec atraktivní z pohledu kvality života, jejich odpovědi se spíše blížily nesouhlasu (průměrně 58 %). V ORP Kroměříž bylo vyhodnoceno nejvíce negativních odpovědí (31 % rozhodně nesouhlasí, 25 % spíše nesouhlasí). Oproti tomu v ORP Třebíč si 54 % dotázaných myslí, že kvalitní život v jejich obci lze nalézt.

Pro kvalitní život v obci považují respondenti za nejdůležitější klidné bydlení (v průměru 37 %). Zejména v ORP Šternberk je klidné bydlení důležité pro 49 % dotázaných. Na rozdíl od ostatních oblastí je respondenty kladen větší důraz na blízkost přírody (v průměru 19 %) a za důležité považují i možnost podnikání v jejich obci (v průměru 22 %, nejvíce v ORP Třebíč – 35 %).

V průměru 94 % dotázaných považuje oblast, v níž žijí za venkov. Pouze v ORP Třebíči se 11 % dotázaných necítí žít zcela na venkově. Naopak v ORP Lipník nad Bečvou si není zcela jistý pouze 1 respondent, že oblast, ve které žije lze považovat za venkov.

Výsledky terénního šetření byly nevyvážené. Obce, které jsou v daném území centry, vykazují vyšší stupeň životní úrovně, oproti zbývajícím obcím. Centra měst jsou zrekonstruovaná, je zde dobrá občanská vybavenost, konají se zde kulturní a společenské akce, stav komunikací je vyhovující. Městské parky a veřejná zeleň jsou udržované, rovněž i kulturně historické objekty. Řada okolních obcí však působí zanedbaným až opuštěným dojmem.

Kostely, fary či veřejné parky nejsou dostatečně udržované, některé ulice působí téměř nezpevněným dojmem. Rovněž menší sakrální stavby nejen v intravilánu obcí, ale i mimo něj vyžadují péči a údržbu.

Obr. 32 Most s barokními sochami v obci Okříšky (ORP Třebíč)

Zdroj: Stonawská, 2015

Obr. 33 Městský park Tyršovy sady ve Šternberku (ORP Šternberk)

Zdroj: Stonawská, 2015

Obr. 34 Kaplička s rodinnou hrobkou Thonsernů v obci Litenčice (ORP Kroměříž)

Zdroj: Stonawská, 2015

Obr. 35 Kaplička sv. Anny v Litenčicích (ORP Kroměříž)

Zdroj: Stonawská, 2015

Většina objektů, určených k rodinnému bydlení ve vzdálenějších obcích od města, nebo odlehlejších ulicích na okrajích měst vyžadují zásadní rekonstrukci.

Obr. 36 Centrum obce Hlinsko (ORP Lipník nad Bečvou)

Zdroj: Stonawská, 2015

Obr. 37 Domašov u Šternberka – náves (ORP Šternberk)

Zdroj: Stonawská, 2015

V obcích se nachází řada brownfieldů, za hranicemi obcí i černé skládky. Na šetřeném území se v obcích i městech vyskytují vyloučené skupiny obyvatel, které již zasahují do běžného života obce. Veřejné prostory některých obcí působily opuštěným dojmem. Veřejná zeleň je sice upravovaná, ale chybí květiny. Pohostinství či restaurace na návších jsou obvykle jen pivnice nižší kategorie, často se jedná o budovy vyžadující rekonstrukci. Obce vzdálenější od centra disponují alespoň dětským hřištěm, či menší školkou, obchod se smíšeným zbožím však obvykle zcela chybí v řadě obcí. V některých obcích se však zásluhou mladých aktivních lidí pomalu začíná obnovovat společenský život, došlo k úpravě hřišť.

Přestože se ve statistických ukazatelích jednotlivá území lišila, po subjektivním šetření lze tvrdit, že řešená území deficitního venkova mají hodně společných problémů, se kterými se potýkají. V některých obcích jsou však patrné snahy o rozvoj obce a kvality života obyvatel.

5.4.3 Moravský suburbánní venkov

Suburbánní venkovské oblasti na Moravě vykazovaly velmi obdobné hodnoty u proměnných řešených ve statistické analýze. Pro lokální analýzu byla zvolena modelová území ORP Vyškov a ORP Rosice, která leží v zázemí druhého největšího města v naší republice. Řešená území v posledních letech jakoby ožívají – s novými rodinnými domy se rozrůstá intravilán, s přílivem obyvatel se koná více společenských

událostí. Jednou z nich jsou i trhy. V Rosicích se obvykle konají farmářské trhy pravidelně od jara do podzimu, vzhledem k poptávce začali v roce 2015 pořádat 4x ročně i bleší a rukodělné trhy. Ve Vyškově jsou trhy zaměřené na prodej regionálních čerstvých zemědělských, potravinářských, řemeslných a rukodělných výrobků a konají se celoročně i několikrát do měsíce.

Na květnových trzích v Rosicích a Vyškově byly celkem shromážděny odpovědi od 174 respondentů. První část dotazníku identifikovala příslušnost respondentů k venkovské obci, podle které na dotazník odpovědělo 21 % rezidentů obcí do 2 000 obyvatel.

Rezidenti suburbánního venkova pro vytápění svých domovů využívají především uhlí (40 % respondentů) a zemní plyn (49 % dotázaných). Patrné je vyšší využívání obnovitelných zdrojů energie, které často slouží jako doplňkový zdroj 14 % respondentů. Nejvíce ze všech sledovaných území je právě zde 16 % dotazovanými využíváno centrální dálkové vytápění.

Vzhledem k poloze území na trasách důležitých komunikací je pro residenty velmi snadné každodenní dojíždění za prací, službami či studiem. Ke svým cestám volí právě v těchto dvou sledovaných územích zcela jednoznačně individuální dopravu, osobním automobilem se dopravuje 83 % respondentů, a to i přes velmi časté intervaly hromadné dopravy z jednotlivých obcí do větších center.

Obr. 38 Autobusová zastávka v Ostrovačicích (ORP Rosice)

Zdroj: Stonawská, 2016

Obr. 39 Autobusová zastávka v Drysicích (ORP Vyškov)

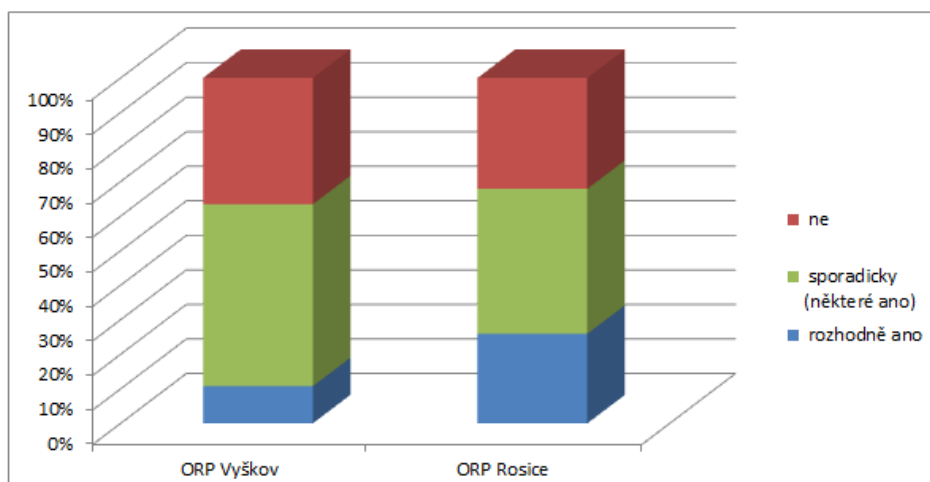
Zdroj: Stonawská, 2015

Podle statistických dat není občanská vybavenost obcí nijak vysoká, přesto je pro 67 % respondentů dostačující. V ORP Vyškov má k dostupnosti základní občanské vybavenosti 41 % respondentů výhrady, v ORP Rosice má výhrady 20 % dotázaných.

Obě území nejsou vyhledávanou lokalitou pro rekreaci formou druhého bydlení. ORP Vyškov má spíše individuální objekty chatařů a chalupářů – odpovědělo tak 68 % respondentů. V ORP Rosice 50 % respondentů odpovědělo, že v jejich obci chataři a chalupáři nejsou a 45 % dotázaných ví o individuálních objektech.

Velmi negativně se rezidenti suburbánního venkovského prostoru staví k možnému rozvoji cestovního ruchu. V ORP Vyškov se 61 % dotázaných domnívá, že cestovní ruch nepřináší pro danou oblast žádný efekt, v ORP Rosice sdílí tento názor 77 % dotázaných. Dokonce je cestovní ruch považován 33 % obyvatel ORP Vyškov za rušivý element.

V obcích ORP Vyškov si 41 % dotázaných posteskl nad nedostatkem kulturního vyžití, v ORP Rosice je naopak s možnostmi kulturních aktivit spokojeno 61 % respondentů. Polovina dotázaných obyvatel žijících v ORP Vyškov (53 %) má za to, že kulturní a folklórní tradice jsou v obcích dodržovány a obnovovány jen sporadicky, v ORP Rosice se podle 42 % odpovědí obnovují a drží je některé tradice, ale zato dodržovány (26 % odpovědí).

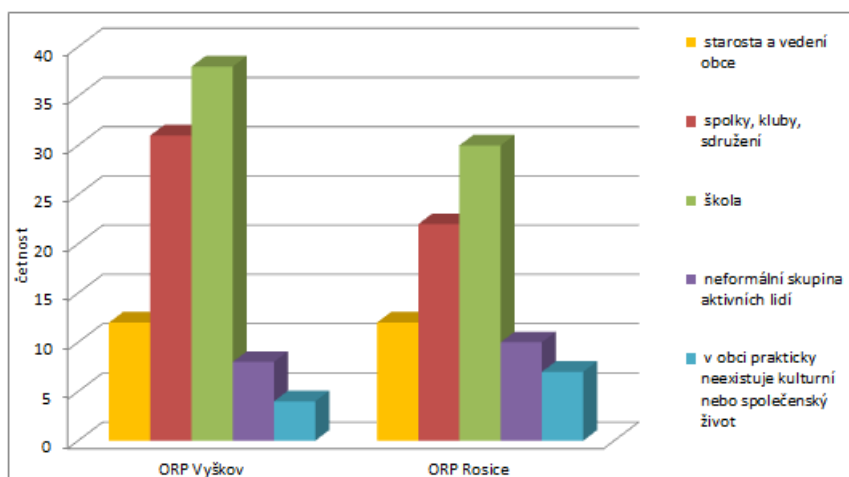

Graf 9 Výsledky odpovědí v suburbánním venkově na dotazníkovou položku 7 – zda jsou v obci dodržovány či znovu obnovovány kulturní a folklórní tradice

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

V omezené míře je obcemi v obou sledovaných územích podporována spolková činnost, v ORP Vyškov 61 %, v ORP Rosice 66 %. Z krátkých rozhovorů realizovaných při dotazníkovém šetření byly patrné polarizační vztahy mezi starousedlíky a novými residenty obcí: „*Třeba když se setkáváme na dětském dni – sousedi, kteří bydlí v rodinných domech na návsi, se s námi bavit moc nechtějí.*“

Hlavním iniciátorem kulturních a společenských akcí je především škola, dále pak spolky, kluby a sdružení, avšak byly zaznamenány i odpovědi, že v obcích společenský život prakticky neexistuje. V území ORP Vyškov se na společenském dění podílí jen jednotlivci (31 %) a váhavý souhlas s přičiněním obyvatel vyplynul z 36 % odpovědí. V ORP Rosice byly odpovědi vyvážené, přesto lze vyhodnotit, že 40 % respondentů souhlasí s tvrzením, že se občané podílejí na společenském dění v obci.

Graf 10 Výsledky odpovědí v suburbánním venkově na dotazníkovou položku 9 – kdo je hlavním iniciátorem kulturního a společenského života v obci

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

Rezidenti žijící ve sledovaných územích pozitivně vnímají trh s podnikáním a příležitosti pro rozvoj podnikání v jejich mikroregionu. V ORP Rosice jsou více než tři čtvrtiny dotázaných (74 %) spokojeni s možnostmi a podmínkami pro rozvoj podnikání v jejich obci, obdobně to cítí i 66 % dotázaných v ORP Vyškov.

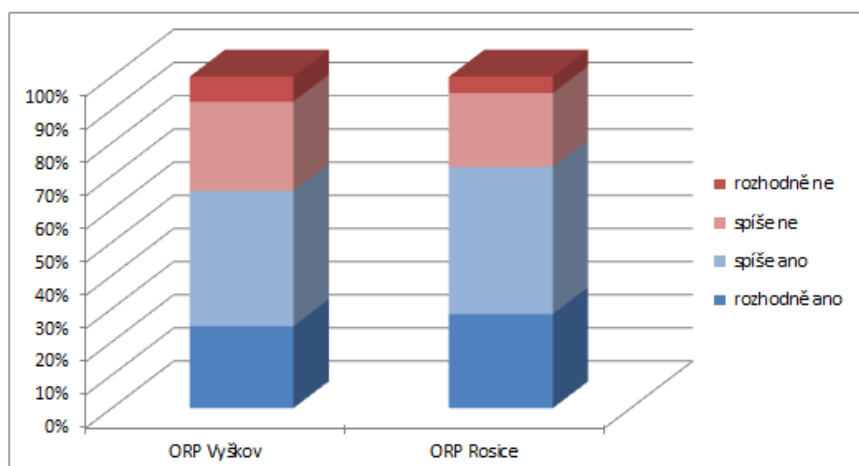
Obr. 40 Rozmarýnové hody v Tetčicích, říjen 2016 (ORP Rosice)

Zdroj: Stonawská, 2016

Obr. 41 Velikonoční jarmark pořádaný mateřskou školou v Lulči (ORP Vyškov)

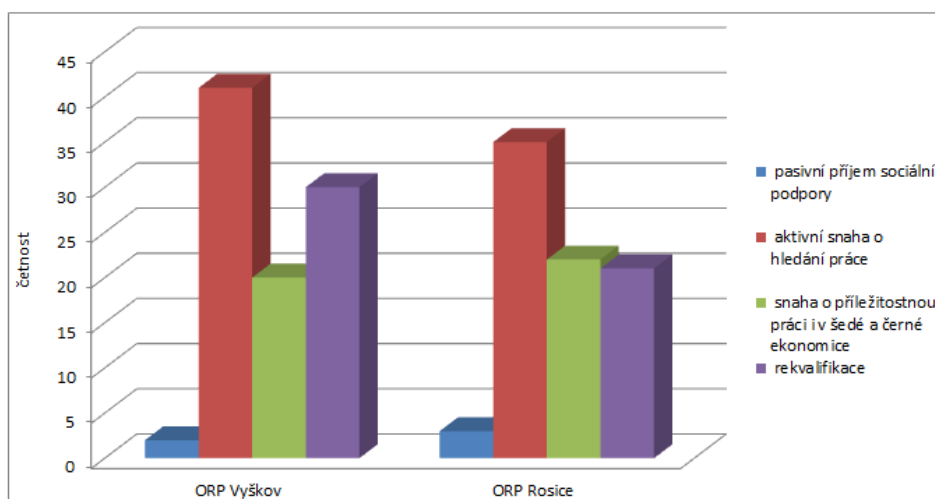
Zdroj: Stonawská, 2016

Graf 11 Výsledky odpovědí v suburbánním venkově na dotazníkovou položku 11 – zda jsou v obci příznivé podmínky pro rozvoj podnikání

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

Velmi pozitivní odpovědi zaznívaly u položek dotazujících se na strategie nezaměstnaných. Nezaměstnaní v řešených mikroregionech si aktivně hledají práci podle 44 % respondentů z ORP Vyškov a 43 % dotázaných v ORP Rosice, což je nejvíce ze všech analyzovaných území. Naopak úplně nejméně v ORP Vyškov a ORP Rosice, ve srovnání se všemi modelovými územími, nezaměstnaní pouze pasivně přijímají podporu. Často se nezaměstnaní přiklání k rekvalifikaci (odpovědělo 32 % dotázaných ve Vyškově a 26 % v Rosicích).

Graf 12 Výsledky odpovědí v suburbánním venkově na dotazníkovou položku 12 – jakou strategii mají nezaměstnaní v obci

Zdroj: dotazníkové šetření, Stonawská, 2016

V modelových územích ORP Vyškova a ORP Rosice byli respondenti nejvíce spokojeni s kvalitou života v jejich obci a jako atraktivní ji shledává na Vyškovsku 89 % dotázaných, v okolí Rosic 87 % dotázaných. Občanská vybavenost, která není na Vyškovsku tak dobře dostupná jako v ORP Rosice, je pro dotázané dostačující. Za zcela nejdůležitější považují respondenti klidné bydlení (52 % ve Vyškově, 55 % v Rosicích) a blízkost přírody (21 % ve Vyškově, 25 % v Rosicích), což jsou signifikantně nejvyšší hodnoty ze všech zkoumaných území. Třetím nejdůležitějším atributem kvalitního života v obci je bezpečnost – odpovědělo tak 13 % respondentů v ORP Vyškov a 19 % dotázaných v ORP Rosice.

Z dotazníku vyplynulo, že 42 % rezidentů ORP Vyškov nepovažují oblast, ve které žijí za venkov. Tento pocit má i 27 % obyvatel ORP Rosice, což oproti ostatním šetřeným oblastem jsou nejvýraznější hodnoty.

Z terénního šetření vyplývá poněkud odlišný styl života zdejších obyvatel. Ve větších městech se začíná probouzet společenský a kulturní život, rodiče se zapojují do aktivit pořádaných školou a samy maminky zakládají kluby a spolky a organizují společné akce – pomalu se začíná stírat rozdíl mezi starousedlíky a nově přistěhovanými rodinami. V menších obcích je však sociální polarizace ještě stále velmi silná a rezidenti se navzájem nestýkají a nově přistěhovalí většinu volného času tráví ve městě či odpočinkem.

Na okrajích obcí v blízkosti důležitých komunikací vznikají nově postavené rodinné vily bez hospodářského zázemí s okrasnými zahradami, které se zcela vymykají původní zástavbě. Veřejné stavby, ulice a centrální prostory obcí jsou opravené a udržované. V obou územích vznikají nové cyklotrasy a napojují se na cyklostezky.

Obr. 42 Centrum obce Krásensko (ORP Vyškov)

Zdroj: Stonawská, 2015

Obr. 43 Centrum obce Luleč (ORP Vyškov)

Zdroj: Stonawská, 2016

V některých obcích je výstavba nových rodinných domů spojena i se zakládáním nových ulic a veřejná zeleň tak není příliš početně zastoupená.

Obr. 44 V Ostrovačicích vznikají nové ulice (ORP Rosice)

Zdroj: Stonawská, 2015

Obr. 45 Nová výstavba RD a pozemky na prodej v Pustiměři (ORP Vyškov)

Zdroj: Stonawská, 2015

Kulturně historické dědictví je v místech subjektivního šetření opečovávané. Okolo drobných sakrálních staveb je vysekán travní porost, na samotných stavbách byly viditelné známky oprav, fara i kostel v obcích působí udržovaným dojmem.

Obr. 46 Kříž pod Kříby v obci Tetčice (ORP Rosice)

Zdroj: Stonawská, 2015

Obr. 47 Zastávka, kostel a fara v Drysicích (ORP Vyškov)

Zdroj: Stonawská, 2015

Vyloučení obyvatelé se v menších obcích s novou zástavbou nevyskytují, v centrech větších obcí se minoritně vyskytují, avšak nejsou rušivým elementem.

6 DISKUZE

Na základě výsledků disertační práce, jejímž základním výzkumným problémem bylo definování současného moravského venkova, byla vytvořena typologie venkovského prostoru na Moravě. V současnosti je patrný stále se zvyšující zájem vládních představitelů, ústředních orgánů státní správy i akademické sféry o venkov (Perlín, 2010; Woods, 2005; Věžník, 2008 a řada dalších autorů). Práce proto vychází z analýz odborných vědeckých publikací, výzkumů a tematicky zaměřených dokumentů a ve třech hypotézách je konfrontuje spolu s výsledky vlastního výzkumu.

Prvotním předpokladem, se kterým bylo do výzkumu vstupováno, byla úvaha, zda se ještě dnešní moderní společnost ohlíží na historické rozdělení České republiky. Zda reliktní hranice Moravy, stejně jako moravské národnostní povědomí, již z povědomí dnešní společnosti vymizela.

Od zrušení zemských hranic uplynulo téměř sedmdesát let, přesto se koncem 20. století začíná moravský patriotismus v obyvatelích opět probouzet. Kromě řady aktivit realizovaných spolky či sdruženími to dokládá i zaměření geografického výzkumu a množství odborných publikací zabývajících se tímto tématem (např. Topolová, 1992; Kuča, 1997; Horák a Vaishar, 1997; Kaňok, 2001). Mohlo by se zdát, že dnešní moderní společnost nereflektuje již zaniklé hranice Moravy a svou národnost vnímá globálně. Zcela jednoznačné to však není.

V roce 1991 byla Českým statistickým úřadem v rámci Sčítání lidu, domů a bytů poprvé šetřena národnost obyvatel. Výsledky sčítání byly značně kontradiktorní nejen v mikroregionech ležících v blízkosti bývalé Česko-moravsko-slezské hranice, ale i na celém území Moravy. V roce 1991, kdy bylo poprvé umožněno zvolit jinou národnost než českou, se s jistým nadšením k moravské národnosti přihlásilo 13,1 % obyvatel České republiky. Při následujícím SLDB v roce 2001 se Moravany cítilo být již jen 3,8 %. Chalupa (2011) spekuluje, že možným důvodem k entuziastickému uvedení moravské národnosti v roce 1991 byla domněnka či víra obyvatel v obnovení historických zemí, což se v roce 2001 jeví jako velice nepravděpodobné. Navzdory všem přáním či spekulacím se při posledním SLDB v roce 2011 k moravské národnosti přihlásilo 6,7 % obyvatel České republiky.

V terénní části výzkumu zabývající se kulturním životem v obcích a udržovanými tradicemi bylo zjištěno, že zejména v obcích zařazených do progresivního a suburbánního venkova jsou folklórní tradice dodržovány. Mnohé z těchto tradic jsou navíc krojované, z čehož lze detekovat stále přetrvávající vazbu obyvatel na mikroregion, na Moravu. Podle výsledků výzkumu Marka (2015) je právě folklór (kroje, zvyky, tradice, písně atp.) považován za atribut Moravy a moravanství. V obsažné studii folklórního tance potvrzuje Kolajová (2012) silnou korelaci folklóru a sounáležitosti k historickému území.

Ostatně, že české kulturně-historické regiony ve vědomích obyvatel nadále přetrvávají, dokládá ve svých pracích Siwek, který obdobné výsledky spolu se svými kolegy publikuje (Siwek, Bogdanová, 2007 či Siwek, Kaňok, 2000, atp.). Kolektiv okolo Siweka se zaměřuje převážně na Moravsko-slezskou hranici. Percepci moravanství v téže oblasti potvrdili i Šerý a Šimáček (2012). V severní části česko-moravské zemské hranice byl realizován výzkum Marka (2015), jenž percepci moravanství reflektoval u 10 % respondentů. Poměrně vysokou percepci moravské národnosti v obcích na hranicích Moravy a Slezska mohu ostatně potvrdit na základě vlastních empirických poznatků z oblasti Frýdecko-Místecka, Těšínska a Ostravska. V těchto lokalitách dokonce někteří žáci základní školy či pedagogičtí pracovníci rozlišují, zda žijí na moravské či slezské části území.

Spolu se zvyšujícím se zájmem o venkov je nejen v soudobé geografii patrná snaha o zaznamenání či průmět reliktní hranice historické země Moravy do současné krajiny a myslí obyvatel. Zda současné administrativní rozdělení zachovává reliktní zemskou hranici, bylo předmětem řešení první hypotézy:

Hypotéza 1: Pozdější administrativní úpravy na různých hierarchických stupních ne vždy respektovaly historickou zemskou hranici.

Hranice rozdělující náš stát na Čechy, Moravu a Slezsko byla roku 1949 zrušena, v roce 1960 byla Česká republika administrativně rozdělena do 7 krajů a 76 okresů (vč. Prahy). Další významnou změnu administrativního uspořádání přinesl rok 2000, kdy na základě zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů, vzniklo 14 nových krajů. V roce 2003 došlo ke zrušení okresních úřadů (celkem 73, mimo 4 největší města) a zavedení 205 obcí s rozšířenou působností.

V roce 2007 došlo ke změně hranic okresů tak, že správní obvod většiny ORP již nezasahuje mimo jejich okres. Tyto administrativní úpravy zpravidla nereflektovaly historickou zemskou hranici, což dokládá i geografická analýza provedená v rámci tohoto výzkumu. Celkem bylo identifikováno 7 ORP, jejichž část území náleží k jiné historické zemi, než Moravě. Zbývajících 11 ORP svou územně správní hranicí kopíruje historický průběh zemské hranice. Nejmarkantnější zásah historické hranice do současného správního uspořádání byl zjištěn v ORP Frýdek-Místek, kde 62 % rozlohy území ORP (33 katastrálních území) připadá Slezsku. Na Svitavsku po promítnutí hranice do území ORP připadlo 54 % území (20 katastrálních území) mimo Moravu. Méně než polovina území (43 %, 36 katastrálních území), přesto však 11 obcí z celkového počtu 13, náleží v ORP Ostrava ke Slezsku. V ORP Žďár nad Sázavou náleží 41 % území (28 katastrálních území) Čechám. Výsledky geografické analýzy, jejímž cílem byla rekonstrukce historické hranice, potvrzují správnost první hypotézy.

Hypotéza 2: Moravský venkovský prostor má řadu nuancí a vymezení na základě teorie dichotomie jako protipólu města není dostačující.

Při vymezení venkova a vytváření kategorizace venkovského prostoru byla první a zcela klíčovou hodnocenou proměnnou hustota zalidnění a následně bylo využito teorie dichotomie k segregaci městského prostoru. Na hodnoceném území Moravy bylo identifikováno celkem 19 městských ORP, které dle typologií OECD, EU i českých autorů (Perlín, 2009; Svobodová a Věžník, 2014; či Binek, 2009) překračovaly hodnotu 150 obyvatel/km². Dichotomické rozdělení území (na městské a venkovské) rozhodně není nevhodným metodickým nástrojem. DG Argi právě na této teorii postavilo svou typologii, pomocí které charakterizuje venkov pro čerpání dotací z Programu rozvoje venkova. Jako jisté úskalí se však jeví fakt, že na základě této metodiky je za venkovskou oblast považováno celé území České republiky vyjma Prahy (NUTS 2 CZ01 Praha) (Program rozvoje venkova, 2014). Příčinu nevhodnosti vymezení venkova pouze na základě sídelní struktury spatřuje Klufová (2015) v historickém vývoji. Sídelní struktura naší republiky nemá jednotný charakter a je silně roztržštěná, a proto není možné využít tuto metodiku. Je tedy zřejmé, že vymezení venkova pouze na základě typologie město-venkov není dostačující.

Na Moravě bylo na základě hustoty zalidnění detekováno 46 venkovských ORP, které jsou již na první pohled zcela rozdílné, zejména v míře rozvoje. A proto byly ve vymezení venkova na Moravě stanoveny i další proměnné, především rozvojové ukazatele. Primárním ukazatelem rozvoje je dle Klufové (2015) celkový přírůstek obyvatel: „*Rozvíjí-li se obec, narůstá v ní počet obyvatel ať již migrací, či přirozenému přírůstku.*“ Pozitivní saldo migrace a celkový přírůstek obyvatel se projevil i v moravských ORP jako spolehlivý indikátor prosperující obce, kterou si lidé volí za svůj život. Mezi oblastmi s kladnými hodnotami salda migrace byl však stále ještě patrný rozdíl v úrovni rozvoje obcí. Bylo proto nezbytné porovnat proměnné popisující vzdělanostní úroveň, nezaměstnanost a podíl trvale obydlených domů. Pro ucelený pohled na venkovské oblasti byly do srovnání zařazeny i proměnné vyhodnocující agrární potenciál území, tedy podíl zemědělské půdy a zaměstnanost v primárním sektoru.

Po zařazení dalších proměnných do analýzy, bylo možné 46 moravských venkovských ORP na základě nejvýraznějších rozdílů či shod v proměnných sestavit tři kategorie venkovského prostoru. Polanecká (2011), Perlín (2012) či Chromý et al. (2011) ve svých výzkumných pracích prezentují nedostatečnost měřitelných indikátorů vycházejících z tvrdých dat pro vymezení moravských venkovských oblastí a za nezbytné považují zařazení proměnných zahrnující měkká data.

Komplexnější pohled na obce zařazené do tří kategorií venkova byl získán až po subjektivním šetření. Je tedy zřejmé, že pro exaktnější vymezení moravského venkova, je metodika založená na dichotomii město-venkov nedostačující.

Hypotéza 3: Předpokládáme, že se navržená typologie moravského venkova na základě statistických dat nebude lišit od subjektivního hodnocení a percepce obyvatel daných území.

Navržená typologie venkova je založená na nejvýraznějších rozdílech mezi proměnnými a jejich vazbou na rozvoj území. Rozvoj území a podpora kvalitního života na venkově je prioritou EU i jednotlivých členských států (Šimková, 2008), která je zakotvena mj. i v Programu rozvoje venkova České republiky (PRV ČR 2014 – 2020). Alokované finanční zdroje jsou určeny ke zlepšení podmínek rozvoje a kvality života na venkově. Rozvoj dané obce je tak v silné korelaci s kvalitou života, přičemž

pro obyvatele daného území je rozhodující subjektivní vnímání úrovně rozvoje dané obce (Payne, 2005). Sami obyvatelé při posuzování kvality života hodnotí mnoho faktorů (Vajdová in Majerová et al., 2006). Kvalita života má podle Hancocka (2000) čtyři rozměry, a to individuální kvalitu života, kvalitu života obce, objektivní posouzení osobní kvality života a objektivní posouzení podmínek obce.

Postoj obyvatel území a percepci kvality života pozitivně ovlivňuje vzhled obce, životní prostředí, bezpečnostní situace v obci a technická infrastruktura. Naopak velmi kriticky bývají hodnocené služby, dopravní spojení, kulturní vyžití a možnost zaměstnání či podnikání (Srovátka, 2008).

Navržená typologie moravského venkova vychází ze statistické analýzy indikátorů, které mají vazbu na rozvoj území. Pozitivní rozvojové charakteristiky (statistické ukazatele: pozitivní hodnoty celkového populačního přírůstku, kladné saldo migrace, index stárí s mediánem 106,7), které vykazovala řešená území, byly sdruženy do jedné kategorie nazvané progresivní venkov. Na základě objektivních (statistických) dat bylo tedy možné předpokládat spokojenost obyvatel s kvalitou života a rozvojem území. V šetřeném území ORP Velké Meziříčí, ORP Litovel a ORP Znojmo jsou podle SLDB 2011 splněny všechny analyzované rozvojové parametry (dostupné služby, rozvíjející se bytový fond a technická infrastruktura, podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, index stárí). Podle výsledků z dotazníkového šetření obyvatelé žijící v oblasti progresivního venkova odpovídali v porovnání s ostatními oblastmi na položky nejvíce pozitivně. Nejvyšších hodnot dosahovala spokojenost obyvatel s dostatkem kulturního vyžití. Velmi pozitivně byly hodnoceny i podmínky pro rozvoj podnikání. Spokojenost obyvatel se odráží i v jejich postojích a chování. Nejvíce ze všech řešených oblastí se sami obyvatelé zapojují do organizace společenského dění v obci a kromě kulturních vyžití v místě jejich bydliště se soustředí dobré mezilidské vztahy. Obyvatelé progresivního venkova považují svou obec za atraktivní z pohledu kvality života a rozvoj cestovního ruchu vnímají jako pozitivní impuls pro další rozvoj území. Subjektivní část terénního šetření obsahovala i pozorování a výsledky validují dotazníková zjištění a potvrzují objektivní pohled na oblast. Centra obcí byla upravená, mnohdy se o jejich údržbu starali sami obyvatelé, na návších či hřištích bylo možné spatřit skupinky rezidentů v družném hovoru, při setkání na ulicích se zdravili. Bašeho (2008) tvrzení, že dnešní obyvatelé venkova již nejsou v celé řadě sídel sousedsky

soudržní, že je zjevné, že síla tradic je u nás značně oslabena, v těchto obcích rozhodně neplatí.

Zcela odlišná situace však byla zaznamenána v obcích deficitního moravského venkova. Na základě analýzy bylo podle nejmenších odchylek v analyzovaných datech indikátorů vyselektováno 28 správních obvodů ORP. Tyto oblasti nejsou zcela unitární a nevykazují shodné charakteristiky, ostatně Perlín, Kučerová, Kučera (2010) podotýkají, že každý typ venkova je něčím specifický. Globálně se však blíže zkoumané oblasti ORP Šternberk, ORP Moravská Třebová, ORP Lipník nad Bečvou, ORP Kroměříž a ORP Třebíč podobají. Data ze SLDB 2011 objektivně referují o špatně dostupných službách, pomalu se obnovujícím bytovém fondu a nedostatečné technické infrastruktúře, nízkém podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a vysokém indexu stárí. V dotazníkovém šetření byly odpovědi na položky rozkolísané, avšak s převažujícím negativním postojem obyvatel. Herová, Kocmánková Menšíková (2005) konstatují, že obyvatelé jsou spokojeni s místem svého bydliště, pokud jim umožňuje uspokojit alespoň základní potřeby. A právě tyto oblasti, které definuje Strategie regionálního rozvoje ČR (MMR, 2014) jako regiony se soustředěnou podporou státu, nejsou schopny plnit základní potřeby svých obyvatel. V dotazníkovém šetření si občané nejvíce stěžovali na nedostatečnou občanskou vybavenost obcí, kromě Třebíčska byli nespokojeni i s kulturním vyžitím. Obce v těchto mikroregionech spíše nepodporují kulturní akce a sami obyvatelé se prakticky vůbec nechtějí do organizace společenského dění ani pouštět. Jako velký problém sami obyvatelé uvádí velmi malé či neexistující možnosti pro podnikání a jeho rozvoj. Rezignovaně se v těchto oblastech chovají i nezaměstnaní, kteří pouze pasivně přijímají podporu.

Zkoumané oblasti leží v atraktivních lokalitách, s řadou historických památek. Rozvoj cestovního ruchu by tak mohl být možným řešením pro tyto hospodářsky slabé regiony. Vystoupil et al. (2010) spojuje rozvoj cestovního ruchu s turistickou atraktivitou území. A Fialová, Vágner (2009) naopak potenciál cestovního ruchu spatřují v každé venkovské destinaci. Podotýkají však, že aktivace potenciálu cestovního ruchu „závisí na stupni vyspělosti místních obyvatel tento potenciál identifikovat a využít ve svůj prospěch“. V ORP Kroměříž, kde je téměř 70 % místní obyvatel nespokojeno s podmínkami pro rozvoj podnikání, panuje přesvědčení, že využití potenciálu cestovního ruchu by oblasti přineslo benefity.

Je možno konstatovat, že silně negativní výsledky u dotazníkové položky zjišťující kvalitu života, odráží statistické údaje, přesto v subjektivním terénním šetření bylo detekováno několik obcí, které se snaží s problémem odlivu obyvatel a nezaměstnanosti bojovat. Dobrým příkladem může být obec Paseka u Šternberka, která vylidňování obce vyřešila před 5 lety prodejem stavebních parcel za cenu 150 Kč/m². Během několika málo dní byly pozemky na okraji obce zcela vyprodané. Dnes má obec zrekonstruovanou školu s velkým multifunkčním hřištěm, kde se konají společenské akce, na návsi i po obci v udržované zeleni a kvetoucími keři je několik soch, byla vybudována místa pro odpočinek (lavičky, altánky). V roce 2016 navíc otevřeli obecní koupaliště (biotop), které je místem setkávání přátel z okolí. V letošním roce v obci plánují rekonstrukci dvou hřišť na beach volejbal. Přidanou hodnotou všech těchto zmiňovaných aktivit jsou dobré sousedské vztahy. Obec Paseka u Šternberka je výrazným důkazem o důležité roli samosprávy (starosty, představitelů vedení obce). Potvrzuje to i Binek et al. (2009), že obecní samosprávy, v jejichž čele stojí starostové, kteří se aktivně podílejí na vytváření rozvojových vztahů a zapojují se do činností, mohou svými aktivitami změnit charakter venkovského prostředí.

Vyhodnocení souladu percepce obyvatel a výsledků subjektivního vnímání spolu s objektivními statistickými daty není v deficitním venkově snadné. Mikroregionální pohled na řešené oblasti potvrdí stanovenou hypotézu. Podíváme-li se však na daný mikroregion blíže, nalezneme několik obcí, které se rozhodly s negativními statistickými hodnotami indikátorů bojovat. Ty obce, které aktivně a komunitně řeší svou situaci, začínají pomalu ze svých snah profitovat.

Dalo by se předpokládat, že suburbánní venkov bude vykazovat zcela jiné vlastnosti, než je tomu u ostatních identifikovaných venkovských oblastí. Podle analýzy výsledků SLDB 2011 jsou mikroregiony zařazené do této kategorie podle hustoty zalidnění téměř městskými oblastmi. Dostupnost občanské vybavenosti je dobrá, technická infrastruktura je na vysoké úrovni, v oblasti je značný podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a nejvyšších hodnot dosahuje obnova bytového fondu. Stěhují se sem mladí lidé, aby zde zakládali rodiny. Výsledky dotazníkového šetření potvrzují statistická fakta. Obyvatelé jsou spokojeni s občanskou vybaveností obce, v níž žijí a nejlépe ze všech respondentů hodnotili kvalitu života ve své obci. Vzhledem k naplnění potřeb obyvatel a jejich spokojenosti, jsou v území řešeny odlišné problémy, než tomu je v deficitním venkově. Obyvatelé považují za nadmíru důležité klidné

bydlení a rezolutně si nepřejí, aby se v jejich obci rozvíjel cestovní ruch. Podnikatelské prostředí vnímají pozitivně a při ztrátě zaměstnání se rekvalifikují a aktivně hledají práci. Obce v šetřeném území podporují spolkovou činnost a i sami obyvatelé se zapojují do organizování kulturních a společenských akcí. Komunitní pozitivní energie byla patrná i při subjektivním terénním šetření. Obce vzdálenější od centra území nejsou závislé na společenských akcích konaných v centru, ale sami občané pořádají řadu setkání. Spolu s velmi silnou migrací do těchto území jsou modernizována nádraží a rekonstruovány zastávky hromadné dopravy. Veřejná prostranství v obcích jsou udržovaná a vzhledem k nízkému indexu stáří v obcích lze na hřištích potkat maminky s kočárky. Objektivní statistické údaje tak věrně popisují šetřenou oblast a shodují se s percepcí zde žijících obyvatel.

7 ZÁVĚR

Disertační práce na téma „Moravský venkov ve světle sčítání lidu 2011“ se zabývá charakterem a vlastnostmi současného venkova, přičemž fokus výzkumu byl zaměřen na historické území Moravy. V práci jsou využívány především metody kvalitativního i kvantitativního výzkumu v regionální geografii a sociologii. Hlavním cílem práce bylo vytvoření typologie moravského venkova a nalézt odpověď na základní výzkumný problém: Jaký je současný moravský venkov?

První část práce byla teoretická a shrnovala vysvětlení a interpretaci klíčových pojmů, se kterými bylo v práci dále pracováno a současně tvoří teoretický rámec umožňující bližší vhled do řešené problematiky. Tato část byla stěžejní pro navržení vlastní typologie venkova, pro vymezení oblasti Moravy, v níž bylo prováděno další šetření.

Druhá část práce zrekonstruovala až na lokální úroveň polohu reliktní hranice Moravy. Na takto vymezeném území Moravy byly navrženy tři kategorie typologie venkovského prostoru. Jednotlivé kategorie venkovského prostoru byly na mikroregionální úrovni definovány na základě statistických dat získaných ze SLDB 2011.

Následující empirická část detailněji prezentuje kategorie moravského venkova na deseti vybraných modelových územních jednotkách ORP. Deskripce moravského venkova byla založena na subjektivních technikách a měkkých indikátorech aplikovaných v každé kategorii typu venkovské oblasti ve vybraných modelových územích. Tato podrobnější analýza území současně směřovala i k validaci stanovené typologie a potvrdila některé obecné předpoklady, s nimiž bylo do šetření vstupováno.

Současný moravský venkov se, až na malé oblasti v zázemí velkých měst, či na některá území s dlouholetou tradicí a vazbami k zemědělství, potýká s řadou problémů.

Tradičně zemědělské mikroregiony ležící na významných dopravních koridorech jsou atraktivní pro zakládání rodin, pořízení druhého bydlení a rekreaci. Obce podporují spolky a kulturní život v obcích, starají se o veřejná prostranství a zeleň. Progrese je patrná i v drobném podnikání. Nejjižněji položená venkovská území naší republiky jsou současně i významnými vinařskými oblastmi, které se řadí mezi nejnavštěvovanější

turistické regiony s nejživějšími folklórními tradice. Tyto úrodné oblasti jsou však v souvislosti s klimatickými změnami v posledních několika letech velmi ohroženy suchem. To může spolu s klesajícím významem primárního sektoru ohrozit pozitivní vývojové trendy těchto území. Do budoucna proto bude nezbytné koncentrovat snahy na dobrou dostupnost území a rozvinout diverzifikaci činností v těchto oblastech.

Rozdílná situace je v okrajových, převážně horských oblastech, které byly v minulosti orientovány na průmyslovou výrobu a které nejsou dopravně dobře dostupné. Restrukturalizace a následně hospodářská krize zapříčinila decesi obcí. Zejména malé obce nevytvářejí dostatečný trh k udržení sociální infrastruktury a ani k dokončení technické infrastruktury. Obyvatelé jsou závislí na dojíždění do větších obcí za zaměstnáním i službami. V těchto oblastech tak dochází k vyliďňování venkova, které je zapříčiněno zejména vysokou nezaměstnaností, špatnými podmínkami pro podnikání a nedostačující infrastrukturou. Tyto nedostatky s sebou přináší i zhoršující se občanskou vybavenost. Populace v těchto územích stárne. Nedostatek finančních prostředků se odráží nejen na veřejných budovách, ale i na rodinné zástavbě. Zvrátit tento negativní trend by mohl napomoci vládou letos přijatý materiál, který má za cíl podpořit vznik podnikatelských projektů drobných, malých a středních podnikatelů v těchto oblastech (Usnesení vlády č. 575/2017). Přesto má mnohem výraznější dopad na rozvoj obcí činnost a aktivity vedení obce. Aktivní postoj starosty a jeho snaha o prosperitu obce se často odráží i v samotných rezidentech a výsledky jsou pak patrné během poměrně krátkého období. Terénní šetření tato zjištění v několika obcích potvrdilo. Současně tyto oblasti disponují přírodním bohatstvím a historickým dědictvím, což jsou atributy, které mohou pomoci přivést turisty a napomoci tak rozvoji daných mikroregionů. Nicméně přechod na postproduktivní ekonomiku území je třeba akceptovat a přizpůsobit mu opatření.

Na venkově, ležícím v zázemí velkých měst, je život odlišný, dynamičtější se rozvíjející. Rozsáhlé výstavby rodinných vilek jsou spojeny s rozrůstáním obcí, zlepšováním jejich občanské vybavenosti, rekonstrukcí dopravních uzlů a komunikací. Tyto skutečnosti však ohrožují samotnou podstatu tohoto území jako venkovské oblasti. V území je patrné mísení městských i venkovských atributů, čímž samotné obce pomalu přicházejí o svou původní identitu. Přesto v obyvatelích zůstávají tradice spojené s moravským venkovem. Sdružení a spolky mají stále svou roli ve sdružování obyvatel.

Obce podporují kulturní akce a starají se o údržbu veřejných prostranství. Sami obyvatelé se zapojují do organizování společenských událostí.

Z výsledků výzkumu a výše uvedeného shrnutí je tedy patrné, že na Moravě existují (nejméně) tři odlišné venkovské krajiny s různými charakteristikami, s rozdílnými potřebami a problémy. Samotné mikroregiony i obce se v jednotlivých kategoriích venkova mírně liší a vykazují řadu individuálních atributů. Nebylo by proto správné při hledání koncepčních podpor na jednotlivé mikroregiony pohlížet globálně a neakceptovat lokální faktory. Přístup celostátních a krajských úřadů by měl reflektovat, že jednotlivé typy mikroregionů vyžadují diferencované řešení jejich problémů. Rovněž Copus a de Lima (2015) se domnívají, že venkovské strategie by měly být řešeny spíše než v rámci agrární politiky na regionální obecní úrovni. Z výsledků práce je opodstatněnost tohoto pojetí evidentní.

Regionální politika menších samosprávných celků by měla v rámci iniciativy LEADER využívat aktivit zdola nahoru, ostatně obce po pružnější struktuře financování volají (Pollermann, Raue a Schnaut, 2014).

Moravský venkov není archaickým označením pro území, které leží mezi urbanizovanými městskými oblastmi. V obyvatelích je stále zakotveno povědomí o Moravě a udržováním krojovaných tradic jej nenechají upadnout v zapomnění. I když se některé oblasti potýkají s řadou problémů, je nezbytné mít na paměti, že právě venkov je místem, kde vztahy obyvatel a jejich rozhodnutí formují vzhled obce a okolní krajiny.

V současnosti je venkov považován za atraktivní místo pro život a obyvatelé měst k němu upírají čím dál častěji svou pozornost. Důležité však je, že význam venkova si častěji začínají uvědomovat i vládní představitelé, kteří začínají vyvíjet snahu o řešení infrastrukturních nedostatků, developerských lobby a sociálních a hospodářských problémů. Je zřejmé, že snahy o rozvoj venkova přinesou první viditelné výsledky až po delším časovém období. Aktivní komunitní přístup v jednotlivých obcích může kvalitě života a rozvoji obce napomoci dříve a pravděpodobně i efektivněji.

8 LITERATURA

- 1 ARBURG, A. von; STANĚK, T. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951 : dokumenty z českých archivů*. Díl II., svazek 1, Duben – srpen/září 1945: "Divoký odsun" a počátky osídlování. Středokluky: SUSA, 2011. 957 s. ISBN 978-80-86057-71-2.
- 2 AUER, P. *Z historie Mikulovska v letech 1938-1948 se zaměřením na osídlování*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Brno. 2007. Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. F. Čapka, CSc.
- 3 BAŃSKI, J., STOLA, W. *Przemiany struktury przestrzennej i funkcjonalnej obszarów wiejskich w Polsce*. 2002. Warszawa: Polskie towarzystwo geograficzne.
- 4 BAŠE, M. *Principy a pravidla územního plánování*. In: Část B. 3.3.2.1 Venkovské obce – sídla. ÚÚR, 2007. Databáze online [cit. 19. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571>
- 5 BAUM, S., TRAPP, CH., WEINGARTEN, P. *Typology of rural areas in the Central and Eastern European EU new member states* [discussion paper]. 2004. Halle a. S.: Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe.
- 6 BEDNÁŘÍKOVÁ, Z. a kol. *Analýzy a návrhy k lepšímu zacílení podpor pro rozvoj venkova*. Výstup 1. Praha: VÚZE, 2007. 67 s
- 7 BEDNÁŘOVÁ, H. Jak se změnil venkov za 10 let?. *Deník veřejné zprávy* [online]. 2012, roč. 2. Triada, spol. s r. o., Praha. C2015. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6546839>
- 8 BELL, M. M., The two-ness of rural life and the ends of rural scholarship. *Journal of Rural Studies*. 2007, 23, pp. 402-415.
- 9 BIČÍK I. Postavení, změny a perspektivy druhého bydlení v Česku. In Bičík, I. (ed.). *Druhé bydlení v Česku*. 2001. Univerzita Karlova, Praha, 25–40.
- 10 BIČÍK, I. Proměny geografie zemědělství. *Geografie*. 2005. Roč. 110, s. 91-102.
- 11 BIČÍK, I., JANČÁK, V. *Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, 2005. 103 s. ISBN 8086561194.

- 12 BINEK, J. et al. *Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova*. 1. Vyd. Brno: GaREP, 2009, 96 s. ISBN 978-80-904308-0-8.
- 13 BINEK, J. et al. *Venkovský prostor a jeho oživení*. Brno: Georgetown, 2007, 140 s. ISBN 80-251-19-5.
- 14 BOGDANOV, N., MEREDITH, D., EFSTRATOGLU, S. A typology of rural areas in Serbia. *Economic Annals* 2008, 177, 7-29. DOI: 10.2298/EKA08177007B.
- 15 BRYDEN, J. a K. HART (ed.). *A new approach to rural development in Europe: Germany, Greece, Scotland and Sweden*. Queenston, Lampeter a Lewiston: The Edwin Mellen Press, 2004.
- 16 CASTREE, N., KITCHIN, R., ROGERS, A. *A Dictionary of human geography*. 1st ed. Oxford, Eng.: Oxford University Press, 2013, 581 p. ISBN 978-019-9599-868.
- 17 CLOKE, P. Conceptualizing rurality. In: CLOKE, P., MARSDEN, T. a P. H. MOONEY. *Handbook of Rural Studies*. London: SAGE Publications, 2006, pp. 18-28.
- 18 COPUS, A. et al. *EDORA (European Development Opportunities for Rural Areas)*. [online]. 2009 [cit. 2016-11-07] Dostupné z: [http://www.espon.eu/export/sites/default/Document/Projects/Applied Research/EDORA/edora_report_verison_300409.pdf](http://www.espon.eu/export/sites/default/Document/Projects/Applied%20Research/EDORA/edora_report_verison_300409.pdf).
- 19 COPUS, A., DE LIMA, P. *Territorial cohesion in rural Europe*. London and New York: Routledge. 2015. 254 p. ISBN 9780415859509.
- 20 CULEK, M. *Biogeografické členění České republiky*. 1.vyd. Editor Martin Culek. Praha: Enigma, 1996, 347 s. + 1 mapa. ISBN 80-85368-80-3.
- 21 CULEK, M. *Biogeografické členění České republiky*. II. díl. 1.vyd. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2005, 589 s. ISBN 80-860-6482-4.
- 22 ČAPKA, F., SLEZÁK, L., VACULÍK, J. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Cerm, 2005. 359 s. ISBN 80-7204-419-2.
- 23 ČMEJREK, J. *Obce a regiony*. Praha: Alfa Nakladatelství, Politologie (Alfa Nakladatelství). 2008. 176 s. ISBN 978-80-87197-00-4.
- 24 ČSÚ. *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti*. Společná tisková zpráva Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních

- věcí ČR. Praha, zveřejněno: 7. 11. 2012 [online]. 2012 [cit. 2015-03-27]
Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zmena_vypoctu___ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107
- 25 DANIELS, P, Rob KITCHIN a Alisdair ROGERS. *An introduction to human geography: issues for the 21st century*. 3rd ed. New York: Pearson Education Limited, 2008, xxiii, 517 p. ISBN 978-013-2056-847.
 - 26 de SOUZA, A. R. *A Geography of World Economy*. New York: Macmillan Publishing Company, 1990. 497 s.
 - 27 DEN, P. *Město*. Praha: Kovalam, 1997. Vyd. 2. Vázaná, Jaromír Funke fotografie. 91 s.
 - 28 DOSEDLA, M. *Hranečníky na pomezí Čech a Moravy – terénní výzkum a dokumentace úseku Stáj – Rozhraní*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav, 2004. 67 s. + přílohy. Vedoucí práce Stanislav ŘEHÁK.
 - 29 DVOŘÁK, P. *Hranečníky na pomezí Čech a Moravy (úsek mezi Rozhraním a Králickým Sněžníkem)*. 2003. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav, 51 s. + přílohy. Vedoucí práce Stanislav ŘEHÁK.
 - 30 ECORYS, 2010. *Study on Employment, Growth and Innovation in Rural Areas (SEGIRA)*. Rotterdam: Research and Consulting. Online. 2010. Cit. 2016-11-10 Dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/employment/full-text.pdf>
 - 31 FIALOVÁ, D., VÁGNER, J. Sociogeografické aspekty druhého bydlení a jejich regionální diferenciaci (na příkladu Česka). In: *Geografický časopis*, 2009. Roč. 61, č. 2, s. 89-110.
 - 32 FRIEDMANN, J. *General theory of Polarized development*. Santiago de Chile: Ford Foundation, Urban a Regional Advisory Program in Chile, 1967.
 - 33 GALDEANO-GÓMEZ, E., AZNAR-SÁNCHEZ, J. A. a J. C. PERÉZ-MESA. The Complexity of Theories on Rural Development in Europe: An Analysis of the paradigmatic Case of Almería (South-east-Spain). *Sociologia Ruralis*. 2010, 51, No.1, pp.54-78.

- 34 GALVASOVÁ, I., BINEK, J., CHABIČOVSKÁ, K. a kol. *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje*. Brno: Georgetown, 2007. 1. Vyd. 140 s. ISBN 80-251-20-9
- 35 GRABSKI KIERON, U., MOSE, I., REICHERT-SCHICK, A., STEINFÜHRER, A., (eds.) *European rural peripheries revalued*. 2016. Berlin: LIT Verlag, 416 p. ISBN 978-3-643-13050-1
- 36 GRIM T., *Staré mapy Česka. Hranice mezi Moravou a Slezskem*, 2014 (online) dostupné na: <http://www.staremapyceska.cz/hranice-mezi-moravou-a-slezskem/>
- 37 HALÁS, M., ROUBÍNEK, P. a P. KLADIVO. Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: teoretické přístupy, vymezení, typologie. [online]. *Geographical journal*. 2012. Vol. 64, No. 4, 289-310 p. ISSN 0016-7193.
- 38 HALÁSEK, J. *Malý lexikon obcí České republiky – 2015*. [online]. Praha: ČSÚ, 2015. [cit. 2015-11-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2015>
- 39 HALFACREE, K. Locality and social representation: space, discourse and alternative definitions of the rural. *Journal of Rural Studies*. 1993. Roč. 9, s. 23-37.
- 40 HAMPL, M. et al. *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Praha: 1996. 395 s. ISBN 80-90215-42-4
- 41 HAMPL, M. *Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Praha: 2005. 148 s. ISBN 80-86746-02-X
- 42 HAMPL, M., JEŽEK, J., KÜHNEL, K. *Sociálně geografická organizace ČSR*. Praha: Výzkumný ústav sociálně ekonomických informací, 1978, 304 s.
- 43 HAMPL, M., MARADA, M. Sociogeografická regionalizace Česka. *Geografie*. 2015, roč. 120, č. 3, s. 397-421.
- 44 HANCOCK, T. *Quality of life indicators and the DHC*. Ontario, 2000. Databáze online [cit. 2. 8. 2016]. Dostupné z: <http://www.ontla.on.ca/library/repositorymon/24002/299271.pdf>

- 45 HAVLÍK, L. E. *Moravské letopisy: dějiny Moravy v datech*. Břeclav: Tisk Pálka, 2009. dotisk. ISBN 978-80-904363-0-5.
- 46 HEJHAL, P. *Pravěké a raně středověké osídlení české části Českomoravské vrchoviny*. Dizertační práce. Masarykova univerzita, Filosofická fakulta, Brno. 2009.
- 47 HENDL J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál. 2005, 408 s.
- 48 HEROVÁ, I., KOCMÁNKOVÁ MENŠÍKOVÁ, L. *Zdroj a struktura příjmů, životní úroveň*. In: Český venkov 2004 – Život mladých a starých lidí. Praha: 2005. s.125-134. ISBN 80-213-1281-5.
- 49 HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, ISBN 80-7106-709-1.
- 50 HOLÁTOVÁ, D. a R. KRNINSKÁ. *Lidské zdroje v rozvoji venkova*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2012. Ekonomie studium. ISBN 978-80-87197-57-8.
- 51 HORÁK, M. a A. VAISHAR. *Encyklopedie obcí Moravy a Slezska*. 1. Vyd. Třebíč: Arca JiMfa, 1997, 353 s. ISBN 80-722-1008-4.
- 52 HRUŠKA, V. *Diferenciace venkovského prostoru na příkladu Moravskoslezského kraje*. Disertační práce. [online]. Brno: Masarykova univerzita. 2013. 205 s. Vedoucí práce doc. A. Věžník.
- 53 HRUŠKA, V. Strategic planning of the Czech rural space: the analysis of its failure, improving its image on the example of the Moravskoslezský region. *Europa Regional*. 2012, Roč. 18, s. 163-175.
- 54 HUBÁČKOVÁ, V. Slovácko: vymezení hranic regionu. In: Kraft, S. (ed.): *Česká geografie v evropském prostoru*. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 2006, s. 577–582.
- 55 CHALUPA, J. Reliktní česko-moravská zemská hranice v historickogeografických souvislostech. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. 2011. Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.

- 56 CHIRIBOGA, M. Desarrollo Rural Microrregional Y Descentralización. (*Microrregional Rural Development and Decentralization*). San José de Costa Rica: Instituto Interamericano de Cooperación para la Agricultura, 1993, 112 p.
- 57 CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M., HAVLÍČEK, T. Venkov – žitý prostor: regionální diferenciace percepce venkova představiteli venkovských obcí v Česku. *Geografie*. 2011. Roč. 116, s. 23–45.
- 58 CHROMÝ, P., SKÁLA, J. Kulturně geografické aspekty rozvoje příhraničních periferií: analýza vybraných složek územní identity obyvatelstva Sušicka. *Geografie*, 2010, 115, č. 2, s. 223–246.
- 59 ILLNER, M. K vyrovnání podmínek života ve městě a na venkově. *Urbanismus a územní plánování*. 1988. Roč 88, č. 2, s. 90–95.
- 60 JOHNSTON, R. J. ed. The Dictionary of Human geography. 3. Vydání, Oxford: Blackwell, 1994. 724 s.
- 61 KAŇOK, J. Kartografické vyjádření míry slezské identity na základě srovnání mentální mapy s mapou národnosti. *Kartografické listy*. 2001. Roč. 9. S. 93–101.
- 62 KARÁCSONYI, D. Ein Versuch der Typologie der ländlichen Räume in der Ukraine. *Europa Regional*. 2010. 18(1), 34–50.
- 63 KELLER, Jan. *Sociologie a ekologie*. Praha: SLON, 1997.
- 64 KLUFOVÁ, Renata. *Demografický vývoj a typologie českého venkova v kontextu prostorových souvislostí*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-733-1.
- 65 KLUSÁČEK, P., KONEČNÝ O., KREJČÍ, T. *Teorie regionálního rozvoje*. 2016, eLearningová učebnice. Mendelova univerzita v Brně, Reg. Č.: CZ.1.07/2.2.00/28.0258
- 66 KNOLL, J., KNOLL V. *Svazek nebo sdružení a další formy spolupráce obcí*. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha: 2002.
- 67 KOČMÁNKOVÁ MENŠÍKOVÁ, L. *Sociální a kulturní kapitál lokálních aktérů v rozvoji venkova*. Disertační práce. Praha, 2011. Česká zemědělská univerzita v Praze, provozně ekonomická fakulta.
- 68 KOLAJOVÁ, M. *Vnitřní význam folklorního tance* [online]. Brno, 2012 [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/213869/fsps_m/>. Diplomová

- práce. Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií. Vedoucí práce Zdenko Reguli.
- 69 KOŠTÁL, Z. *Obnova venkova v Jihomoravském kraji* [online]. Diplomová práce. Brno, 2007 Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Pavel Klvač.
 - 70 KOUŘILOVÁ, J., KVĚTOŇ, V., PĚLUCHA, M., WOKOUN, R. *Synergie vztahu město-venkov*. Praha: Alfa Nakladatelství. 61 s., 2012. ISBN 978-80-87197-44-8.
 - 71 KRUŽOVÁ, Z. *Hranečníky na pomezí Čech a Moravy – terénní výzkum a dokumentace úseku Rakousko – Stáj*. 2004. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav, 66 s. + přílohy. Vedoucí práce Stanislav ŘEHÁK.
 - 72 KUČA, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: 2. díl*. H–Kole. 1. vyd. Praha: Libri, 1997, 938 s. ISBN 80-859-8314-1.
 - 73 KUČERA, Z. Heritage in changing landscape – selected examples from Czechia. In Sobczykński, M. (ed.). *Historical Regions Divided By the Borders: General Problems and Regional Issue*. Opole: Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, 2009. s. 217–227. ISBN 978-83-7126-247-0.
 - 74 KUDLÁČEK, M. *Vývoj česko-německých vztahů ve Znojmě v letech 1918 – 1938*. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Brno, 2005. Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Malíř, CSc.
 - 75 LÁZNIČKA, Z. *Funkční klasifikace venkovských sídel*. Brno: Zprávy o vědecké činnosti Geografického ústavu ČSAV, 1965, 6, s. 47-61.
 - 76 LÁZNIČKA, Z. *Typy venkovského osídlení v Československu*. Brno: Práce Brněnské základny ČSAV, 1956, Roč. 28, č. 3, s. 95-145.
 - 77 LEEUWIS, C. a A. W. van den. BAN. *Communication for rural innovation: rethinking agricultural extension*. Wiley and Blackwell. 3rd ed. Ames, Iowa: Iowa State Press, for CTA, 2004. ISBN 0-632-05249-x.
 - 78 LNĚNIČKA, L. *Projektový management jako metoda endogenního rozvoje*. In: SVOBODOVÁ, H. a K. CHABIČOVKÁ (ed.) *Sborník příspěvků z konference Teorie a metody uplatnitelné v praxi regionálního rozvoje*. Brno: GAREP, 2010, s. 36-45.

- 79 MACKOVČIN, P., et al. *Atlas krajiny České republiky: Landscape atlas of the Czech Republic*. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2009. 331 s. ISBN 978- 80-85116-59-5.
- 80 MAIER, Karel. *Udržitelný rozvoj území*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4198-7.
- 81 MAJEROVÁ, V., ČMEJREK, J. *Český venkov 2005: rozvoj venkovské společnosti*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2005. 163 s.
- 82 MAREK, P. *Vnímání reliktní hranice na příkladu severní části česko-moravské zemské hranice* [online]. Brno, 2015 [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/357280/prif_m/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce Milan Jeřábek.
- 83 MARINI, M., MOONEY, P. Rural economies. In: CLOKE, P., MARSDEN, T., MOONEY, P. (eds.). *Handbook of rural studies*. London: SAGE, 2006. s. 91-103.
- 84 MARYÁŠ, J., ŘEHÁK, S., TOUŠEK, V., VYSTOUPIL, J. Atlas obyvatelstva ČSSR. In Sborník referátů k XVII. Sjezdu Československé geografické společnosti. Svazek II. Brno: Geografický ústav ČSAV, 1987. s. 229-235.
- 85 MAŘÍKOVÁ, P. Countryside in the Czech Republic – determination, criteria, borders. *Agricultural Economics*. 2007. Roč. 53, s. 247-255.
- 86 MLEZIVA, Š., KUČA, K. *Historický lexikon městysů a měst: vývoj postavení a funkce městských sídel v dějinách územněsprávního členění českých zemí od roku 1850 do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Baset, 2006. 935 s. ISBN 80-7340-092-8
- 87 MURDOCH, J., LOWE, P., WARD, N., MARSDEN, T. *The differentiated countryside*. 2003. London and New York. Routledge.
- 88 MURDOCH, J., MARSDEN, T. The spatialization of politics: local and national actor-spaces in environmental conflict. *Transactions of the Institute of British Geographers*. 1995. Roč. 20, s. 368-380.
- 89 NOVOTNÁ, M., *Hodnocení zemědělského využívání krajiny v Regionu pohraničním Pošumaví*. GéoProdig, geografický informační portál, přístupné 4. února 2017 <http://geoprodig.cnrs.fr/items/show/63437~~HEAD=>

- 90 PAASI, A. Place and region: regional worlds and words. *Progress in Human Geography*. 2002, vol. 26, č. 6, s. 802–811.
- 91 PAASI, A. *The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity*. Fennia. 1986, 164, s. 105–146.
- 92 PÁPOL, T. et al. *Problémy mikroregionů při tvorbě společných projektů*. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per populi, 2006. ISBN 80-903-8131-6.
- 93 PAYNE, J. *Kvalita života a zdraví*. 1. Vyd. Praha, 2005, 629 s. ISBN 80-7254-657-0.
- 94 PĚLUCHA, M. JAKOBE, P., KOUŘILOVÁ, J. et al. *Venkov na prahu 21. století: venkov a jeho rozvoj na přelomu milénia, územní dopady znalostní ekonomiky na venkov, souvislosti vztahů města a venkova v globalizované ekonomice*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-87197-49-3.
- 95 PERLÍN et al. *Regionální diferenciace venkovských obcí Česka: disparity a možnosti rozvoje*. Prezentace projektu WD-01-07-1, Praha: MMR ČR. 2012. Venkov 2012. Dostupné z: < http://geography.cz/wp-content/uploads/2012/02/Venkovy-Perl%C3_%ADn-a-kol.pdf>.
- 96 PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*. 2010, Roč. 115, s. 161 – 187.
- 97 PERLÍN, R.. Venkov, typologie venkovského prostoru. In: MALÝ, F., VIKTORIOVÁ, B. (eds.). *Česká etnoekologie*. Praha: Cargo Publishers, 1999, s. 87-104.
- 98 PERLÍN, R.. Vymezení venkovských obcí v Česku. *Veřejná správa online*. 2009 [online]. [cit. 2013-09-22]. Dostupné z: <http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6384068>
- 99 PERNES, J. Příliš nebezpečná Morava? Moravský patriotismus v poválečném Československu (1945–1989). *Soudobé dějiny*. Roč. 17, č. 3/2010, s. 392–420.
- 100 POHL-DOBERSKÝ, J. Úkoly zeměpisu ve výstavbě naší nové vesnice. *Spisy Československé společnosti zeměpisné*. 1952. Roč. 57, č. 82, vyd. 96.
- 101 POLANECKÁ, H. *Lidé v krajině, krajina v lidech: percepce krajiny obyvateli venkova a města. (Případová studie na území Mělnicka)* [online]. Diplomová

- práce. Ústí nad Labem. 2011. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce M. Balej.
- 102 POLLERMANN, K., RAUE, P, SCHNAUT, G. Opportunities for a participative approach in rural development: Findings from LAEDER in Mecklenburg-Vorpommern and the requirements for Community Lead Local Development. *Landbauforschung* 2014. Vol. 64 (3/4), 127-138. DOI: 10.3220/LBF_2014_127-138.
 - 103 PRIETO-LARA, E., OCAÑA-RIOLA, R. Upgrading rurality index for small areas in Spain. *Social Indicators Research*. 2010. Vol. 95, 267-280. DOI: 10.1007/s11205-009-9459-0.
 - 104 Program rozvoje venkova České republiky na období 2014-2020. Verze schválená vládou ČR dne 9. 7. 2014. Praha, 2014. 404 s. Databáze online [cit. 18. 4. 2015]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/323384/PRV_do_vlady.pdf
 - 105 ŘSD ČR. *Celostátní sčítání dopravy 2016*. [online]. Praha, 2016. Databáze online [cit. 24. 10. 2016]. Dostupné z: <http://scitani2016.rsd.cz>
 - 106 SEMIAN, M. Searching for the Territorial Shape of a Region in Regional Consciousness: The Český Ráj (Bohemian Paradise), Czech Republic. *Moravian Geographical Reports*, 2012, Vol. 20, č. 2, s. 25–35.
 - 107 SHAMBAUGH-MILLER, M. *Development of a Rural Typology GIS for Policy Makers*. 6th Quadrennial Conference of British – Canadian – American Rural Geographers [online]. 2007 [cit 2015-11-28] Dostupné z: <http://cph.uiowa.edu/rupri/presentations/6th/%20BCA/Symposium/20Presentaion.pdf>
 - 108 SHUCKSMITH, M., THOMSON, K. J. a D. ROBERTS. *The CAP and the regions: the territorial impact of the common agricultural policy*. Cambridge, MA: CABI Pub., 2005. ISBN 978-0-85199-055-2.
 - 109 SIWEK, T., BOGDOVÁ, K. České kulturně-historické regiony ve vědomích svých obyvatel. *Sociologický časopis*. 2007, roč. 43, č. 4, s. 1039–1053.
 - 110 SIWEK, T., KAŇOK, J. *Vědomí slezské identity v mentální mapě*. 2000, 1. Vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 98 s. ISBN 80-7042-576-8.

- 111 SLEPIČKA, A. *Přeměny venkova: venkov našeho věku*. Praha: Svoboda, 1989, 288 s.
- 112 SLEPIČKA, A. *Venkov a/nebo město: lidé / sídla / krajina*. Praha: Svoboda, 1981, 367 s.
- 113 SLEPIČKA, A., ŠTENCEL, V. *Zemědělství a venkov z hlediska životního prostředí*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1971, 185 s.
- 114 SOKOL, J. *Malá filosofie člověka*. 3. rozšř. vyd. Praha: Vyšehrad, 1998. 389 s. ISBN 80-7021-253-5.
- 115 SPOUSTA, J. *Přeměny venkova* [online]. In TEOLOGIE&SPOLEČNOST roč. 2006, č.2 dostupné z: <http://old.cdk.cz/ts/clanky/113/promeny-venkova/>
- 116 STANĚK, T. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: 1918-1948*. Ostrava: Amosium servis, 1992. 111 s. ISBN 80-85498-04-9.
- 117 *Statutární město Opava* [online]. 2007. Mapa Slezska [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/www/207906/scripts/detaila965.html?i d=14205>
- 118 Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020. Ministerstvo pro místní rozvoj. ČR. [online]. Praha: 2013. Schváleno usnesením vlády č. 344 / 2013, dne 15. května 2013. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mmr/strategie/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2014-2020?typ=struktura>
- 119 SVOBODOVÁ, H., GALVASOVÁ, I. Regionální politika v ČR: efekty a nové výzvy. In: *Sborník příspěvků z konference: 5.- 6. května 2009*, Brno, 2009, 188 s. ISBN 978-80-904308-3-9.
- 120 SVOBODOVÁ, H., VĚŽNÍK, A. *Úvod do geografie venkova* [online]. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014 [cit. 2015-01-21]. Elportál. Dostupné z: <<http://is.muni.cz/elportal/?id=1192704>>. ISBN 978-80-210-6943-5. ISSN 1802-128X.
- 121 SYROVÁTKA, M. Jak (ne)měřit kvalitu života: Kritické pohledy na index lidského rozvoje. *Mezinárodní vztahy*. 2008. Roč. 43, č. 1. s. 9-37.
- 122 ŠERÝ, M., ŠIMÁČEK, P. *Percepce historické hranice Moravy a Slezska obyvatelstvem Jesenicka*. In: *Geografie pro život ve 21. Století: Sborník příspěvků z XXII. Sjezdu České geografické společnosti pořádaného*

- Ostravskou univerzitou v Ostravě 31. srpna – 3. září 2010. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010, s. 856–860.
- 123 ŠERÝ, M., ŠIMÁČEK, P. Perception of the historical border between Moravia and Silesia by residents of the Jeseník area as a partial aspect of their regional identity. *Moravian Geographical Reports*, 2012, Vol. 20., No. 2., pp. 36-46.
 - 124 ŠERÝ, M., ŠIMÁČEK, P. Vnímání hranic obyvatelstvem regionů s rozdílnou kontinuitou socio-historického vývoje jako dílčí aspekt jejich regionální identity. *Geografie*, 2013, roč. 118, č. 4, s. 392–414. ISSN 1212-0014.
 - 125 ŠEVČÍKOVÁ, A. *Vliv regionální politiky EU v Česku a Německu na rozvoj venkovských obcí (případová srovnávací studie)*. Praha, 2010, disertační práce, Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta.
 - 126 ŠIMKOVÁ, E. Udržitelný rozvoj venkova a role venkovské turistiky. *Ekonomika a management*. 2008. Roč.1/2008. s. 26-32.
 - 127 ŠIMON, M. Counterurbanization: condemned to be a chaotic conception? / Kontraurbanizace: chaotický koncept? *Geografie*. 2011. Vol. 116, No. 3, pp. 231–255.
 - 128 ŠPRINCOVÁ, S. The functional changes of rural settlements in the backward regions. *Studia geographica*. 1971, č. 21, s. 167-176.
 - 129 TERLUIN, I. J. *Rural regions in the EU*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, Ph.D. Thesis [online]. 2001 [cit. 2016-11-10] Dostupné z: <http://dissertations.ub.rug.nl/faculties/rw/2001/i.j.terluin/>.
 - 130 TICHÁ, V. et al. *Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006* [online]. Český statistický úřad, Praha, 2008 [cit. 2016-07-23]. Kód publikace: e-1380-08. Č. j.: 999/2008-71. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536004/130808.pdf/5d2ad0ed-8493-4237-a6d5-409614f287cf?version=1.0>
 - 131 TOPOLOVÁ, M. *Vývoj českomoravské hranice*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Katedra geografie, 1992, 68 s. + přílohy. Vedoucí práce Milan V. DRÁPELA.
 - 132 TROJAN, J. *Dopady regionální politiky (a její nástroje) na rozvoj mikroregionů: dynamizace koncepčních dokumentů a aktivní vizualizace*

- prostřednictvím GIS* [online]. Disertační práce. Brno, 2016. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta. Vedoucí práce A. Věžník.
- 133 TROJAN, J. *Problematika vymezení mikroregionu v exponované metropolitní oblasti: kazuistika mikroregionu Zlín*. In Studentská vědecká konference 2010 – sborník „Věda má budoucnost“. 1. Vyd. Ostrava: Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. S. 286-289. ISBN 978-80-7368-719-9.
 - 134 Usnesení vlády č. 575/2017. *Návrh podpory znevýhodněných venkovských oblastí*. Předkladatel: ministr zemědělství. Vládní č.j. 852/17. Schváleno na jednání vlády dne 21. srpna 2017
 - 135 VAISHAR, A., ŠŤASTNÁ, M. a kol. *Současný stav a vývojové tendence jihomoravského venkova*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011, 166 s.
 - 136 VAN DER PLOEG, J. a kol. Towards a ramework for understanding regional rural development. In: VAN DER PLOEG, J., MARSDEN, T. *Unfolding webs: the dynamics of regional rural development*. Assen: Van Gorcum, 2008, s. 1-28.
 - 137 VAN EUPEN, M., METZGER, M.J., PÉREZ-SOBA, M., VERBURG, P.H., VAN DOOM, A., BUNCE, R.G.H. A rural typology for strategic European policies. *Land Use Policy* 2012, Vol. 29, No. 3. Pp. 473-482. DOI: 10.1016/j.landusepol.2011.07.007.
 - 138 VARD, T., WILLEMS, E., LEMMENS, T. a R. PETERS. *Use of the CORINE land cover to identify the rural charakter of communes and regions at EU level*. In: Trends of some Agri-environmental indicators in the European union. Brussels: European Commision, 2005, pp. 163-174. [online]. 2005 [cit. 2016-11-12] Dostupné z: <http://agrifish.jrc.it/marpac/GAECS/publications.html>.
 - 139 VĚŽNÍK, A., KONEČNÝ O. Agriculture of the Czech Republic after accession to the EU: Regional differentiation. *Moravian Geographical reports*. 2011, Roč. 19, s. 50–60.
 - 140 VĚŽNÍK, A., SVOBODOVÁ, H., ZVARA, J. Possible Impacts of the Common Agricultural Policy Reform on Development of Agriculture in the Jihlava District. In: *Geography in Czechia and Slovakia: Theory and Practice at the Onset of 21st Century*. 1. Vyd. Brno: Masaryk University, 2008. S. 201 – 206. ISBN 978-80-210-4600-9.

- 141 VOBECKÁ, J. Dojížděkový přístup k vymezení městského, příměstského a venkovského obyvatelstva v České republice. *Demografie* [online]. 2009, Roč. 50, č. 1, s. 14-22.
- 142 VYSTOUPIL, J., KUNC, J., ŠAUER, M., TONEV, P. Vývoj cestovního ruchu v ČR a jeho prostorové organizace v letech 1990 – 2009. *Urbanismus a územní rozvoj*. 2010, Roč. 13, č. 5, 93-108 s.
- 143 WARD, N. et al., *Universities, the Knowledge Economy and 'Neo-Endogenous Rural Development'*. Newcastle upon Tyne: University of Newcastle upon Tyne, Centre for Rural Economy Discussion Papers, 2005, No.1 [online]. 2005 [cit 2016-11-07] Dostupné z: <http://www.ncl.ac.uk/cre/publish/discussionpapers/pdfs/discussionpapers1.pdf>.
- 144 WARN, S. *Rural development & the countryside*. 2010. Deddington: Philip Allan Updates. 322 p. ISBN 978-1844892082
- 145 WOODS, M. *Rural*. New York: Routledge, 2010. ISBN 978-0-415-44239-8.
- 146 WOODS, Michael. *Rural geography: processes, responses, and experiences in rural restructuring*. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications, 2005, 330 p. ISBN 07-619-4761-2.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ

a.s.	akciová společnost
č.	číslo
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
et al.	a kolektiv (v textu též a kol.)
EU	Evropská unie
EUROSTAT	statistický úřad Evropské unie
IDS JMK	Integrovaný dopravní systém Jihomoravského kraje
kap.	kapitola
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
obr.	obrázek
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (<i>Organisation for Economic Co-Operation and Development</i>)
ORP	obec s rozšířenou působností
p.o.	příspěvková organizace
PAPI	metoda dotazování – osobní dotazování face2face (<i>Paper And Pen Interviewing</i>)
POÚ	správní obvod obce s pověřeným obecním úřadem
PRV	Program rozvoje venkova
RD	rodinný dům
ŘSD ČR	Ředitelství silnic a dálnic České republiky
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
tab.	tabulka
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Identifikátory k vymezení venkova dle typu hodnocení	39
Tab. 2 Hodnocené aspekty u subjektivního šetření	40
Tab. 3 Moravské obce s rozšířenou působností ležící na hranici Moravy.....	43
Tab. 4 Obyvatelstvo ORP Velké Meziříčí podle velikostních skupin obcí	54
Tab. 5 Obyvatelstvo ORP Litovel podle velikostních skupin obcí.....	58
Tab. 6 Obyvatelstvo ORP Znojmo podle velikostních skupin obcí	62
Tab. 7 Obyvatelstvo ORP Šternberk podle velikostních skupin obcí.....	66
Tab. 8 Obyvatelstvo ORP Moravská Třebová podle velikostních skupin obcí.....	71
Tab. 9 Obyvatelstvo ORP Lipník nad Bečvou podle velikostních skupin obcí	74
Tab. 10 Obyvatelstvo ORP Třebíč podle velikostních skupin obcí.....	78
Tab. 11 Obyvatelstvo ORP Kroměříž podle velikostních skupin obcí.....	81
Tab. 12 Obyvatelstvo ORP Vyškov podle velikostních skupin obcí.....	86
Tab. 13 Obyvatelstvo ORP Rosice podle velikostních skupin obcí	89
Tab. 14 Realizace dotazníkových šetření	93

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Výsledky odpovědí v progresivním venkově na dotazníkovou položku 7 – zda jsou v obci dodržovány či znovu obnovovány kulturní a folklórní tradice	96
Graf 2 Výsledky odpovědí v progresivním venkově na dotazníkovou položku 9 – kdo je hlavním iniciátorem kulturního a společenského života ve Vaší obci.....	97
Graf 3 Výsledky odpovědí v progresivním venkově na dotazníkovou položku 11 – zda jsou v obci příznivé podmínky pro rozvoj podnikání	98
Graf 4 Výsledky odpovědí v progresivním venkově na dotazníkovou položku 11 – jakou strategii využívají nezaměstnaní v dané obci.....	98
Graf 5 Výsledky odpovědí v deficitním venkově na dotazníkovou položku 5 – zda jsou v obci dodržovány či znovu obnovovány kulturní a folklórní tradice	105
Graf 6 Výsledky odpovědí v deficitním venkově na dotazníkovou položku 9 – kdo je hlavním iniciátorem kulturního a společenského života v obci.....	106
Graf 7 Výsledky odpovědí v deficitním venkově na dotazníkovou položku 11 – zda jsou v obci příznivé podmínky pro rozvoj podnikání.....	107
Graf 8 Výsledky odpovědí v deficitním venkově na dotazníkovou položku 12 – jakou strategii mají nezaměstnaní v obci.....	107
Graf 9 Výsledky odpovědí v suburbánním venkově na dotazníkovou položku 7 – zda jsou v obci dodržovány či znovu obnovovány kulturní a folklórní tradice	112
Graf 10 Výsledky odpovědí v suburbánním venkově na dotazníkovou položku 9 – kdo je hlavním iniciátorem kulturního a společenského života v obci.....	113
Graf 11 Výsledky odpovědí v suburbánním venkově na dotazníkovou položku 11 – zda jsou v obci příznivé podmínky pro rozvoj podnikání	114
Graf 12 Výsledky odpovědí v suburbánním venkově na dotazníkovou položku 12 – jakou strategii mají nezaměstnaní v obci.....	115

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Vymezení venkovského a městského prostoru v České republice	16
Obr. 2 Prostorová strukturace území z hlediska přístupů k vymezení venkova	18
Obr. 3 Zemské rozčlenění území České republiky	28
Obr. 4 Hranice mezi Slezskem a Moravou	31
Obr. 5 Průběh hranice Moravy simplifikovaný dle stávajících územně samosprávných hranic	45
Obr. 6 Kartografické znázornění typologického členění moravského prostoru	48
Obr. 7 Modelové venkovské prostory.....	52
Obr. 8 Modelové území ORP Velké Meziříčí	53
Obr. 9 Modelové území ORP Litovel	57
Obr. 10 Modelové území ORP Znojmo	61
Obr. 11 Modelové území ORP Šternberk	66
Obr. 12 Modelové území ORP Moravská Třebová	70
Obr. 13 Modelové území ORP Lipník nad Bečvou	74
Obr. 14 Modelové území ORP Třebíč	77
Obr. 15 Modelové území ORP Kroměříž	81
Obr. 16 Modelové území ORP Vyškov	85
Obr. 17 Modelové území ORP Rosice.....	89
Obr. 18 RD v obci Podmyče (ORP Znojmo).....	95
Obr. 19 RD v obci Dyjákovičky (ORP Znojmo)	95
Obr. 20 Náves s obecním úřadem v Bouzově (ORP Litovel).....	100
Obr. 21 Náves v Netíně s dominantou obce – kostelem Nanebevzetí Panny Marie (ORP Velké Meziříčí)	100
Obr. 22 Výstavba RD v obci Pňovice (ORP Litovel).....	100
Obr. 23 Výstavba RD a další stavební parcely v Citonicích (ORP Znojmo)	100

Obr. 24 Vlaková zastávka v Citonicích (ORP Znojmo)	101
Obr. 25 Autobusová zastávka v Pňovicích (ORP Litovel)	101
Obr. 26 Křížová cesta k hrobce v Netíně (ORP Velké Meziříčí)	102
Obr. 27 Boží muka za obcí Náklo (ORP Litovel).....	102
Obr. 28 Vlakové nádraží Domašov nad Bystřicí (ORP Šternberk)	103
Obr. 29 Vlakové nádraží v Moravské Třebové (ORP Moravská Třebová).....	103
Obr. 30 Památník v místě pracovního tábora a pohřebiště žen za 2. sv. války v Dětfřichově u Moravské Třebové (ORP Moravská Třebová).....	104
Obr. 31 Turistická značka v místě pracovního tábora v Dětfřichově u Moravské Třebové (ORP Moravská Třebová).....	104
Obr. 32 Most s barokními sochami v obci Okříšky (ORP Třebíč)	109
Obr. 33 Městský park Tyršovy sady ve Šternberku (ORP Šternberk).....	109
Obr. 34 Kaplička s rodinnou hrobkou Thonserňů v obci Litenčice (ORP Kroměříž)..	109
Obr. 35 Kaplička sv. Anny v Litenčicích (ORP Kroměříž).....	109
Obr. 36 Centrum obce Hlinsko (ORP Lipník nad Bečvou)	110
Obr. 37 Domašov u Šternberka – náves (ORP Šternberk)	110
Obr. 38 Autobusová zastávka v Ostrovačicích (ORP Rosice)	111
Obr. 39 Autobusová zastávka v Drysicích (ORP Vyškov)	111
Obr. 40 Rozmarýnové hody v Tetčicích, říjen 2016 (ORP Rosice)	114
Obr. 41 Velikonoční jarmark pořádaný mateřskou školou v Lulči (ORP Vyškov)	114
Obr. 42 Centrum obce Krásensko (ORP Vyškov)	116
Obr. 43 Centrum obce Luleč (ORP Vyškov).....	116
Obr. 44 V Ostrovačicích vznikají nové ulice (ORP Rosice)	117
Obr. 45 Nová výstavba RD a pozemky na prodej v Pustiměři (ORP Vyškov)	117
Obr. 46 Kříž pod Kříby v obci Tetčice (ORP Rosice).....	117
Obr. 47 Zastávka, kostel a fara v Drysicích (ORP Vyškov).....	117

PŘÍLOHY

TYPOLOGIE PŘÍLOH

Příloha 1	Výsledky shlukové analýzy založené na statistických ukazatelích Tab. 1 Shluková analýza moravských venkovských oblastí
Příloha 2	Rekonstrukce hranice Moravy na lokální úrovni Tab. 2 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Frýdek-Místek Tab. 3 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Jihlava Tab. 4 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Nový Jičín Tab. 5 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Ostrava Tab. 6 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Rýmařov Tab. 7 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Svitavy Tab. 8 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Žďár nad Sázavou
Příloha 3	Formulář dotazníkového šetření Moravský venkov
Příloha 4	Výsledky dotazníkového šetření v modelových oblastech Graf 1 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 1 – jaký typ vytápění používáte ve svém domově Graf 2 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 2 – jakým způsobem nejčastěji lidé z Vaší obce cestují za prací, studiem či za službami Graf 3 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 3 – považujete občanskou vybavenost (obchod, pošta, škola, hřiště, aj.) Vaší obce za vyhovující, pro Vás dostačující Graf 4 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 4 – Máte ve Vaší obci chataře či chalupáře Graf 5 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 5 – máte zájem, aby se ve Vaší obci rozvíjel cestovní ruch Graf 6 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 6 – je v obci dostatek kulturního vyžití Graf 7 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 7 – jsou ve

Vaší obci dodržovány či znovu obnovovány kulturní a folklórní tradice

Graf 8 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 8 – podporuje Vaše obec kulturní a spolkovou činnost

Graf 9 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 9 – kdo je hlavním iniciátorem kulturního a společenského života ve Vaší obci

Graf 10 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 10 – podílejí se občané na společenském dění v obci

Graf 11 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 11 – myslíte si, že jsou ve Vaší obci příznivé podmínky pro rozvoj podnikání

Graf 12 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 12 – jakou strategii mají nezaměstnaní ve Vaší obci

Graf 13 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 13 – co je podle Vás nejdůležitější pro kvalitní život v obci

Graf 14 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 14 – je podle Vás obec atraktivní z pohledu kvality života

Graf 15 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 15 – považujete oblast, v níž žijete za venkov

Příloha 5 Formulář pro subjektivní hodnocení venkovské obce

Příloha 6 **Státem podporované regiony SO ORP**
Tab. 8 Hospodářsky problémové regiony definované ve SRR 2014 – 2020 MMR ČR

Příloha 7 **Obrazová příloha znázornění hranice Moravy v krajině**
Obr. 1 Sousoší na Českomoravském pomezí
Obr. 2 Hraniční kámen v krajině v okolí Svitav
Obr. 3 Snaha Moravské národní obece o zviditelnění historické hranice – značka u Trpína
Obr. 4 Recesní upomínka na průběh hranice Moravy

PŘÍLOHA 1

Tab. 1 Shluková analýza moravských venkovských oblastí

ORP	hustota zalidnění	podíl z.p.	zaměstnanost v průměru	celkový přírůstek	saldo migrace	podíl nezaměstnaných	podíl EAO vyjíždějících za práci mimo obec	podíl VŠ vzdělaných na populaci 15 let a více	podíl trvale obydlených bytů	index stáří
Blansko	160,5	38,3	2,7	43,0	238,0	5,7	46,4	12,3	57,4	119,3
Boskovice	100,9	52,9	4,2	34,0	187,0	7,7	53,7	8,1	87,6	121,0
Brno	1639,7	34,0	0,6	-718,0	-1459,0	8,5	47,7	21,0	81,2	107,5
Břeclav	136,1	60,1	4,3	19,0	31,0	7,5	44,7	8,0	92,2	134,9
Bučovice	93,5	68,2	3,8	-7,0	53,0	7,2	53,1	6,9	88,0	112,8
Bystřice nad Pernštejnem	57,7	56,5	8,0	-89,0	-35,0	8,5	51,5	6,8	81,5	114,5
Bystřice pod Hostýnem	95,3	40,3	3,3	-43,0	-67,0	9,6	53,7	8,0	77,9	123,1
Dačice	41,1	58,9	8,1	-136,0	-58,0	7,2	46,0	6,1	85,4	126,0
Frenštát pod Radhoštěm	194,8	45,7	1,9	116,0	-6,0	6,0	48,9	9,1	76,8	108,1
Frýdek-Místek	231,1	46,7	1,7	277,0	412,0	7,6	48,3	10,3	86,7	111,9
Frýdlant nad Ostravicí	76,7	23,3	3,2	285,0	318,0	6,9	46,3	11,3	89,3	102,8
Hodonín	214,0	60,4	3,2	-86,0	-152,0	12,0	43,9	7,5	82,0	112,7
Holešov	161,2	74,5	3,8	-113,0	-64,0	7,0	53,4	8,1	90,3	117,3
Hranice	105,8	64,7	3,5	-74,0	-50,0	8,4	46,9	8,7	88,5	116,5
Hustopeče	100,1	75,9	5,6	-8,0	119,0	7,4	43,1	6,5	86,9	104,9
Ivančice	139,2	54,3	2,3	-10,0	89,0	8,0	42,5	7,0	85,2	105,8
Jihlava	108,2	58,8	3,3	1,0	127,0	6,6	45,3	8,5	85,5	108,1

Konice	61,3	57,4	7,0	-36,0	6,0	7,0	39,2	5,4	86,2	104,5
Kopřivnice	338,8	65,7	1,3	-192,0	-87,0	6,5	45,5	8,6	70,8	120,0
Kroměříž	139,2	64,5	3,4	39,0	30,0	8,8	51,8	9,1	90,6	97,0
Kuřim	290,5	50,9	1,4	135,0	145,0	5,3	54,0	15,4	86,7	119,5
Kyjov	118,6	61,3	4,1	8,0	27,0	9,1	49,7	7,1	88,9	90,2
Lipník nad Bečvou	128,9	68,4	3,9	1,0	-7,0	10,8	46,1	8,2	86,1	116,7
Litovel	96,2	58,2	5,4	44,0	67,0	6,3	49,2	7,1	85,2	109,2
Luhačovice	105,3	42,3	2,4	-52,0	-71,0	5,6	39,8	9,4	83,9	113,0
Mikulov	81,0	64,1	7,8	31,0	79,0	8,9	49,8	6,1	83,5	124,1
Mohelnice	98,2	54,4	3,4	-88,0	-20,0	7,6	40,7	6,9	84,7	98,8
Moravská Třebová	63,5	54,8	4,4	-19,0	-67,0	10,9	43,6	6,5	86,6	112,7
Moravské Budějovice	56,5	67,9	7,8	-116,0	-124,0	9,9	52,4	6,2	82,3	108,1
Moravský Krumlov	63,8	71,2	6,1	41,0	12,0	9,5	45,2	5,9	81,5	119,4
Náměšť nad Oslavou	63,2	54,4	7,6	-48,0	9,0	9,3	49,3	8,0	83,7	117,9
Nové město na Moravě	66,3	55,5	7,9	-76,0	-28,0	8,8	50,1	9,4	79,3	131,8
Nový Jičín	176,1	68,9	3,0	-11,0	33,0	7,0	46,7	9,0	75,7	109,7
Olomouc	190,1	45,5	1,9	341,0	260,0	8,4	50,7	14,6	88,9	94,6
Ostrava	982,1	46,9	0,5	-849,0	-1365,0	10,5	44,8	12,4	90,5	109,5
Otrokovice	309,6	59,9	1,2	-11,0	-42,0	6,1	45,4	8,2	92,4	115,9
Pohořelice	70,2	71,8	5,5	111,0	162,0	7,5	41,4	5,7	89,8	112,9
Prostějov	165,8	73,8	3,7	-34,0	98,0	6,8	41,5	8,9	87,2	99,1
Přerov	204,4	74,2	2,6	-142,0	-193,0	10,6	46,5	9,0	84,8	114,4
Rosice	145,1	45,7	2,2	157,0	268,0	6,9	46,6	9,3	89,1	129,2
Rožnov pod Radhoštěm	147,5	31,4	2,2	-67,0	-8,0	8,2	44,4	10,4	85,1	110,6
Rýmařov	47,9	43,3	4,7	-87,0	-33,0	12,2	41,0	5,8	83,8	117,1
Slavkov u Brna	143,2	71,4	2,0	243,0	163,0	5,2	26,8	8,5	83,1	110,4
Svitavy	90,2	60,1	3,8	-28,0	-40,0	9,3	41,1	6,7	85,1	100,3
Šlapanice	191,1	50,8	2,0	853,0	738,0	5,0	55,2	13,4	85,2	100,3
Šternberk	77,0	58,8	3,7	20,0	-26,0	9,8	43,1	7,5	88,1	112,3
Šumperk	82,0	36,7	3,6	-220,0	-121,0	9,7	48,0	8,3	88,0	105,3

Telč	45,1	59,2	8,9	0,0	-51,0	9,5	43,3	6,9	86,8	112,3
Tišnov	88,3	47,6	3,0	210,0	350,0	7,3	47,9	10,0	75,8	127,2
Třebíč	89,9	64,2	5,1	-136,0	-238,0	9,6	50,8	8,7	82,7	115,8
Uherské Hradiště	174,5	59,4	2,4	88,0	-37,0	6,5	54,0	9,8	85,2	105,4
Uherský brod	111,2	56,2	3,2	-99,0	-104,0	6,2	58,0	7,9	86,2	121,2
Uničov	108,7	74,5	5,8	-81,0	-13,0	9,0	37,2	6,4	83,2	121,8
valašské Klobouky	90,6	44,4	3,6	-83,0	-46,0	8,2	41,9	6,5	88,3	111,9
valašské Meziříčí	181,4	52,8	2,1	-70,0	-40,0	7,7	43,5	9,4	83,1	102,3
Velké meziříčí	75,9	61,2	6,2	42,0	17,0	7,6	49,6	8,1	87,7	108,2
veselí nad Moravou	112,2	67,4	4,3	-149,0	-95,0	9,6	49,6	7,5	81,6	103,8
Vizovice	115,4	43,8	2,4	2,0	57,0	5,8	41,0	8,4	85,1	123,4
Vsetín	100,1	30,7	2,9	-93,0	-94,0	9,2	42,7	8,1	82,5	90,7
Vyškov	94,8	44,8	2,9	59,0	169,0	5,9	46,9	10,2	84,5	110,4
Zábřeh	125,2	53,6	3,9	-101,0	-18,0	8,3	56,9	7,1	83,6	106,8
Zlín	282,4	45,0	1,3	-15,0	30,0	6,4	43,0	13,6	86,6	108,9
Znojmo	73,4	67,0	6,2	48,0	159,0	11,2	42,9	6,9	87,8	130,1
Žďár nad Sázavou	92,6	49,7	5,1	-137,0	-97,0	6,3	44,5	9,6	84,9	109,8
Židlochovice	164,3	81,2	3,9	358,0	68,0	5,9	49,8	9,5	80,2	99,5

Zdroj: vlastní šetření na základě dat SLDB 2011

PŘÍLOHA 2

Rekonstrukce hranice Moravy na lokální úrovni

Tab. 2 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Frýdek-Místek

ORP Frýdek Místek	Správní obvod ORP /kód/	Historická země Morava/Slezsko (m/s)	Počet částí obce	Počet katastrů	Katastr. výměra v ha	Počet obyvatel celkem
Baška	8106	s – m	1s, 2m	3	1 283	3 756
Brušperk	8106	m	1	1	1 026	3 973
Bruzovice	8106	s	1	1	1 595	825
Dobrá	8106	s	1	1	873	3 151
Dobratice	8106	s	1	2	704	1 204
Dolní Domaslavice	8106	s	1	2	737	1 288
Dolní Tošanovice	8106	s	1	1	370	331
Fryčovice	8106	m	2	1	1 646	2 360
FRÝDEK-MÍSTEK	8106	s – m	3s, 4m	7	5 156	56 945
Horní Domaslavice	8106	s	1	1	507	780
Horní Tošanovice	8106	s	1	1	530	560
Hukvaldy	8106	m	4	2	2 027	2 006
Kaňovice	8106	s	1	1	259	305
Kozlovice	8106	m	2	2	2 107	2 987
Krásná	8106	s	1	1	4 410	645
Krmelín	8106	m	1	1	504	2 252
Lhotka	8106	m	1	1	722	529
Lučina	8106	s	1	2	744	1 286
Morávka	8106	s	1	1	8 729	1 126
Nižní Lhoty	8106	s	1	1	379	264
Nošovice	8106	s	1	1	647	999
Palkovice	8106	m	2	2	2 173	3 221
Paskov	8106	m	2	2	1 180	3 949
Pazderna	8106	s	1	1	322	285
Pražmo	8106	s	1	1	355	928
Raškovice	8106	s	1	1	862	1 823
Řepiště	8106	s	1	1	801	1 811
Sedliště	8106	s	1	1	991	1 521
Soběšovice	8106	s	1	3	366	881
Staré Město	8106	s	1	1	468	1 474
Staříč	8106	m	1	1	1 895	2 122
Sviadnov	8106	m	1	1	475	1 797
Třanovice	8106	s	1	1	861	1 041
Vojkovice	8106	s	1	1	488	618

Vyšní Lhoty	8106	s	1	1	1 147	846
Žabeň	8106	m	1	1	336	775
Žermanice	8106	s	1	1	343	317

Zdroj: vlastní šetření na základě dat ČSÚ

Tab. 3 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Jihlava

ORP Jihlava	Správní obvod ORP /kód/	Historická země Morava/Čechy (m/č)	Počet částí obce	Počet katastrů	Katastr. výměra v ha	Počet obyvatel celkem
Arnolec	6105	m	1	1	1 136	158
Batelov	6105	m	5	5	4 270	2 358
Bílý Kámen	6105	č	1	1	512	286
Bitovčice	6105	m	1	2	661	446
Boršov	6105	č	1	1	257	153
Brtnice	6105	m	10	9	7 412	3 730
Brtnička	6105	m	1	1	310	106
Brzkov	6105	č	1	1	779	277
Cejle	6105	č	2	3	1 269	482
Cerekvička-Rosice	6105	m	2	2	901	157
Čížov	6105	m	1	1	708	250
Dlouhá Brtnice	6105	m	1	1	1 143	385
Dobronín	6105	č	1	2	1 372	1 895
Dobroutov	6105	č	1	1	1 011	278
Dolní Cerekev	6105	č	3	2	1 584	1 297
Dudín	6105	č	1	1	836	198
Dušejev	6105	č	1	1	487	445
Dvorce	6105	č	1	1	350	185
Hladov	6105	m	1	1	584	162
Hodice	6105	m	1	1	1 257	753
Hojkov	6105	č	1	1	643	154
Horní Dubenky	6105	m	1	1	997	633
Hrutov	6105	m	1	1	256	89
Hubenov	6105	č	1	1	256	136
Hybrálec	6105	č	1	1	1 050	442
Jamně	6105	m	2	2	1 118	541
Jersín	6105	m	1	1	595	194
Jezdovice	6105	m	1	1	558	254
Ježená	6105	č	1	1	447	131
JIHLAVA	1464,4362	č – m	mimo území Moravy 6 z 16	8 787	8 787	50 521

Jihlávka	6105	m	1	1	839	210
Kalhov	6105	č	1	1	486	120
Kaliště	6105	m	2	2	879	154
Kamenice	6105	m	4	4	3 404	1 930
Kamenná	6105	č	1	1	633	181
Kněžice	6105	m	4	4	2 238	1 371
Kostelec	6105	m	1	1	890	912
Kozlov	6105	m	1	1	889	455
Luka nad Jihlavou	6105	m	4	4	1 570	2 833
Malý Beranov	6105	m	1	1	100	620
Měšín	6105	m	1	1	708	244
Miličov	6105	č	1	1	653	129
Mirošov	6105	č	2	1	413	190
Nadějov	6105	m	1	1	617	189
Opatov	6105	m	1	1	675	188
Otín	6105	m	1	1	717	77
Panenská Rozsídka	6105	m	1	1	441	147
Pavlov	6105	m	3	3	1 333	438
Plandry	6105	č	1	1	182	199
Polná	6105	č	5	5	3 777	5 116
Puklice	6105	m	3	3	1 093	785
Rančířov	6105	m	1	1	646	398
Rantířov	6105	m	1	1	274	458
Rohozná	6105	č	1	1	1 142	396
Růžená	6105	m	1	1	551	355
Rybné	6105	m	1	1	548	125
Smrčná	6105	č	1	1	1 237	371
Stáj	6105	m	1	1	593	171
Stonařov	6105	m	2	2	1 356	1 077
Střítež	6105	m	1	1	746	427
Suchá	6105	m	3	3	1 148	261
Šimanov	6105	č	1	1	623	213
Švábov	6105	m	1	1	500	69
Třešť	6105	m	4	4	4 698	5 791
Třeštice	6105	m	1	1	702	150
Ústí	6105	č	2	2	914	229
Velký Beranov	6105	m	3	3	1 016	1 280
Větrný Jeníkov	6105	č	2	2	1 222	635
Věžnice	6105	m	1	1	488	152
Věžnička	6105	č	1	1	451	132
Vílanec	6105	m	2	2	1 357	316
Vyskytná nad Jihlavou	6105	č	4	4	2 122	842
Vysoké Studnice	6105	m	1	1	665	413
Záborná	6105	č	1	1	646	241
Zbilidy	6105	č	1	1	1 043	188
Zbinohy	6105	č	1	1	397	86

Zhoř	6105	m	1	1	581	457
Ždírec	6105	č	1	1	1 036	447

Zdroj: vlastní šetření na základě dat ČSÚ

Tab. 4 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Nový Jičín

ORP Nový Jičín	Správní obvod ORP /kód/	Historická země Morava/Slezsko (m/s)	Počet částí obce	Počet katastrů	Katastr. výměra v ha	Počet obyvatel celkem
Bartošovice	8115	m	2	2	2 415	1 670
Bernartice nad Odrou	8115	s	1	1	957	969
Hladké Životice	8115	m	1	1	1 593	966
Hodslavice	8115	m	1	1	1 085	1 717
Hostašovice	8115	m	1	1	927	773
Jeseník nad Odrou	8115	m	5	5	2 893	1 939
Kunín	8115	m	1	1	1 712	1 875
Libhošť	8115	m	1	1	820	1 635
Mořkov	8115	m	1	1	1 071	2 512
Nový Jičín	8115	m	6	8	3 652	23 639
Rybí	8115	m	1	1	901	1 225
Sedlnice	8115	m	1	1	1 372	1 457
Starý Jičín	8115	m	9	9	3 368	2 785
Suchdol nad Odrou	8115	m	2	2	2 300	2 598
Šenov u Nového Jičína	8115	m	1	1	1 563	2 111
Životice u Nového Jičína	8115	m	1	1	907	612

Zdroj: vlastní šetření na základě dat ČSÚ

Tab. 5 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Ostrava

ORP Ostrava	Správní obvod ORP /kód/	Historická země Morava/Slezsko (m/s)	Počet částí obce	Počet katastrů	Katastr. výměra v ha	Počet obyvatel celkem
Čavisov	8119	s	1	1	411	520
Dolní Lhota	8119	s	1	1	536	1 454
Horní Lhota	8119	s	1	1	484	790
Klimkovice	8119	s	4	1	1 464	4 364
Olbramice	8119	s	2	1	538	672
OSTRAVA ¹⁾	8119	viz dále	37	39	21 423	294 200
<i>Moravská Ostrava a Přívoz</i>		<i>m</i>	2	2	1 324	38 661
<i>Slezská Ostrava</i>		<i>s</i>	8	8	4 174	21 161

Ostrava - jih		m	5	4	1 631	106 974
Poruba		s	1	2	1 318	66 601
Nová Bělá		m	1	1	718	1 763
Vítkovice		m	1	2	648	6 916
Stará Bělá		m	1	1	1 393	3 760
Pustkovec		s	1	1	107	1 129
Mariánské Hory a Hulváky		m	2	2	735	12 270
Petřkovice		s	1	1	390	2 916
Lhotka		s	1	1	214	1 192
Hošťálkovice		s	1	1	530	1 599
Nová Ves		m	1	1	307	676
Proskovice		m	1	1	343	1 212
Michálkovice		s	1	1	289	2 985
Radvanice a Bartovice		s	2	2	1 666	6 492
Krásné Pole		s	1	1	659	2 731
Martinov		s	1	1	403	1 496
Polanka nad Odrou		s	1	1	1 725	4 698
Hrabová		m	1	1	921	3 622
Svinov		s	1	1	1 162	4 301
Třebovice		s	1	1	282	1 805
Plesná		s	1	2	484	1 262
Stará Ves nad Ondřejnicí	8119	m	2	2	1 883	2 753
Šenov	8119	s	1	1	1 663	6 267
Václavovice	8119	s	1	1	568	1 946
Velká Polom	8119	s	1	1	1 166	2 039
Vratimov	8119	s	2	2	1 414	7 151
Vřesina	8119	s	1	1	865	2 861
Zbyslavice	8119	s	1	1	740	623

Zdroj: vlastní šetření na základě dat ČSÚ

Tab. 6 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Rýmařov

ORP Rýmařov	Správní obvod ORP /kód/	Historická země Morava/Slezsko (m/s)	Počet částí obce	Počet katastrů	Katastr. výměra v ha	Počet obyvatel celkem
Břidličná	8120	m	3	3	2 581	3 384
Dolní Moravice	8120	m	3	3	2 221	377
Horní Město	8120	m	5	5	3 163	901
Jiříkov	8120	m	5	5	3 530	279
Malá Morávka	8120	s	2	2	6 156	670
Malá Štáhle	8120	m	1	1	281	137
Rýmařov	8120	m	7	7	6 073	8 466

Ryžoviště	8120	m	1	1	1 879	624
Stará Ves	8120	m	2	2	4 407	514
Tvrdkov	8120	m	3	3	1 989	214
Velká Štáhle	8120	m	1	1	955	340

Zdroj: vlastní šetření na základě dat ČSÚ

Tab. 7 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Svitavy

ORP Svitavy	Správní obvod ORP /kód/	Historická země Morava/Čechy (m/č)	Počet částí obce	Počet katastrů	Katastr. výměra v ha	Počet obyvatel celkem
Banín	5312	č	1	1	1 293	326
Bělá nad Svitavou	5312	č	1	1	1 155	530
Bohuňov	5312	m	1	1	290	164
Brněnec	5312	č – m	1 č, 2m	3	630	1 301
Březová nad Svitavou	5312	č – m	2 č, 3 m	5	1 270	1 723
Dětrichov	5312	č	1	1	1 570	321
Hradec nad Svitavou	5312	m	1	1	2 471	1 681
Chrastavec	5312	č	2	1	541	221
Javorník	5312	m	1	1	570	387
Kamenná Horka	5312	č – m	1	2	1 574	300
Karle	5312	č	2	2	1 901	395
Koclířov	5312	č	2	1	1 728	689
Kukle	5312	č	1	1	296	74
Lavičné	5312	č	1	1	469	117
Mikuleč	5312	č	1	1	991	229
Opatov	5312	č	1	1	2 972	1 148
Opatovec	5312	č	1	1	707	676
Pohledy	5312	m	2	2	1 992	326
Radiměř	5312	m	1	1	2 858	1 088
Rohozná	5312	č	2	1	1 177	631
Rozhraní	5312	m	1	3	407	328
Rudná	5312	m	1	2	661	174
Sklené	5312	m	1	1	997	229
Svitavy	5312	m	4	4	3 133	17 112
Študlov	5312	m	1	1	240	129
Vendolí	5312	m	1	1	2 071	978
Vítějeves	5312	č	1	1	860	402
Želivsko	5312	m	2	2	333	36

Zdroj: vlastní šetření na základě dat ČSÚ

Tab. 8 Vymezení Moravy na lokální úrovni v ORP Žďár nad Sázavou

ORP Žďár nad Sázavou	Správní obvod ORP /kód/	Historická země Morava/Čechy (m/č)	Počet částí obce	Počet katastrů	Katastr. výměra v ha	Počet obyvatel celkem
Bohdalec	6115	m	1	1	828	299
Bohdalov	6115	m	2	2	1 606	1 154
Březí nad Oslavou	6115	m	1	1	615	271
Budeč	6115	m	1	1	539	192
Cikháj	6115	m	1	1	2 135	111
Hamry nad Sázavou	6115	m	3	2	712	1 558
Herálec	6115	č – m	1 č, 2 m	3	2 386	1 310
Hodíškov	6115	m	1	1	514	143
Chlumětín	6115	č	1	1	664	196
Jámy	6115	m	1	1	1 239	572
Karlovy	6115	č	1	1	304	100
Kněževes	6115	m	1	1	771	144
Kotlasy	6115	č	1	1	440	116
Krásněves	6115	m	1	1	414	278
Kyjov	6115	m	1	1	175	45
Lhotka	6115	m	1	1	640	214
Malá Losenice	6115	č	1	1	765	272
Matějov	6115	č	1	1	982	216
Nížkov	6115	č	3	3	1 833	981
Nové Dvory	6115	č	1	1	552	327
Nové Veselí	6115	m	1	1	953	1 299
Obyčtov	6115	m	1	1	777	403
Ostrov nad Oslavou	6115	m	2	2	933	958
Pavlov	6115	m	2	2	1 163	330
Počátky	6115	m	1	1	602	228
Poděšín	6115	č	1	1	689	249
Pokojev	6115	m	1	1	329	163
Polnička	6115	č	1	1	1 983	809
Račín	6115	č	1	1	796	117
Radostín	6115	č	1	1	1 069	143
Radostín nad Oslavou	6115	m	2	2	1 548	951
Rosička	6115	č	1	1	270	51
Rudolec	6115	m	1	1	938	207
Sázava	6115	č	2	2	756	642
Sazomín	6115	m	1	1	529	215
Sírákov	6115	č	1	1	700	255
Sklené	6115	m	1	1	845	106
Světnov	6115	č	1	1	1 100	470
Svratka	6115	č – m	3 m, 1 č	4	1 451	1 433

Škrdlovice	6115	č	1	1	576	651
Újezd	6115	m	1	1	868	255
Vatín	6115	m	1	1	486	337
Velká Losenice	6115	č	2	2	1 491	1 230
Vepřová	6115	č	1	1	1 044	411
<i>Vojnův Městec</i>	6115	č	2	1	1 649	772
Vysoké	6115	m	1	1	652	176
Znětín	6115	m	1	1	430	202
Žďár nad Sázavou	6115	m	11	4	3 706	21 467

Zdroj: vlastní šetření na základě dat ČSÚ

MORAVSKÝ VENKOV – DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dobrý den,

prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, který je součástí mé závěrečné práce „Moravský venkov ve světle sčítání lidu 2011“. Výsledky dotazníku pomohou přesnějšimu vykreslení moravského venkova.

Dotazník se ptá na to, jak vnímáte venkov a jak se žije ve Vaší obci. Vyplnění dotazníku trvá přibližně 15 minut, odpovídejte prosím co nejpřesněji. Odpovídejte zakroužkováním jedné z nabízených možností.

Dotazník je zcela anonymní.

Děkuji Vám za trpělivost při vyplňování dotazníku.

Ing. Bc. Kateřina Stonawská
Mendelova univerzita v Brně

Obec:

1. Jaký typ vytápění používáte ve svém domově?

- obnovitelné zdroje energie (biomasa, tepelné čerpadlo, solární panely apod.)
- zemní plyn
- hnědé, černé uhlí
- elektřina
- centrální (dálkové) vytápění

2. Jakým způsobem nejčastěji lidé z Vaší obce cestují za prací, studiem či za službami?

- veřejnou dopravou (MHD, autobus, vlak)
- individuálně (auto, kolo, atp.)

3. Považujete občanskou vybavenost (obchod, pošta, škola, hřiště, aj.) Vaší obce za vyhovující, pro Vás dostačující?

- ano
- spíše ano
- ne
- rozhodně ne

4. Máte ve Vaší obci chataře či chalupáře?

- ano, tvoří výraznou skupinu
- ano, ale jen několik individuálních objektů
- ne

5. Máte zájem, aby se ve Vaší obci rozvíjel cestovní ruch?

- ano, byl by to zdroj nových pracovních příležitostí a financí pro obec
- ne, cestovní ruch naší obci nepřináší žádný efekt
- ne, cestovní ruch je pro nás spíše rušivý

6. Je v obci dostatek kulturního vyžití?

- rozhodně ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

7. Jsou ve Vaší obci dodržovány či znovu obnovovány kulturní a folklórní tradice?

- rozhodně ano
- sporadicky (některé ano)
- ne

8. Podporuje Vaše obec kulturní a spolkovou činnost?

- ne, obec nemá finance
- ano, ale jen v omezené míře
- ano, je to prioritou obce

9. Kdo je hlavním iniciátorem kulturního a společenského života ve Vaší obci?

- starosta a vedení obce
- spolky, kluby, sdružení
- škola
- neformální skupina aktivních lidí
- v obci prakticky neexistuje kulturní nebo společenský život

10. Podílejí se občané na společenském dění v obci?

- rozhodně ano
- spíše ano
- jen jednotlivci
- rozhodně ne

11. Myslíte si, že jsou ve Vaší obci příznivé podmínky pro rozvoj podnikání?

- rozhodně ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

12. Jakou strategii mají nezaměstnaní ve Vaší obci?

- pasivní příjem sociální podpory
- aktivní snaha o hledání práce třeba i s nižší kvalifikací nebo mimo místo bydliště
- snaha o příležitostnou práci (sezónní práce, výpomoci, nahodilé krátkodobé úvazky, nákup/prodej různého zboží) i v šedé a černé ekonomice
- rekvalifikace

13. Co je podle Vás nejdůležitější pro kvalitní život v obci? (označte max. 3)

• klidné bydlení	• kulturní život
• blízkost přírody	• cestovní ruch
• dobré mezilidské vztahy	• místo pro podnikání
• bezpečnost	• zemědělství

14. Je podle Vás obec atraktivní z pohledu kvality života?

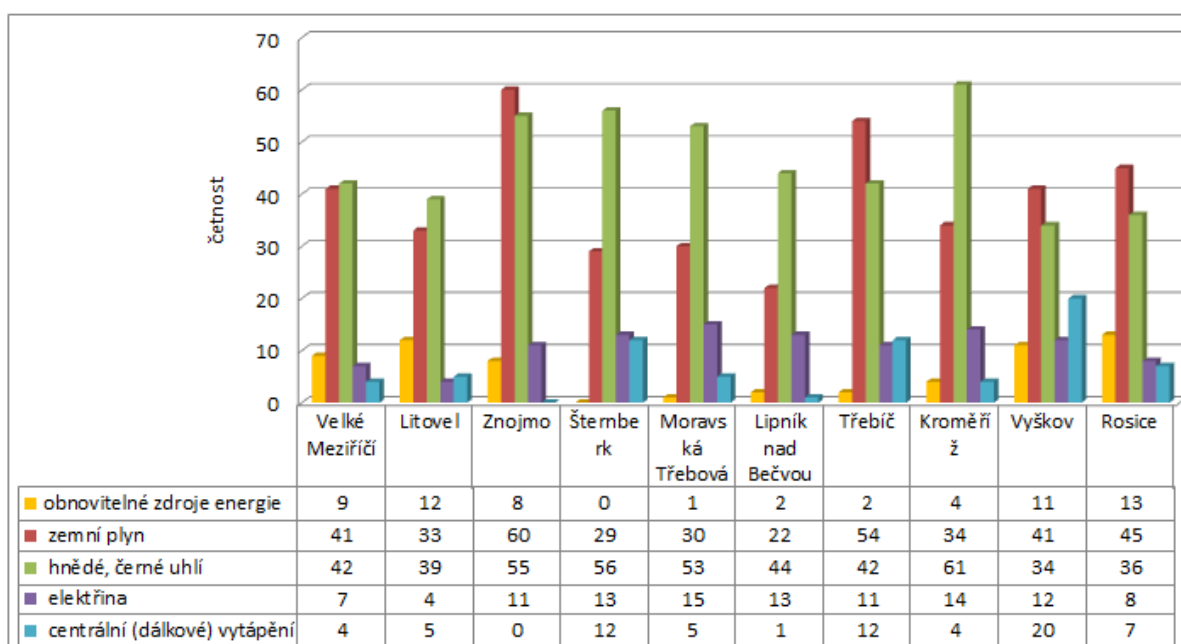
- rozhodně ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

15. Považujete oblast, v níž žijete za venkov?

- rozhodně ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

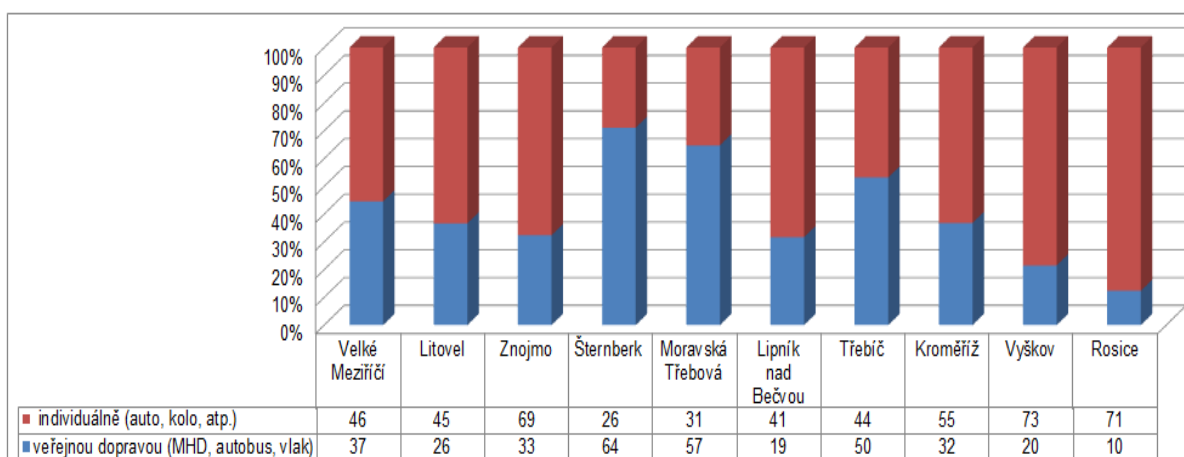
Děkuji Vám za Vaše názory a čas!

Výsledky dotazníkového šetření v modelových oblastech ORP

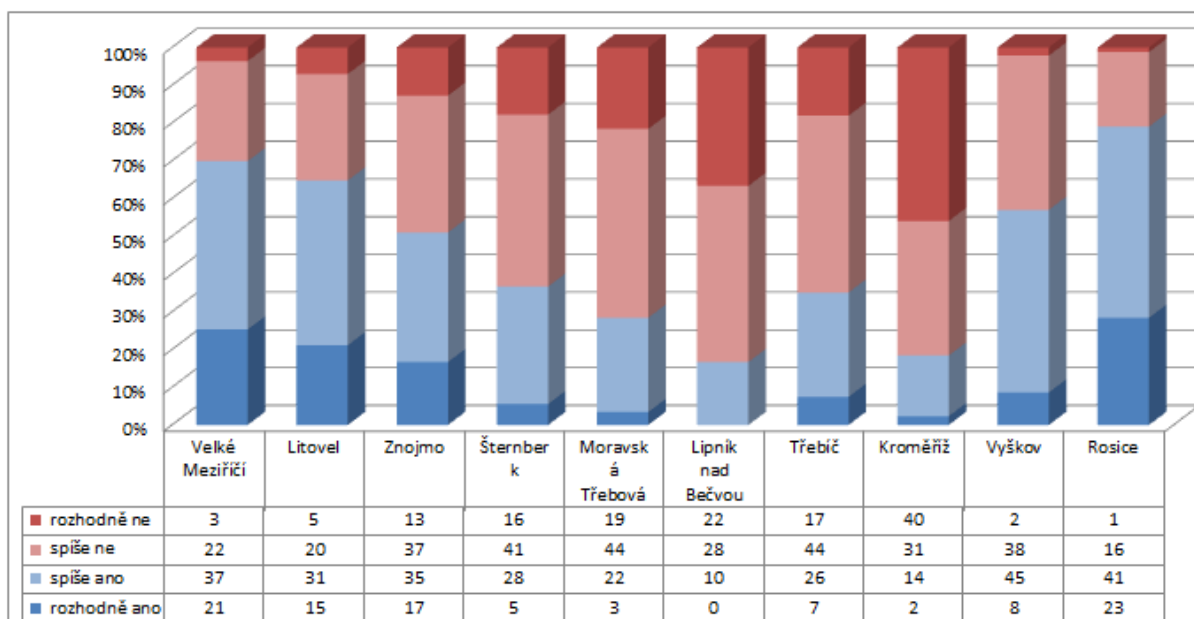
Graf 1 Výsledky odpovědi na dotazníkovou položku 1 – jaký typ vytápění používáte ve svém domově

Zdroj: Stonawská, 2016

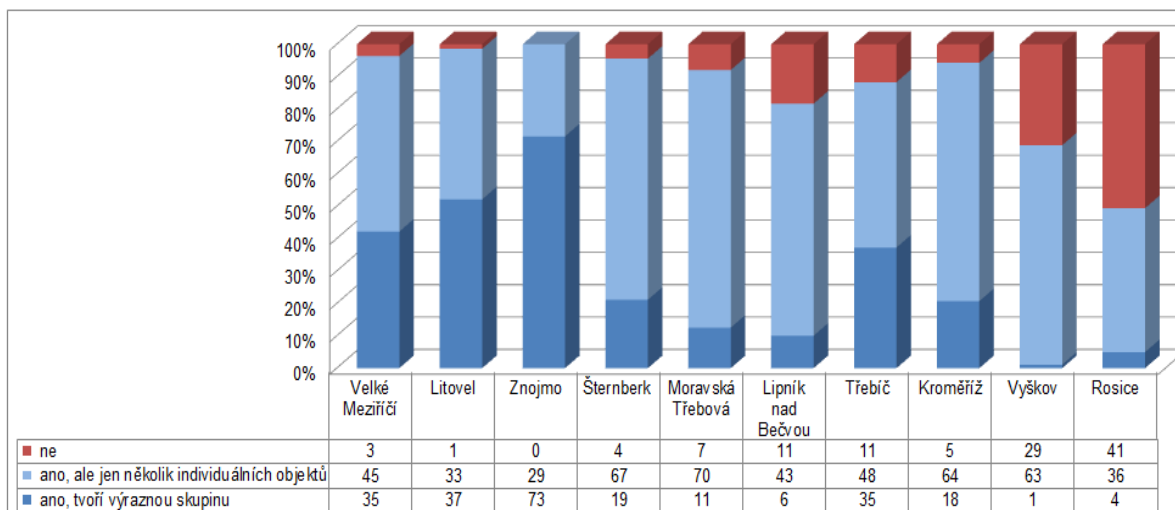
Graf 2 Výsledky odpovědi na dotazníkovou položku 2 – jakým způsobem nejčastěji lidé z Vaší obce cestují za prací, studiem či za službami

Zdroj: Stonawská, 2016

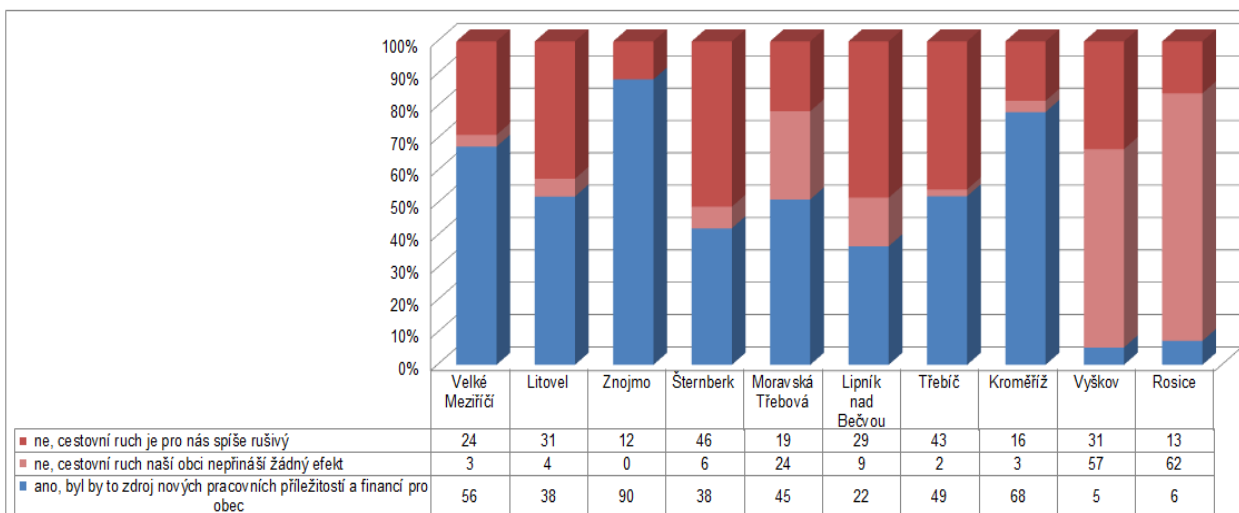
Graf 3 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 3 – považujete občanskou vybavenost (obchod, pošta, škola, hřiště, aj.) Vaší obce za vyhovující, pro Vás dostačující

Zdroj: Stonawská, 2016

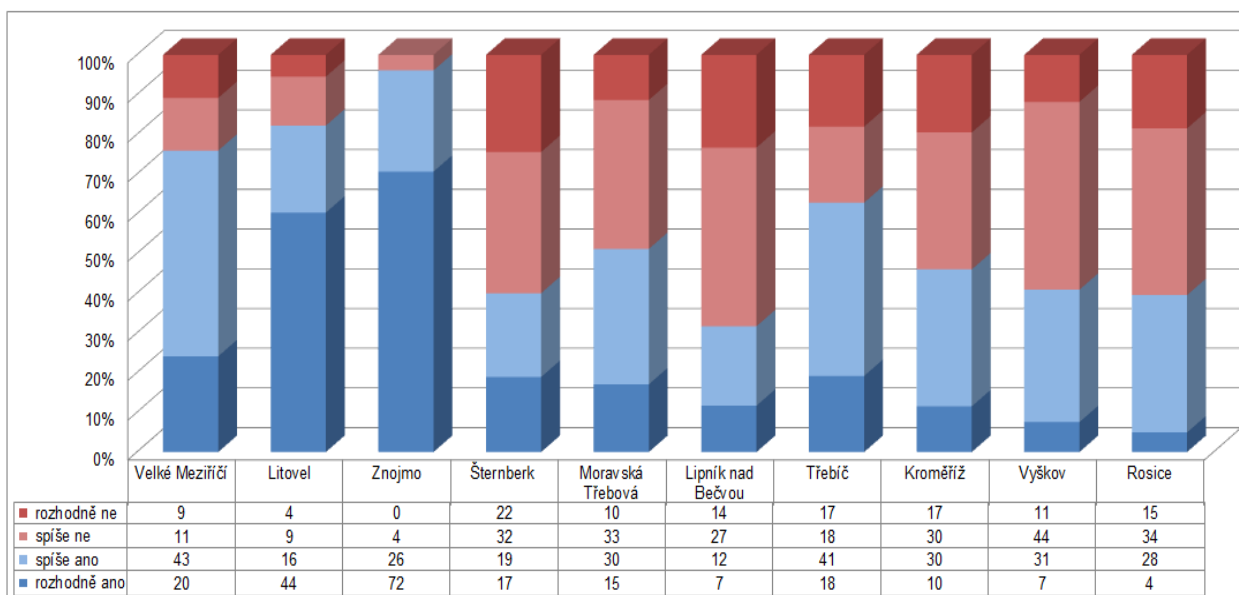
Graf 4 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 4 – Máte ve Vaší obci chataře či chalupáře

Zdroj: Stonawská, 2016

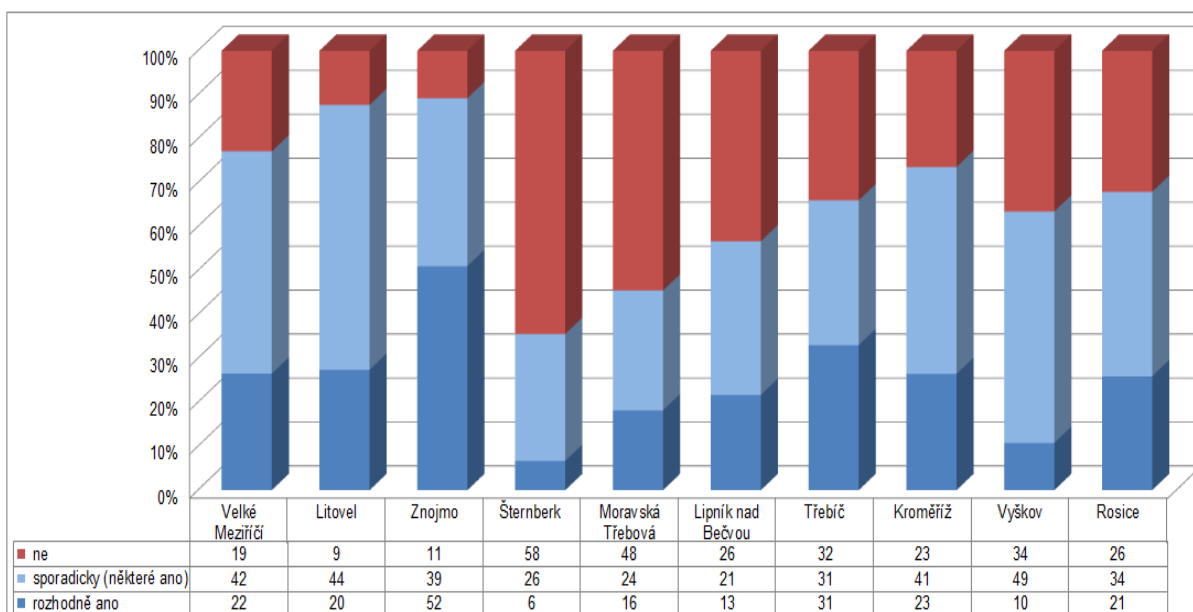
Graf 5 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 5 – máte zájem, aby se ve Vaší obci rozvíjel cestovní ruch

Zdroj: Stonawská, 2016

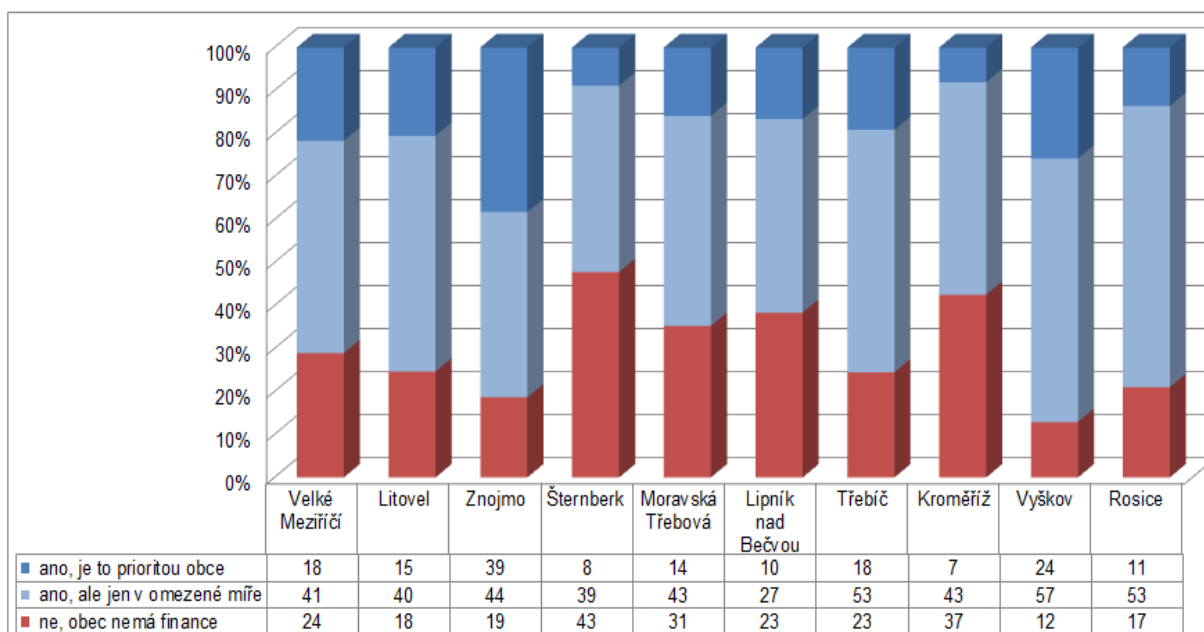
Graf 6 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 6 – je v obci dostatek kulturního vyžití

Zdroj: Stonawská, 2016

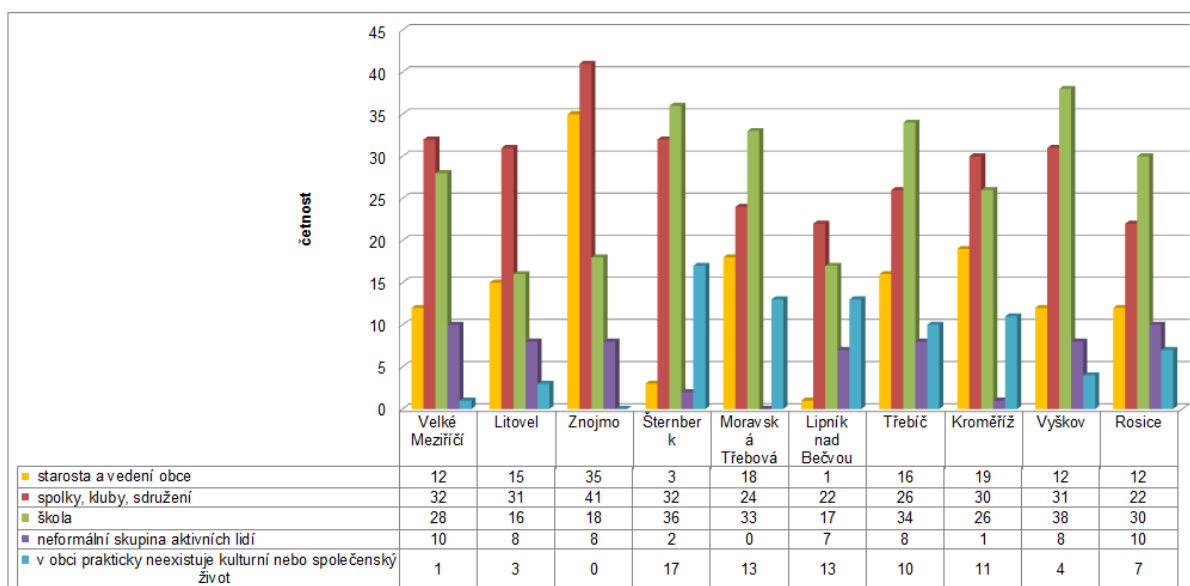
Graf 7 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 7 – jsou ve Vaší obci dodržovány či znovu obnovovány kulturní a folklórní tradice

Zdroj: Stonawská, 2016

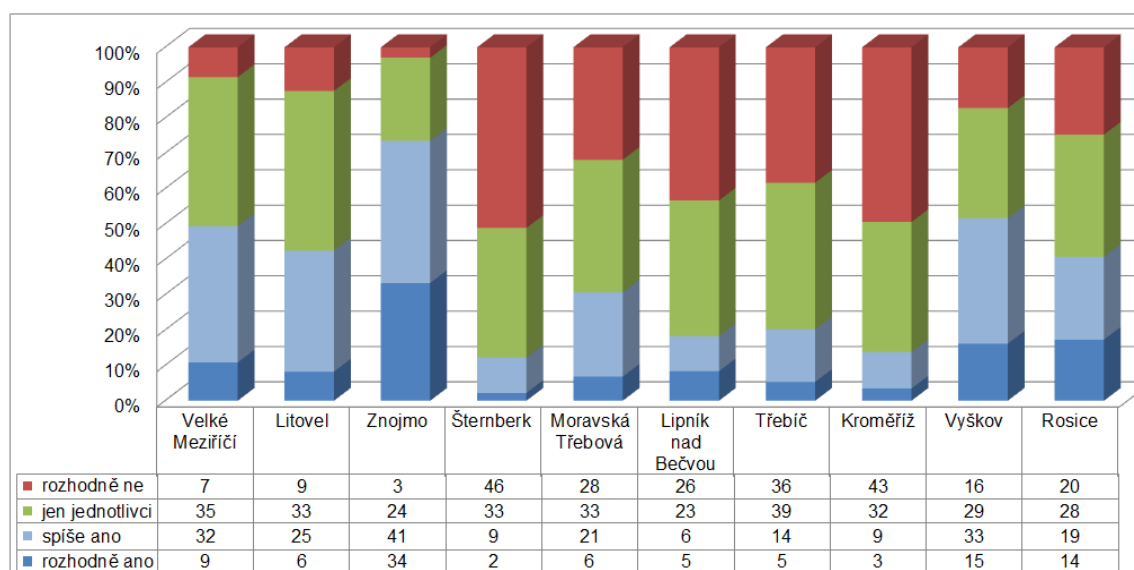
Graf 8 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 8 – podporuje Vaše obec kulturní a spolkovou činnost

Zdroj: Stonawská, 2016

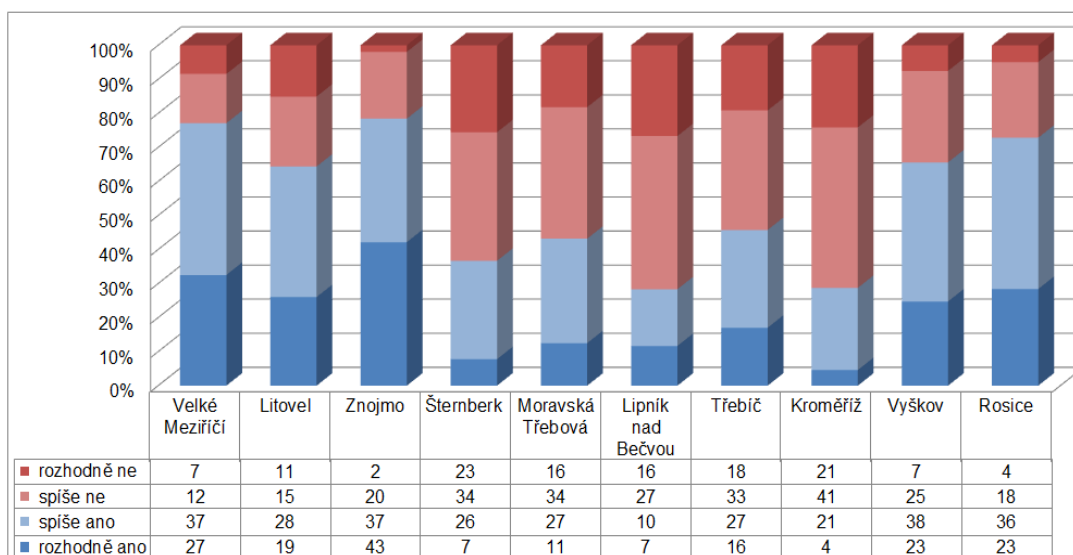
Graf 9 Výsledky odpovědi na dotazníkovou položku 9 – kdo je hlavním iniciátorem kulturního a společenského života ve Vaší obci

Zdroj: Stonawská, 2016

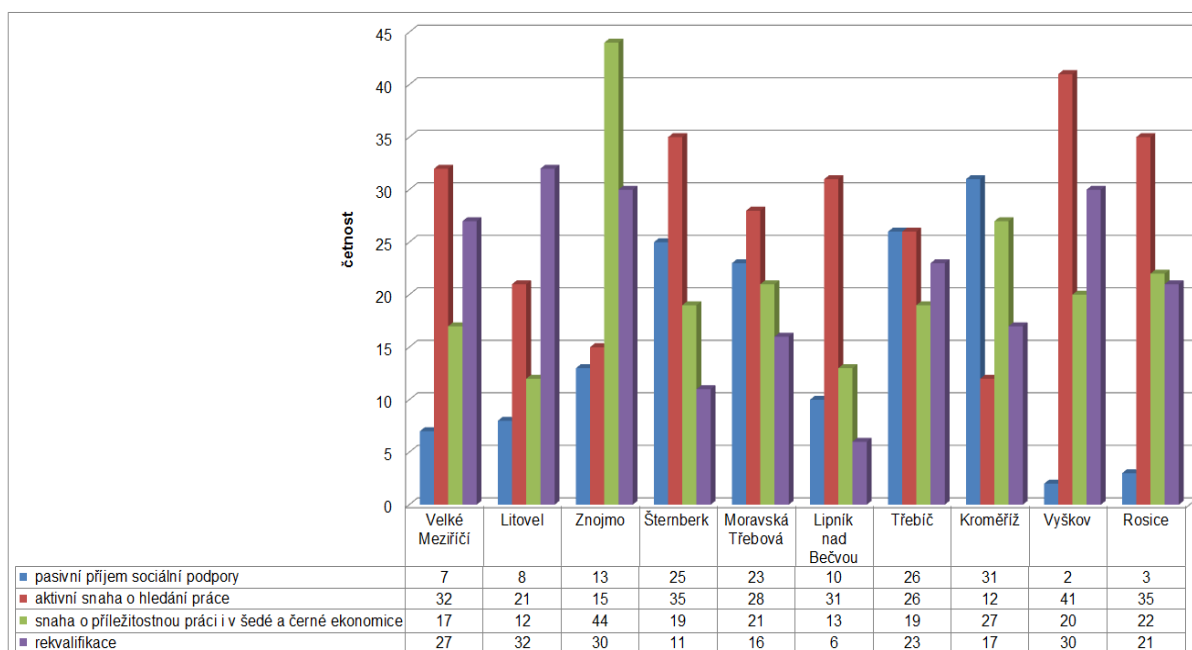
Graf 10 Výsledky odpovědi na dotazníkovou položku 10 – podílejí se občané na společenském dění v obci

Zdroj: Stonawská, 2016

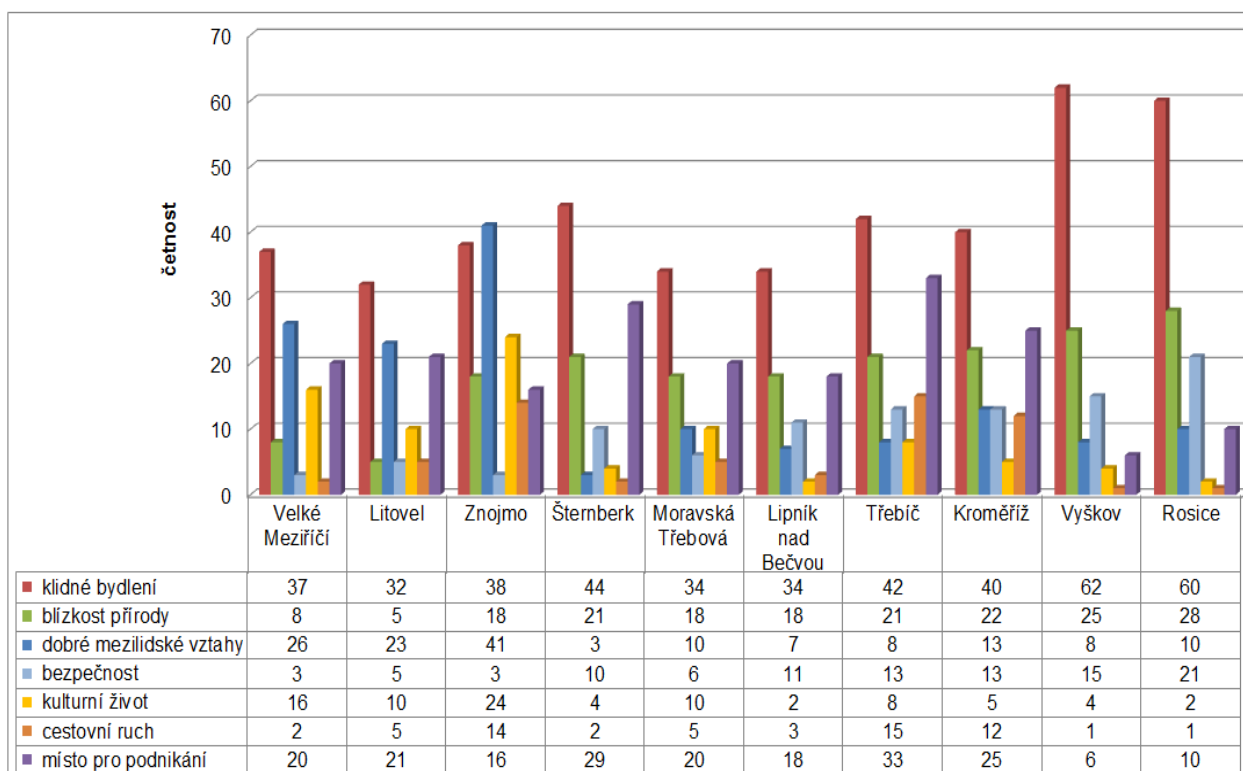
Graf 11 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 11 – myslíte si, že jsou ve Vaší obci příznivé podmínky pro rozvoj podnikání

Zdroj: Stonawská, 2016

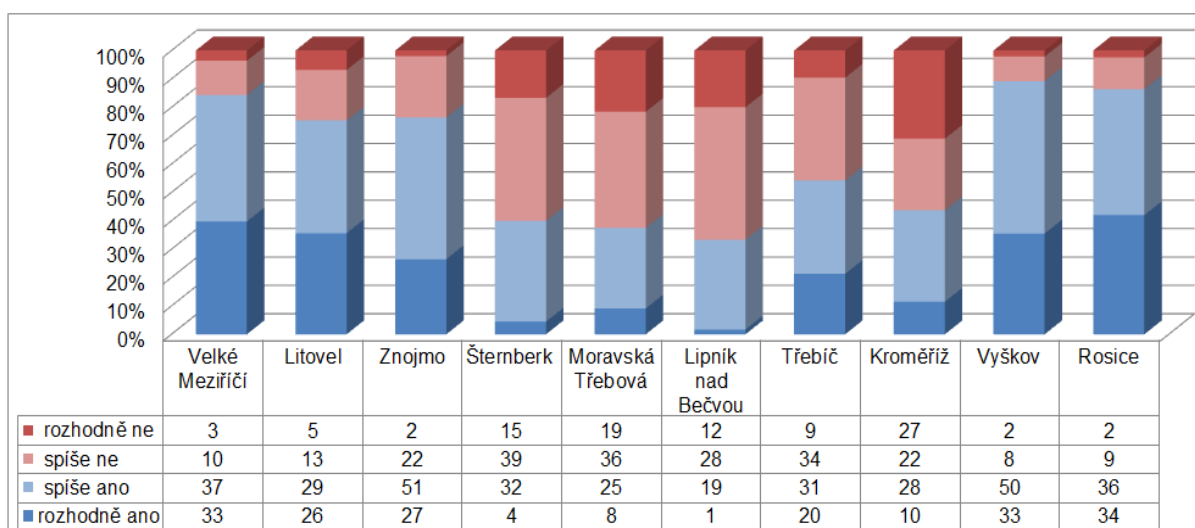
Graf 12 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 12 – jakou strategii mají nezaměstnaní ve Vaší obci

Zdroj: Stonawská, 2016

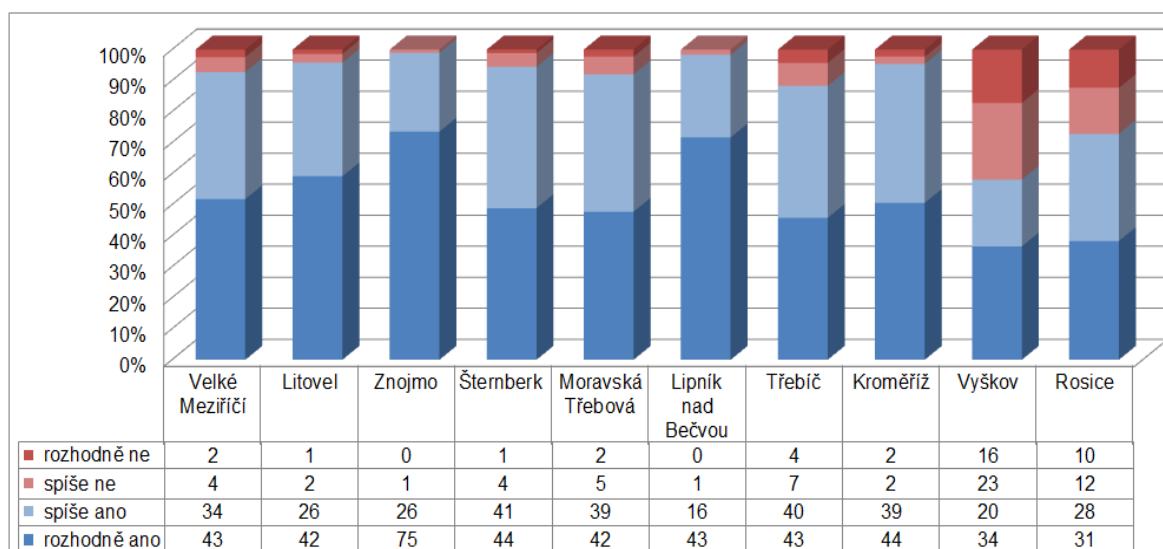
Graf 13 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 13 – co je podle Vás nejdůležitější pro kvalitní život v obci

Zdroj: Stonawská, 2016

Graf 14 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 14 – je podle Vás obec atraktivní z pohledu kvality života

Zdroj: Stonawská, 2016

Graf 15 Výsledky odpovědí na dotazníkovou položku 15 – považujete oblast, v níž žijete za venkov

Zdroj: Stonawská, 2016

SUBJEKTIVNÍ HODNOCENÍ VENKOVSKÉ OBCE

Obec:

1. Architektura a urbanismus obce a jejího okolí**a) stavby pro bydlení**

v obci převažuje

- zástavba sídlištního stylu (panelové bytové domy)
- nová výstavba
- původní zachovalá, rekonstruovaná
- jiná

b) veřejné stavby a občanská vybavenost

v obci existují stavby pro veřejné účely

- kino
- koupaliště
- sportoviště

v obci se nachází mnoho opuštěných objektů

- brownfields
- blackfields
- greyfields

v obci se nachází objekty historického kulturního dědictví, pokud ano, jsou ve stavu

- kostel – zanedbaný, opuštěný stav – udržovaný – rekonstruovaný
- fara – zanedbaný, opuštěný stav – udržovaný – rekonstruovaný
- boží muka – zanedbaný, opuštěný stav – udržovaný – rekonstruovaný

uliční prostor obce

- stav ulic – nezpevněné – zpevněné, ale v horším stavu – nové, zpevněné
- šířka ulic – umožňující obousměrný provoz – jednosměrný provoz – úzké
- chodníky – vyhovující stav – neudržovaný, nevyhovující stav

v centrálním prostoru obce se nachází

- zeleň
- lavičky
- prostor
- místa pro setkávání
- sdílený

2. Sociální aspekty

hromadná doprava

- v krátkých časových intervalech (do 1 hod.)
- v intervalech nad 1 hod.
- více druhová
- jedno druhová
- obec je bez obsluhy hromadné dopravy

kulturní a společenské akce

- nekonají se
- konají se nárazově
- konají se pravidelně (jak často)

vyloučení obyvatelé

- tvoří významnou část obyvatelstva obce
- tvoří minoritní skupiny
- nebyli zaznamenáni

3. Životní prostředí

- rozptýlená zeleň v intravilánu i extravilánu
- cyklostezky, turistické stezky
- drobná vodní díla
- chráněné území
- černé skládky

Státem podporované regiony SO ORP*Tab. 8 Hospodářsky problémové regiony definované ve SRR 2014 – 2020 MMR ČR*

Kód	Kraj	Plný název ORP
3213	Plzeňský	Stříbro
4102	Karlovarský	Cheb
4104	Karlovarský	Kraslice
4106	Karlovarský	Ostrov
4107	Karlovarský	Sokolov
4201	Ústecký	Bílina
4202	Ústecký	Děčín
4203	Ústecký	Chomutov
4204	Ústecký	Kadaň
4206	Ústecký	Litvínov
4207	Ústecký	Louny
4209	Ústecký	Most
4210	Ústecký	Podbořany
4212	Ústecký	Rumburk
4213	Ústecký	Teplíce
4214	Ústecký	Ústí nad Labem
4215	Ústecký	Varnsdorf
4216	Ústecký	Žatec
5102	Liberecký	Frýdlant
5106	Liberecký	Nový Bor
5108	Liberecký	Tanvald
5201	Královéhradecký	Broumov
5301	Pardubický	Česká Třebová
5305	Pardubický	Králíky
5308	Pardubický	Moravská Třebová
5312	Pardubický	Svitavy
6101	Vysočina	Bystřice nad Pernštejnem

6106	Vysočina	Moravské Budějovice
6206	Jihomoravský	Hodonín
6210	Jihomoravský	Kyjov
6211	Jihomoravský	Mikulov
6212	Jihomoravský	Moravský Krumlov
6218	Jihomoravský	Veselí nad Moravou
6220	Jihomoravský	Znojmo
7102	Olomoucký	Jeseník
7103	Olomoucký	Konice
7104	Olomoucký	Lipník nad Bečvou
7109	Olomoucký	Přerov
7110	Olomoucký	Šternberk
7111	Olomoucký	Šumperk
7112	Olomoucký	Uničov
7113	Olomoucký	Zábřeh
7209	Zlínský	Valašské Klobouky
7212	Zlínský	Vsetín
8101	Moravskoslezský	Bílovec
8102	Moravskoslezský	Bohumín
8103	Moravskoslezský	Bruntál
8104	Moravskoslezský	Český Těšín
8108	Moravskoslezský	Havířov
8111	Moravskoslezský	Karviná
8113	Moravskoslezský	Kravaře
8114	Moravskoslezský	Krnov
8116	Moravskoslezský	Odry
8118	Moravskoslezský	Orlová
8119	Moravskoslezský	Ostrava
8120	Moravskoslezský	Rýmařov
8122	Moravskoslezský	Vítkov

Zdroj: Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014 – 2020, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

Obrazová příloha znázornění hranice Moravy v krajině

Obr. 1 Sousoší na Českomoravském pomezí

Zdroj: vyletnik.cz, 2014

Obr. 2 Hraniční kámen v krajině v okolí Svitav

Zdroj: Stonawská, 2014

Obr. 3 Snaha Moravské národní obce o zviditelnění historické hranice – značka u hranice Moravy Trpína

Zdroj: Stonawská, 2015

Zdroj: panoramio.com, 2014